

MMXIV. II. ÉVFOLYAM KÜLÖNSZÁM

KÜLÖNSZÁM

Képzéstörténeti konferencia

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
NEMZETBIZTONSÁGI INTÉZET
BUDAPEST

NEMZETBIZTONSÁGI SZEMLE

A Nemzeti Közszerológati Egyetem
Nemzetbiztonsági Intézetének
elektronikus (online) megjelenésű tudományos folyóirata

KÜLÖNSZÁM

ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK - NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK KÉPZÉSTÖRTÉNETI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA 2014.

HU ISSN 2064-3756

Kiadó:

Nemzeti Közszerológati Egyetem
1101 Budapest, Hungária krt. 9-11.

A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Boda József, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Főszerkesztő: Dr. Dobák Imre, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Internetes megjelenés: Morcz Ivett, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Internetes elérhetőség: <http://nbszemle.uni-nke.hu>

Szerkesztőség: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet
1101 Budapest, Hungária krt. 9-11.

Levelezési cím: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet
1581 Budapest, Pf.: 15.

E-mail: nbszemle@uni-nke.hu

Szerkesztőbizottság

Elnöke:	Dr. Boda József
Tagok:	Dr. Béres János
	Dr. Botz László
	Dr. Dobák Imre
	Hazai Lászlóné dr.
	Dr. Kobilka István
	Dr. Kovács Zoltán András
	Prof. Dr. Padányi József
	Dr. Regényi Kund Miklós
	Dr. Resperger István
	Prof. Dr. Szakály Sándor
	Dr. Takács Tibor
	Dr. Vida Csaba

Gondolatok a konferenciához...

A Nemzetbiztonsági Intézet szakmai eseményei sorában különös helyet foglalt el a Nemzeti Közszerológati Egyetemen 2014. május 14-én, Állambiztonsági Szolgálatok – Nemzetbiztonsági Szolgálatok címmel megrendezésre került képzéstörténeti konferencia. Sajátosságát a témakör közvetlen kapcsolata adta az oktatással – képzéssel, hiszen a konferencia előadói a felvállalt témakörökön keresztül közel száz év „titkosszerológati” képzéseinek sajátosságaiba igyekeztek röviden betekintést nyújtani.

Mindezen történelmi előzmények ismerete, a tapasztalatok levonása, az adott korszakok sajátosságainak megértése és áttekintése reményeink szerint hozzájárult a szakmai és a jelenlegi felsőoktatási rendszerben megvalósuló nemzetbiztonsági képzések fejlődéséhez is.

A konferencia szervezőinek célja kettős volt. Egyrészt az eddig átfogóan nem feldolgozott „titkosszerológati képzések” témakörének áttekintése, elősegítve ezzel a jelen és jövő képzéseinek formálását. Másrészt, a képzéstörténeti konferencia a szakmatörténeti elemek tisztázását és pontosítását is szolgálhatta.

A konferencia előadásainak témakörei a XX. század első felétől egészen napjainkig felölelték a „hírszerzési – elhárítási”, „állambiztonsági”, „nemzetbiztonsági” képzések rövid bemutatását. Előadóink az adott korszakot ismerő, kutató, azt hitelesen képviselni tudó szakemberek, oktatók, kutatók voltak. Jelen konferenciakötet pedig mintegy a rendezvény lezárásaként a konferencián elhangzott egyes előadások írott változatát, illetve a témakörhöz kapcsolódó írásokat tartalmazza. Reményeink szerint rendezvényünk, a felvállalt témakörök és az elhangzó előadások a már folyamatban lévő kutatások mellett akár új szakmai kutatási témák formálódását is elősegíthetik.

Budapest, 2014. május 31.

A konferencia szervezői

NKE Sajtóhír:

Takács Tamás: A titkosszolgálati képzések története

Forrás:

<http://uni-nke.hu/hirek/2014/05/18/a-titkosszolgálati-kepzesek-tortenete>

A titkosszolgálati képzések története

Önképzéssel, a tapasztalt munkatársak tudásátadására alapozó, „saját gyártmányú”, belső tanfolyamokkal indult a hírszerzők és elhárítók képzése Magyarországon az I. világháború után - derült ki Prof. Dr. Szakály Sándor történész előadásából a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézetének május 14-i konferenciáján. A történészprofesszor megjegyezte: a két világháború közötti titkosszolgálati képzésekről alig-alig maradt fenn kutatható anyag, azok is csak töredékes formában.

A német megszálláskor például minden iratot megsemmisítettek. Ami biztos: 1918-ban jött létre az önálló magyar hírszerzés és elhárítás a későbbi miniszterelnök, Sztójay Döme vezetésével. A két világháború között a vezérkari tisztek képzésében ugyan önálló tantárgy volt a hírszerzés és elhárítás, a gyakorlatban azonban ők nem vettek részt ebben a munkában. Pokorni Herman altábornagy

névéhez fűződik az időszakból a hazai rejtjelfejtők képzésének megindítása, a területen a magyar szakemberek azóta is az élvonalba tartoznak.

A II. világháború után eleinte a Honvédelmi Minisztériumhoz tartozott a katonai titkosszolgálatok munkatársainak képzése, az utánpótlást többek között a fegyveres ellenállás soraiból toborozták - derült ki Nagy Gyula, nyugalmazott ezredes előadásából. Eleinte továbbra sem volt szervezett tanfolyam, a lekáderezett tanulók egyéni felkészítést kaptak. 1950-től kezdődött meg a tanfolyami képzés, konspirált körülmények között, fedőnevek alatt tevékenykedő résztvevőkkel. 1957 után egyre pontosabban határozták meg a felvételi követelményeket, számított a nyelvtudás, a műveltség, a terheléstűrés, a káros szenvedélyektől való mentesség. Bár a '70-es évektől a katonai hírszerzőket egyre inkább a polgári felsőoktatásból is toborozták, a nyugalmazott ezredes szerint ezen a pályán csak az állja meg a helyét, aki már volt katona.

A civil állambiztonsági képzés is rövidebb tanfolyamokkal indult 1945 után - tudhatta meg a konferencia hallgatósága Dr. Szili Lászlótól. Mivel 4-6 osztállyal is bekerülhettek emberek, a rendészeti ismereteken kívül világnézeti nevelésben is részesültek a hallgatók. A korszakban a hálózatépítés "totális" volt, ezért ennek oktatására fektették a legnagyobb hangsúlyt.

A múlt század utolsó évtizede már egy globalizált, információs társadalom képét mutatja, a katonai nemzetbiztonsági képzéseknek erre is reflektálniuk kellett - mondta Dr. Héjja István, nyugalmazott ezredes. A képzést érintő szervezeti változásokra jócskán kihatott a felsőoktatási szisztéma átalakulása is, például a bolognai rendszer bevezetése.

Jelenleg két szakirányon: polgári és katonai területen folyik a nemzetbiztonsági szolgálatok jövőbeli munkatársainak képzése a Nemzeti Közszolgálati Egyetem 2012 februárjában indult Nemzetbiztonsági Intézetében, alap- és mesterképzés szintjén, utóbbi levelező formában - mondta Dr. Resperger István ezredes, az intézet igazgatója. Mindkét szinten nemzetbiztonsági szakértői diplomát kapnak kézhez a végzettek. Az intézet részt vesz a közös közszolgálati blokk oktatásában és a katonai felsővezetői tanfolyam lebonyolításában is. A hallgatók nemzetbiztonsági átvilágítás és orientációs beszélgetés után, ajánlólevéllel kerülhetnek be az intézet padsoraiba. A helyekre hat-nyolcszoros túljelentkezés van - mondta az ezredes.

Projekt száma: **ÁROP 2.2.21-2013-2013-0001**

PROJEKT NEVE: **TUDÁSALAPÚ KÖZSZOLGÁLATI ELŐMENETEL**

Rendezvény megnevezése: **Állambiztonsági Szolgálatok – Nemzetbiztonsági Szolgálatok
Képzéstörténeti Szakmai Tudományos Konferencia**

**NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM NEMZETBIZTONSÁGI INTÉZET
„Állambiztonsági Szolgálatok – Nemzetbiztonsági Szolgálatok”
Képzéstörténeti Szakmai Tudományos Konferencia**

A konferencia időpontja: 2014. május 14. (szerda) 08.00-15.30

A konferencia helyszíne: Nemzeti Közzolgálati Egyetem Díszterem
(1101 Bp. Hungária krt. 9-11.)

PROGRAM

08.15 - 09.00 **Regisztráció**
09.00 - 09.05 **Köszöntő: Dr. Boda József vezérőrnagy**
09.05 - 09.15 **Konferencia megnyitása**
Prof. Dr. Patyi András NKE Rektor

Délelőtti előadások

Levezető elnök - Dr. Janza Frigyes vezérőrnagy (ny.á.)

09.15 - 09.35 Prof. Dr. Szakály Sándor előadása:
A magyar hírszerzők és elhárítók képzése 1945-ig
09.35 - 09.55 Nagy Gyula előadása:
A magyar katonai képzések helyzete 1945-1990
09.55 - 10.15 Dr. Szili László előadása:
A magyar állambiztonsági képzések helyzete 1945-1990
10.15 - 10.25 Kérdések – válaszok

10.25 - 10.40	Kávészünet
10.40 - 11.00	Dr. Héjja István előadása: A katonai nemzetbiztonsági képzések helyzete 1990-2012
11.00 - 11.20	Dr. Molnár Zsolt – Dr. Szűcs György előadása: A polgári nemzetbiztonsági képzések helyzete 1990-2012
11.20 - 11.40	Dr. Resperger István előadása: Az NKE-n folyó nemzetbiztonsági képzések jelenlegi helyzete
11.40 - 11.50	Kérdések – válaszok
12.00 - 13.00	Szendvicsebéd

Délutáni előadások

Levezető elnök – Dr. Resperger István ezredes

13.00 - 13.20	Günter Warg előadása: Fach Hohshule des Bundes Brühl - német képzési intézmény
13.20 - 13.40	Hazai Lászlóné dr. előadása: A (nemzetbiztonsági) szakértői képzések helyzete
13.40 - 14.00	Dr. Vida Csaba előadása: A tudományos képzés rendszere a nemzetbiztonság területén
14.00 - 14.10	Szünet
14.10 - 14.30	Dr. Kis-Benedek József előadása: Nemzetbiztonsági képzések a civil szférában
14.30 - 14.50	Dr. Boda József előadása: A hírszerzés és elhárítás vezetőinek képzése (múlt, jelen, jövő)
14.50 - 15.10	Kérdések – válaszok
15.10 - 15.20	Konferencia zárása Zárszó: Dr. Boda József vezérőrnagy

A katonai nemzetbiztonsági képzések helyzete (1990-2012)

Dr. habil. Héjja István

A vizsgált időszak a katonai nemzetbiztonsági képzés szempontjából átfogja a felsőoktatás és a nemzetbiztonsági képzés rendszerváltással kapcsolatos átértékelését, a felsőoktatási törvények diktálta követelmények érvényesítését, az egyetemi átalakításokhoz igazodó szervezeti változásokat megvalósító folyamatokat. Ez alatt az időszak alatt megvalósultak a Bolognai Folyamat előírásai¹, amelyek a vizsgált szolgálatokkal összefüggésben két célt szolgáltak:

- egyrészt, hogy valósuljon meg a szolgálatoknál is az akkreditált felsőfokú képzés;
- másrészt, hogy legyen a megrendelői igényeket is kielégítő szövetségi követelményeket magába foglaló szakmai felsőfokú képzés.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és a jogelőd ZMKA képzési rendszereiben a nemzetbiztonsági képzés folyamatosan jelen volt. A szolgálatok a személyi állományának jelentős hányadát a ZMKA, ZMNE különböző egyetemi szintű alapszakjain képezték. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok (KFH, KBH) tisztjei 1998-ig az ún. katonai akadémiai (egyetemi szintű) képzésben, önálló szakon szerzhettek diplomát.

A témában vizsgált időszak a katonai nemzetbiztonsági képzés szempontjából átfogja a felsőoktatás és a nemzetbiztonsági képzés rendszerváltással kapcsolatos átértékelését, a felsőoktatási törvények diktálta követelmények érvényesítését, az egyetemi átalakításokhoz igazodó szervezeti változásokat megvalósító folyamatokat. Ez alatt az időszak alatt megvalósultak a Bolognai Folyamat előírásai.

---

¹ Az egységes, versenyképes Európai Felsőoktatási Térség 2010-ig történő létrehozását jelenti. A folyamat alapját képező, 1999. június 19-én 29 ország – köztük Magyarország – által aláírt Bolognai Nyilatkozat a részes államok azon közös, önkéntes vállalását rögzíti, miszerint lépéseket tesznek felsőoktatás-politikájuk összehangolására. A program célja a könnyen áttekinthető és összehasonlítható oklevelek rendszerének bevezetése; az alapvetően két fő cikluson alapuló felsőfokú képzési rendszer, illetve a mobilitást segítő kredit-rendszer kialakítása.

sai,² amelyek a vizsgált szolgálatokkal összefüggésben két célt szolgáltak: - egyrészt, hogy valósuljon meg a szolgálatoknál is az akkreditált felsőfokú képzés; - másrészt, hogy legyen a megrendelői igényeket is kielégítő szövetségi követelményeket magába foglaló szakmai felsőfokú képzés.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és a jogelőd ZMKA képzési rendszereiben a nemzetbiztonsági képzés folyamatosan jelen volt. A szolgálatok a személyi állományának jelentős hányadát a ZMKA, ZMNE különböző egyetemi szintű alapszakjain képezték. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok (KFH, KBH) tisztjei 1998-ig az ún. katonai akadémiai (egyetemi szintű) képzésben, önálló szakon szerezhettek diplomát.

A szolgálatok sajátos igényeit érvényesítő „D” tagozaton a felderítő tisztiek egy évig az Akadémián, két évig szakmát és nyelvet saját bázison tanultak. A teljesen kihelyezett hároméves képzés az 1988/1989-es tanévtől kezdődött el. Az akadémiai diploma megszerzéséhez szükséges katonai ismereteket, a szakmai ismereteket és gyakorlatokat, valamint egy nyelv felsőfokú elsajátítását egységes tematikai programba ágyazva, az Akadémiával szorosan együttműködve, saját Szakiskolán valósították meg. Ugyanilyen formába ágyaztuk be a képzési folyamatba az 1991-től bevezetett egyéves törzstiszti és kétéves akadémiai alapképzést is.

---

² Az egységes, versenyképes Európai Felsőoktatási Térség 2010-ig történő létrehozását jelenti. A folyamat alapját képező, 1999. június 19-én 29 ország – köztük Magyarország – által aláírt Bolognai Nyilatkozat a részes államok azon közös, önkéntes vállalását rögzíti, miszerint lépéseket tesznek felsőoktatás-politikájuk összehangolására. A program célja a könnyen áttekinthető és összehasonlítható oklevelek rendszerének bevezetése; az alapvetően két fő cikluson alapuló felsőfokú képzési rendszer, illetve a mobilitást segítő kredit-rendszer kialakítása.

A Nemzetvédelmi Egyetem követelményeinek érvényesítése

A felsőoktatási törvény 1993-ban történt megszületése után, kezdődött el a ZMKA átalakítása Nemzetvédelmi Egyetemmé³. Érdekeink és akaratunk ellenére 1997-ben megszűnt az egyetemi képzés keretében az általános felderítő szak, és azzal együtt az állami oktatásban a korábban leírt képzési forma.

Az egyetemmé történő átalakulás időszakában közösen a katonai nemzetbiztonsági szolgálatokkal, azon dolgoztunk, hogy a Hadtudományi Karon belül egy úgynevezett Nemzetbiztonsági Szak jöjjön létre, amely a két katonai biztonsági szolgálat igényei szerint két szakirányra tagolódott volna. Az egyetemi tanszékek és a hivatalok közösen kidolgozták a jelzett szak tantárgyi struktúráját és tematikai programjait. Sajnos, mintegy kétéves tervezői munka után sem tudtuk érvényesíteni elképzeléseinket, nem tudtunk kellő összhangot találni az egyetemi szak és a szakmai, valamint a szak-nyelvi képzés igényei között.

Az egyetemmé válás után a hivatalok munkatársai elsősorban a Biztonság- és Védelempolitikai Szakon kaptak lehetőséget egyetemi diplomájuk megszerzésére, de bármely szakon megkülönböztetés nélkül diplomát szerezhettek. A szolgálatok a korábban főiskolát végzett munkatársaikat a kiegészítő egyetemi képzésre iszkolázták be, kétéves nappali, vagy hároméves levelező képzésre. A kiegészítő egyetemi képzésének tapasztalatai a következők voltak:

- a beiskolázásra kerültek a katonai főiskolát korábban – fegyvernemi szakokon – végzett tisztek, akiknél pótolni kellett a Biztonság és Védelempolitikai Szakhoz – már a tanulmányok megkezdése után – az előírt katonai, általános műveltségi előképzettséget igazoló tananyagokat és vizsgakötelezettségeket, e miatt a kétéves nappali tagozatos hallgatóknak a fenti okok miatt szemeszterenként tíznél több vizsgakötelezettsége volt;
- az egyetem több nyelv esetében nem tudta megoldani az igényelt idegen-nyelvi képzést, így a Felderítő Hivatalnak kellett biztosítani a kibocsátáshoz előírt és az adott hallgatónál preferált nyelvből a vizsgára való felkészítést;

---

³ Héjja István: *Az MK Katonai Felderítő Hivatal és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem együttműködés 1960-2008.* 301. o. In: Vass Jenő Sándor (szerk.): *A magyar katonai felderítés és hírszerzés története, Szöveggyűjtemény, Bp. 2010.*

- végezetül az egyetem nem vezette be a szakirányokat, nevezetesen a nemzetközi katonai kapcsolatok (hírszerző/felderítő) és a nemzetbiztonsági (elhárító) szakirányt.

Ezek után és ezek pótlására, dolgoztuk ki a Hadtudományi Kar, Katonai Vezetői Szakán a Katonai Nemzetbiztonsági Szakirány keretében az egyetemi szintű felderítő tisztképzést, amely egy újabb lehetőséget jelentett a felderítő tisztek kiegészítő egyetemi képzésének megvalósításához. Az egyetemi kiegészítő képzés keretében folyt tehát a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok számára a vezető szakemberek képzése a Hadtudományi kar Katonai vezetői szak nemzetbiztonsági szakirányán. A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok közül főként a Nemzetbiztonsági Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat is megjelent a megrendelői oldalon, hogy bizonyos létszámmal részt kíván venni a képzésben. Azon tisztek számára nyílt lehetőség első sorban, akik katonai főiskolán szerezték az oklevelüket. Ezen kívül kisebb létszámmal volt képzés a Rendőrség és a Határőrség speciális rendeltetésű szervezetei számára is. A katonai biztonsági szolgálat nemzetbiztonsági szakmai átképző tanfolyamát, (10 hónapos nappali képzési formában) szintén a ZMNE bázisán hajtotta végre 1991-től. A nemzetbiztonsági szakirányú képzések, illetve tanfolyamok tantervei összhangban voltak, mind az egyetemi követelményekkel, mind pedig a megrendelők által igényelt és a tanmenet tervekbe illeszthető lehetőségekkel, a fejlesztések gyakorlat által igazoltaknak megfelelően történtek. Az egyes szakmai tantárgyak oktatása eredményesen folyt, tananyagok, illetve a szükséges speciális eszközök és feltételek rendelkezésre álltak. A ZMNE oktatói jelentős óraszámban oktattak általános műveltségi, társadalom- és hadtudományi, valamint a szakmai ismeretekhez szorosan kapcsolódó szaktudományos ismereteket, tehát a nemzetbiztonsági képzés sajátosságait jól ismerték, a megrendelői igényeket elfogadták és érvényesítették. A nemzetbiztonsági területen folytatott képzési és tudományos kutatási feladatok összhangolt végzése céljából a ZMNE és a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködési megállapodásokat kötöttek.

Az egyetemi képzés következő szintje a posztgraduális képzés, amely az egyetem hadtudományi doktori iskoláján a „Felderítés és a nemzetbiztonság általános elmélete” tudományszakon biztosította elsősorban a nemzetbiztonsági tevékenységek speciális oldalainak kutatási lehetőségeit. A képzés a felső vezetői szint számára biztosította a továbbképzés és a tudományos kutatás lehetőségeit. Az eredményes képzést igazolja, hogy kilencvenes években a szolgálatok állományából kilenc fő szerzett PhD fokozatot a nemzetbiztonsági tevékenység különböző aspektusainak

vizsgálata témáiban, például: a civil kontroll elvi és gyakorlati kérdései, a szakmai képzés pedagógiai célrendszere, a nemzetbiztonsági pályán elvárt speciális képességek vizsgálata, a hírszerzés rendszerének fejlesztése stb.

Ismét egy új időszak

1999-ben új időszak vette kezdetét a katonai felsőoktatásban, mivel az 1993. évi LXXX. felsőoktatási törvényt, az 1999. évi LII törvénnyel módosították, amely magában foglalta a felsőoktatási intézmények integrációját és átalakítását. A törvény 1.§ 1./ kimondja, hogy a „Bólyai János Katonai Főiskola Budapest és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Budapest jogutódja a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem – Budapest székhellyel”.

Az integráció magában foglalta a Szentendrén elhelyezett egységek Budapestre az Üllői úti telephelyre költözését, az elhelyezésük kialakítását, az új kampuszon az oktatás feltételeinek megteremtését. Közben folyt a Honvédség szervezeti struktúrájának is az átalakítása.

Mit várt el az MK KFH a 21. századi magyar felderítő tisztképzéstől⁴ az elvégzett stratégiai felülvizsgálat⁵ értelmében:

- az új képzésnek feltétlenül több és más jellegű katonai ismeretet kellett közvetíteni;
- vizsgálni kellett továbbá a felderítő tisztek főiskolai képzésénél a kötelező ejtőtornyos kiképzés bevezetését, valamint speciális katonai sportok, mint a vívás, a lovaglás, a sportlövészet és a tájfutás újraélesztését;
- a képzés során erősíteni kellett a hazafias érzést, a nemzeti identitástudatot, hogy a tisztek megfelelhessenek a felderítéssel járó magasabb szellemi, fizikai és pszichikai követelményeknek, vállalják a hivatással, felderítői tevékenységgel együtt járó nehézségeket;
- a felderítő tisztek képzésénél kiemelt jelentőségű volt a kommunikációs készség és képesség fejlesztése, amely egyrészt legalább egy, elsősorban

---

⁴ *A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok képzési igényei és az egyetemi képzés közötti összhang. Egyetemi jegyzet. Dr Botz László A KFH, KBH képzési igényei, a ZMNE által biztosított képzési szintek és szakmai követelmények kapcsolatai 25.o.*

⁵ *A Stratégiai Felülvizsgálat alapelveit és irányvonalát 1999. október 29-én (2322/1999. Kormányhatározat), majd ennek Végrehajtási Tervét 2000. március 16-án fogadta el a kormány.*

- angol nyelvből - teljesítményképes nyelvtudás biztosított, és az ECDL-követelményeknek megfelelő informatikai felkészítést jelentette;
- növelni kellett a képzés hatékonyságát, ha a működő szakmai területeken a kiképzési programok egyeztetett kidolgozásának az igénye merült fel.
  - egységes képzési rendszerbe illeszkedő át- és továbbképzést magába foglaló többszakaszos egyetemi képzést kellett felépíteni.

A hivatásos és szerződéses katonák központi át- és továbbképzésének megszervezéséről szóló 1/2000. HM rendelet szellemében nélkülözhetetlenek voltak a közösen kimunkált képzési programok, tematikák, mert ezen keresztül lehetett érvényesíteni a felhasználói igényeinket az állami képzésben, illetve az egyetem és főiskola képzési programjait ráépítő jelleggel figyelembe lehetett venni a belső szakmai továbbképzési rendszerben.

A felderítő tisztek képzésében különösen fontos volt, hogy a korábbi kontraszelektív képzési rendszert egy versenyzetető, esélyegyenlőséget biztosító rendszer váltsa fel, amely szorosan összefüggött a tisztek előmeneteli rendjével, pályaképének alakíthatóságával. Csak ezáltal tudtuk biztosítani, hogy a hivatalokban olyan értelmiségi szakemberek dolgozzanak, akik megfelelő teljesítményképes nyelvtudás, széles körű általános műveltség és katonai ismeretek birtokában professzionális felderítő és elhárító tevékenység végzésére legyenek képesek.

A konspirációs követelmények miatt, továbbra is igényelték a hivatalok a kihelyezett oktatási és a zárt beiskolázási lehetőséget. Mint ismert, a képzés végül is a MK Katonai Felderítő és a Biztonsági Hivatalok közösen valósították meg, a képzést kiszolgáló objektumokkal és infrastrukturális háttérrel együtt. 2002 és 2008 között öt osztályban végeztek a felderítő és biztonsági tisztek.

Az ezredforduló időszakának aktuális felsőoktatási kérdése a Bolognai Határozat magyarországi végrehajtása. Tekintettel a nemzetbiztonsági szféra igényeire és ZMNE lehetőségeire, az eddigi eredményekre alapozva a Kossuth Lajos Hadtudományi Karon jött létre az akkreditált Nemzetbiztonsági alap (BSc.), mester (MSc.) és doktori (PhD.) képzés. Az alapítással és indítással a tancsoportvezetői munkával együtt itt dolgoztuk ki a képzési okmányokat és teremtettük meg a feltételeket az egyetemi oktatás végzéséhez.

Az indítandó nemzetbiztonsági alapképzési szakon várható képzési igények prognózisa akkor, arra épült, hogy a nemzetbiztonsági tevékenység rendszerében mind az elhárítást, mind a hírszerzést illetően döntő jelentőséggel bírt a biztonságot köz-

vetlenül befolyásoló - elsősorban politikai és gazdasági jellegű - információknak a felértékelődése. Az új kihívásoknak megfelelően a hírszerző és a biztonsági szolgálatoknak olyan elemzéseket, értékeléseket kell készíteniük, amelyek érdemi válaszokat adnak az aktuális globális és regionális kihívásokra, a lokális társadalmi problémákra. Ez a változás a biztonság átfogó szervezeti rendszerén belül a hírszerzés és a biztonsági szolgálatok felelősségének növekedését, tevékenységének felértékelését, ebből adódóan a szaktudás jelentőségének növekedését jelentette.

A hagyományos és a nukleáris erők magas szintje, tényleges potenciálja, a válságok fegyveres konfliktussá fejlődésének veszélye realitás és egyben veszélyforrás. A modern haderők mellett a terrorista szervezeteknek, a nemzetközi bűnszövetkezeteknek olyan információgyűjtő és felderítési kapacitása, valamint valós pusztító potenciálja van, amelynek képességei sok tekintetben összemérhetők a szövetség hasonló erőivel. Fenyegetésük komoly, szándékaik határozottak, eszköztáruk félelmetes. A biztonságot fenyegető veszélyek jellege, komplexitása, rejtettsége, valós potenciálja, pusztítási lehetőségei és sajátos metodikája elengedhetlenné teszi a prevenció elsődlegességének biztosítását, a hatékony válaszokat lehetővé tevő képességeket, a saját erők és képességek komplex védelmét. Az országot és a védelmi szférát érintő hagyományos és új típusú kockázatok, kihívások evidenssé teszik, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége nem helyettesíthető, nem váltható ki mással.

Magyarország biztonságának, szuverenitásának, alkotmányos rendjének védelmét és fontos nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítését több, szervezetenként önálló és szakmai feladatokban együttműködő állami szerv (nemzetbiztonsági szolgálat) látja el. A szolgálatok funkcionálisan és jelleg szerint is elkülönülnek, sajátos belső viszonyokkal, működési sajátosságokkal, valamint a nemzetbiztonsági feladatok ellátásához szükséges különleges jogosítványokkal - a nyílt és titkos információgyűjtés eszközeivel - rendelkeznek. A nemzetbiztonsági törvényben meghatározott eszközrendszer alkalmazása miatt sajátos szerepet töltenek be az állami szervek rendszerében. Az alapszakon ezen szervezetek számára megnyílt a lehetőség, hogy a speciális munkakörökben foglalkoztatott állomány felsőfokú szakmai irányultságú alapképzését megoldják. A nemzetbiztonsági szféra szakértőinek (szakértelmiségi állományának) képzése elsőrendű állami érdek, mivel elemi követelmény, hogy a területen dolgozók professzionális szaktudással rendelkezzenek.

A nemzetbiztonsági szférában dolgozó munkatársaknak speciális tudásra, más területektől és foglalkozásoktól jól elkülöníthető szakmai képesítésre (kompetenciára) van szüksége. Mivel a munkaerőpiacról a szükséges tudással rendelkező állományt nem lehet beszerezni, továbbá ezt a speciális szaktudást a pályára lépés előtt nem

lehetséges elsajátítani érthető biztonsági okok miatt, ezért a szolgálatoknak kell gondoskodniuk a munkatársak képzéséről, szakmai felkészítéséről.

A szak jövője szempontjából nagy jelentősége van annak, hogy a felsőfokú végzettségek és szakképzettségek országos jegyzékében (regiszterébe) bekerül a nemzetbiztonsági szakértő is, a hozzátartozó alapvető kompetenciákkal és a képzésben teljesítendő kritérium követelményekkel. Ezzel a nemzetbiztonsági szakképzettség államilag legitimált lett.

Az indítandó nemzetbiztonsági alapképzési szakon elsősorban hazánk nemzetbiztonsági szolgálatai számára képeznek szakértőket. A végzett hallgatók iránt alapvetően a titkosszolgálati szféra két klasszikus ága: a hírszerzés és az elhárítás területén merülnek fel igények. A hallgatókat a képzés befejezése után a nemzetbiztonsági szolgálatok és a titkos információgyűjtésre törvényileg felhatalmazott szervezetek olyan szakbeosztásokban foglalkoztatják, melyeknek ellátása megköveteli a speciális szaktudás elsajátítását.

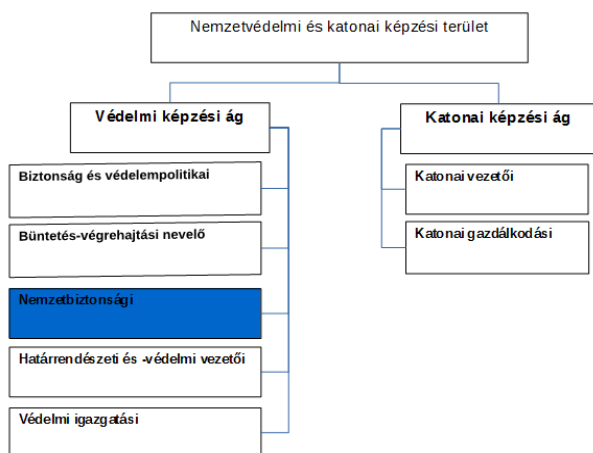
Tekintettel a biztonság átfogó jellegére és a jövő kihívásaira, fejlődési tendenciáira, a szakon végzett szakemberek, szakértők iránt igények jelentkeznek az államigazgatás, a védelmi igazgatás szervezetében, a védelmi szféra különböző szakági területein, a Honvédelmi Minisztériumban, a HM Honvéd Vezérkar szervezeteinél, a katonai szövetségi rendszer különböző vezető szerveinél, parancsnokságain, törzseiben, a nemzetközi missziókban, mind hazai, mind külföldi beosztásokban.

A képzés célcsoportja volt a kormányzat, a törvényhozás és a tágran értelmezett politikai szféra meghatározott feladatokat ellátó speciális szakember állománya is, akik a biztonsággal, a titkosszolgálati tevékenységgel, a nemzetbiztonsági jellegű adatokkal, információkkal, értékelésekkel foglalkoznak. Ugyancsak felmerül a nemzetközi együttműködés speciális területén, akár nemzetközi szervezetekben, akár azokhoz kapcsolódó hazai intézményekben alkalmazott szakemberek felkészítése. A polgári életben a gazdasági szférában, a vállalkozások és gazdálkodó szervezetek biztonságának területén is felmerül a végzett szakemberek iránti igény. A szakképzettség hasznosítása társadalmi érdek, a képzés valós szükségletekre épül.

Tekintettel a nemzetbiztonsági szféra létszámhelyzetére, a személyi állománnyal szembeni végzettségi és képzettségi követelményekre és a szakember utánpótlás prognosztizált létszámszükségletére, biztosítottnak látszik, hogy az alapképzésben hosszabb távon, évente 15 – 20 fő vegyen részt. A szak sajátos és egyedi jellege miatt a kezdeti években nem terveztünk jelentős létszámokkal. Úgy gondoltuk a képzés tapasztalatai, néhány éves eredményei növelhetik a vonzerőt, bővíthetik a keresle-

tet, lehetőséget nyithatnak a megrendelői igények differenciáltabb megismerésére, feltárására, artikulálására és kielégítésére. A képzési igény a szolgálatok konkrét foglalkoztatási igényeinek megfelelően alakult. A hallgatói létszámot befolyásolta, hogy a képzés nappali, vagy levelező formában is indult. Az indítandó alapszakra épülő valamely mesterképzés (MA, MSc.) lehetőségének a felvázolása, akkor még csak elképzelés volt.

A védelmi képzési ágban megalapított és indított nemzetbiztonsági alapképzési szak megfelelően illeszkedett a ZMNE akkor új, ciklusos képzési rendszerébe (1.sz. ábra).

1. sz. ábra: A ZMNE képzési területei és ágai, a nemzetbiztonsági képzés helye az egyetem rendszerében

A megrendelői igények alapján, a nemzetbiztonsági szféra szakembereinek alapképzésében a szak önállósága biztosítja, azóta is a sajátos követelmények teljesítését, a speciális szaktudás megszerzését. A katonai felsőoktatás új képzési szerkezetében kialakult szak keretei között a speciális képzési célok teljesíthetővé váltak. A nemzetbiztonsági szakértőtől elvárt szakmai elméleti és gyakorlati ismeretek megalapozását, hatékony elsajátítását, valamint a pályán szükséges általános és speciális tudások megszerzését és a képességek célirányos fejlesztését az önálló alapképzési szak maradéktalanul biztosította és ma is biztosítja.

Az indított alapképzésben a képzési cél és az elérendő szakmai követelmények megfogalmazása a nemzetbiztonsági ágak számára a közös nevezőt jelentette. A képzés eredményeként a nemzetbiztonsági területen dolgozó szakértő birtokolja az egységesen kötelezőnek tekintett ismereteket, gyakorlati képességeket, alkalmazóképes tudást. Az általánosan elvárt, integrált szaktudás kiegészült meghatározott, célirányos interdiszciplináris (általános műveltségi, értelmiségi) ismeretanyaggal, továbbá a szakmai ismereteket elméleti szintre emelt ismeretszintekkel és szociális kompetenciával, annak sajátos elemeivel. A képzési folyamat kimenetén előírt követelmények, a teljesítményképes szaktudás jelent valódi képzési kínálatot a szolgálatok számára, egyben egzisztenciális biztonságot a speciális nemzetbiztonsági feladatokat ellátó állomány számára.

A nemzetbiztonsági szféra az egyes területek feladatainak és specialitásainak megfelelő egyetemet végzett szakembereket igényel. Elsősorban olyan felkészültségűeket, akik képesek a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok, a rendvédelmi- és a rendészeti szervek, valamint a védelmi igazgatás központi és területi szervei közötti szakmai együttműködés szervezésére, fenntartására. Az egyetemi oktatásban, valamint az együttműködésben szerzett tapasztalatok szerint a szolgálatok igényelik a végzett hallgatóktól az önálló, eredményes szakmai tevékenységre, a szervezetek hatékony vezetésére, az erőforrások szakszerű felhasználására irányuló képességeket. A nemzetbiztonsági szféra igénye elsősorban a vezetésre alkalmas, gyakorlatorientált és a biztonság átfogó és konkrét kérdéseiben is szakértői módon eligazodó végzetekre irányul.

Az alapképzéssel párhuzamosan folyt a mester szak és a doktori tudomány-szak dokumentumainak kidolgozása a megrendelő szervezetek képviselőinek bevonásával. A tanterv összeállításánál igényeiket, véleményüket, korrekciós javaslataikat figyelembe vettük. A szakokon az oktatásban a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendvédelmi szervek titkos információgyűjtéssel foglalkozó állománya vett részt, ebben az értelemben szabályozott, kontrollált, bizonyos értelemben

„zárt” szakokról volt szó. A képzésben, amint a tantárgyak felelős oktatói ezt kidolgozták, döntően nyílt irodalom felhasználásával folyt a képzés. Amennyiben minősített információ megismerése vált szükségessé, abban az esetben az általános szabályok szerinti eseti betekintési engedély megkérésére került sor az érintett titokbirtokos szerv vezetőjétől. Az Egyetemi NATO Szabványkönyvtár az - állam- és szolgálati titokról szóló törvény előírásainak megfelelően - jelenleg is kezel ilyen jellegű minősített anyagokat, amelyekbe a betekintés szabályozott.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen – a tradíciók alapján és a képzés sajátosságából adódóan – a hallgatókkal való személyes foglalkozás a képzés egyik fontos módszere volt. Az alapszak és a mesterszak egységes, lineáris képzési folyamatában a szakmai kompetencia elsajátítása mellett a szakértelmiségre jellemző általános, szociális, valamint személyes kompetenciák fejlesztésére is kellő figyelmet fordítunk. A hallgatók részére személyes fejlődésük érdekében minden olyan lehetőséget biztosítunk, amely az egyetem képzési rendszerében hagyományosnak mondható. A képzési folyamat szerves részeként a hallgatók tudományos diákköri tevékenységének szervezéséhez, a pályamunkák elkészítéséhez szellemi és materiális támogatást biztosítunk. A hallgatók a szolgálatok bevonásával segítséget kapnak a szakdolgozat (diplomamunka) témájának kiválasztásához és kidolgozásához. Az egyetemen, a tanteremben folyó kutatásokba az arra felkészült és motivált hallgatókat bevonjuk. A hazai szakmai konferenciákon, tudományos rendezvényeken, külföldi tanulmányutakon - eseti döntés alapján - vesznek részt hallgatók. Az egyetemi hagyományos és on-line kiadványok publikációs lehetőséget biztosítanak.

A szakokon folyó képzésért az oktatókkal szembeni követelményeket maximálisan teljesítő vezető oktatók felelősek. A szakmai törzsanyag ismeretköreinek oktatását az egyetemen létrehozott és a képzési igények miatt bővítésre kerülő nemzetbiztonsági oktatók állománya, valamint a képzésbe a megrendelőktől bevont, a szakmai praxisban nagy gyakorlattal bíró vezetők illetve szakemberek (pl. korábbi illetve hivatásban lévő főigazgatók, igazgatók, katonai attasék, szakpszichológus, szakjogász) vettek részt. Az egyetemi kiegészítő képzés és az alapképzés sokéves tapasztalatai igazolják, hogy a szakokon egy magas szinten oktató és jól együttműködő oktatói közösség alakult ki.

Az indított mesterképzési szakra alapvető merítési bázisként az alapszokról, illetve a védelmi és a katonai képzési ág más BSc szakjairól hosszabb távon biztosítható a hallgatói létszám. A szakon tervezett létszám a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendészeti szervek humánerőforrás (foglalkoztatási) stratégiájának megfelelően alakult. A szolgálatok elsősorban a levelező formában folytatott képzést preferálták. Tekintettel a nemzetbiztonsági és a rendészeti szféra létszámhelyzetére, a személyi

állománnyal szembeni végzettségi és képzettségi követelményekre és a szakember utánpótlás szolgálatok által prognosztizált létszámszükségletére, biztosított volt, hogy a mesterképzésben évente legalább 15-20 fő vegyen részt.

A nemzetbiztonsági mesterszak előtanulmányi feltételeinek az általános megvalósítása, releváns szakmai ismeretkörei, valamint képzési és kimeneti követelményei biztosítják az egyetemi végzettségnek való megfelelést. Az MSc képzés tananyagának kialakításakor a kiegészítő képzés tapasztalatai jól hasznosíthatóak voltak. A szak kimenetén elvárt szaktudás tartalma, a diplomamunka, a záróvizsga követelmények, az idegen nyelvismeret szintje az egyetemi képzésben érvényesített követelményekkel azonosan kerül meghatározásra.

A mesterszak alapvetően a nemzetbiztonsági alapképzésben végzetteket fogadja be, ugyanakkor lehetőséget biztosít a nemzetvédelmi és katonai képzési területen belül más alapszakokon végzettek számára is a speciális tudás megszerzésére. A szakra való belépés a más képzési ágakban, más felsőoktatási intézményekben felsőfokú végzettséget szerzettek számára a meghatározott követelmények teljesítése esetén lehetséges. A hallgató a kreditbefogadást, illetve a kreditátviteli kérelmét a felvételi beszélgetésnél, vagy később nyújtja be. Azok kezdhetik meg a felvételt követően az MSc képzést, akik legalább az alábbi ismeretekkel rendelkeztek, illetve a kreditbefogadást a felvételi bizottság megerősítette (a tanfolyamokon folyó képzések ezeket a feltételeket teremthették meg):

- Társadalomtudományi ismeretek (20 kredit): biztonságpolitikai ismeretek, jogi (alkotmányjogi, nemzetközi- és hadijogi, államigazgatási jogi, büntetőjogi, büntető eljárásjogi, polgári jogi) ismeretek, politikaelmélet, pszichológia, pedagógia, szociológia, vezetés- és szervezéselmélet, hadtudományi ismeretek, bűnügyi tudományok;
- Szakmai ismeretek (40 kredit): nemzetbiztonsági szakmai és speciális ismeretek, szakági jogi ismeretek, idegen titkosszolgálati ismeretek, rendvédelmi ismeretek.

A mesterképzésbe való felvétel feltétele, hogy a felsorolt ismeretkörökben legalább 30 kredittel rendelkezzen a hallgató. A hiányzó krediteket a mesterfokozat megszerzésére irányuló képzéssel párhuzamosan, a felvételtől számított két félévén belül, a tanulmányi és vizsgaszabályzatban meghatározottak szerint meg kellett szerezni. A hallgató tanulmányait a szakon záróvizsgával fejezi be. A záróvizsga az Okleveles Nemzetbiztonsági Szakértői végzettség megszerzéséhez szükséges tudás (készség)

ellenőrzése és értékelése, amelynek során a jelöltnek igazolnia kell, hogy a tanult ismereteket alkalmazni tudja.

A záróvizsga részei:

a./ diplomamunka megvédése;

b./ szóbeli vizsga, amelynek tárgyai voltak: A magyar kül- és biztonságpolitika; Hírszerzési ismeretek; Elhárítási ismeretek; Külföldi hírszerző és biztonsági szolgálatok, Válságkörzetek elemzése; Biztonsági kihívások a 21. században.

A diploma kiadásának feltétele:

- az érvényes záróvizsga megléte;

- egy idegen nyelvből államilag elismert, felsőfokú „C” típusú nyelvvizsga letétele, vagy azzal egyenértékű érettségi bizonyítvány, illetve oklevél bármely olyan élő idegen nyelvből, amelyen a szakmának tudományos szakirodalma van.

A nemzetbiztonsági mesterszak elvégzése után a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen mind a Hadtudományi Doktori Iskola, mind a Katonai Műszaki Doktori Iskola több tudományszakán folytathatja tanulmányait a végzett tehetséges szakember. A mesterszak ismeretanyaga tartalmazza a doktori képzés megkezdéséhez szükséges elméleti és gyakorlati tudnivalókat. Minden hallgató számára lehetőség volt bekapcsolódni a hallgatói tudományos körök munkájába, a Magyar Hadtudományi Társaság⁶ Nemzetbiztonsági szakosztály tevékenységébe, valamint a tanszéki tudományos műhelyekbe, illetve a nemzetbiztonsági szakterület két tudományos kutatóhelyén folyó tevékenységekbe.

A Hadtudományi Doktori Iskolán a Nemzetbiztonság és Rendvédelmi Tudományszakon kialakított rendszerben a polgári és a katonai területekkel közösen előkészített rendszerben, téma felelősök és oktatók vezetése alatt eredményes képzés folyt. A nemzetbiztonsági alap- és mester- és doktori képzéssel kialakult az államilag elismert végzettséget és szakképzettséget nyújtó nemzetbiztonsági szakmai felsőfokú képzés rendszere. A polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok, továbbá a titkosszolgálati eszközök alkalmazására törvényben felhatalmazott szervezetek, speciális szolgálatok szakembereinek ilyen tartalmú, államilag elismert, nemzetbiztonsági végzettséget és képzettséget nyújtó szakmai felkészítése eredményesen folyt a vizsgált időszakban.

---

⁶ <http://mhtt.eu/index.php?page=bemutakozas>; Letöltve: 2014. 04. 06.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem a szolgálatokkal együtt a NATO és az EU csatlakozást megelőző és a csatlakozást követő folyamatokba nem csak bekapcsolódott, hanem a lehetőségek függvényében segítette a szakmai, a szervezeti kultúra-, a nemzedékváltást és a fokozódó követelményeknek megfelelő képzés kialakítását. A létrehozott képzési rendszer, és amit az Egyetem kollektívája tett ezen a téren biztosította ennek a minőségi ugrásnak a megvalósítását. Ezek után a korszerű és előrelátó tervezéssel, igényes, aktualitásokat magában foglaló, hiteles szakmai munkával, közös erővel továbbra is fejlődőképessé tudjuk tenni ezt a folyamatot, most már az új egyetem által biztosított feltételek között.

A felhasznált irodalom jegyzéke:

1. Izsa Jenő: A biztonsági tisztek szakirányú képzésének célrendszerét meghatározó tényezők elemzése. PhD értekezés ZMNE. 2003
2. A magyar katonai felderítés és hírszerzés története. Szemelvénygyűjtemény. MK KFH 2010
3. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok képzési igényei és az egyetemi képzés közötti összhang. Egyetemi jegyzet. NKE HTK 2010.
4. A Stratégiai Felülvizsgálat alapelveit és irányvonalát 1999. október 29-én (2322/1999.
5. <http://mhtt.eu/index.php?page=bemutatkozás>; Letöltve: 2014. 04. 06.
6. Beszámoló jelentés a nemzetbiztonsági szakon végzett munkáról. Írásos előterjesztés a Kari Tanács 2009.január 22- i ülésére
7. A „Bolognai folyamat” és a nemzetbiztonsági képzés. FELDERÍTŐ SZEMLE KFH. VIII. évf.: (4. szám december) pp. 109-116.
8. MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG, MTA HADTUDOMÁNYI BIZOTTSÁGA, NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM, FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA KÖZHASZNÚ EGYESÜLET Nemzetbiztonsági kihívások, nemzetbiztonsági szolgálatok szakmai-tudományos konferencia 2012. május 24. elhangzott előadásai Hadtudomány folyóirat. 2012.III. sz.
9. A nemzetbiztonsági BSc szakról tájékoztató I. zmne.hu/download/szenatus/2009/7_hat_1_1_mell.pdf

Nemzetbiztonsági képzés a civil szférában

Dr. habil. Kis-Benedek József

Előadásom elején pontosítani kívánom, hogy kizárólag a magyar felsőfokú képzésről kívánok szólni, de a fogalmak definiálása szempontjából az is lényeges kérdés, hogy biztonsági, vagy nemzetbiztonsági területről beszélünk. Biztonsági képzés polgári területen középfokon talán elmondható, hogy a túlképzés szintjén tart, ugyanakkor a felsőoktatásban ez nem mondható el. A biztonságpolitika egyre nagyobb szerepet kapott az utóbbi években, ehhez kapcsolódva a nemzetbiztonság kifejezés is felértékelődött. Mindenképpen fontos különbséget tenni a nemzeti biztonság és a nemzetbiztonság között, utóbbi alárendelt fogalom, ami nyilvánvalóan tükröződik az oktatási rendszerben, ezen belül a tematikákban is.

Az állami szintű nemzetbiztonsági képzés közszolgálati feladat, így természetes, hogy a helye a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen van. Erről az eddigi előadásokban hallhattunk. Az persze vitatható kérdés, hogy ennek milyen formában kell megvalósulnia, azaz az NKE zárt képzést folytasson a nemzetbiztonsági szolgálatok részére, amelyek költségvetésük terhére nappali, vagy levelező képzésben az esetek zömében diplomaszerezési céllal küldenek hallgatókat, vagy legyen nyílt képzés, ahová a felvételi feltételek teljesülése esetén a továbbtanulásra alkalmas személyek felvételt nyerhetnének, majd alkalmasságuk esetén lehetőségük lenne szolgálatokhoz bekerülni. Ebben a kérdésben a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok sem egységesek, hiszen ismert, hogy az Információs Hivatal polgári területről toboroz felsőfokú végzettséggel és idegen nyelvtudással rendelkező személyeket, akiknek „csak” a szakmai képzéséről kell gondoskodnia, ami maximum egy éven belül megvalósítható. Ez a megoldás a konspiráció szempontjából is sokkal szerencsésebb, nem beszélve ennek anyagi vonzatáról.

A másik két polgári és egy katonai szolgálat a zárt képzést választja, ami véleményem szerint nem a legszerencsésebb megoldás, mert külön kell még gondoskodni a szakirányú képzésről, illetve a nyelvképzésről, ami jelenleg a nemzetbiztonsági szolgálatokon igen alacsony szintű, középfokú kimeneti követelményt ír elő. A nemzetbiztonsági szolgálatok nem felsőoktatási intézmények és nem rendeltetészerű feladatuk, hogy diplomához juttassák beosztottaikat. Kérdés, mi a helyes és hatékony eljárás, olyan embereket hozni a biztonsági szolgálatokhoz, akik saját erőből képesek egy

felsőfokú végzettséget és nyelvtudást megszerezni, vagy olyanokat, akiket hivatalból kell beiskolázni.

A nemzetbiztonsági képzés civil területen való megvalósítását ilyen szempontok alapján is elemezni kell. Ma a hallgatók számára igen fontos kérdés a megszerzett tudás birtokában az elhelyezkedési lehetőség. Ezen a szakterületen ez a kérdés nem egyszerű, mert az elhelyezkedés elég szűk területen lehetséges és számos feltételtől függ. Alapvetően ez az oka annak, hogy a polgári felsőoktatásban (az NKE kivételével, ami nyugodtan minősíthető vegyesnek) igen korlátozott számban beszélhetünk nemzetbiztonsági képzésről.

Az elmondottak alapján a gondolkodás a polgári felsőoktatási intézményeknél a nemzetbiztonsági témakörben nem igazán indult el, hiszen nincs rá igény, legalábbis a szolgálatok részéről. Ahol nyomokban fellelhető, az a nemzetközi kapcsolatokhoz köthető specializáció, illetve találkozhatunk választható tantárgyakkal, például a Budapesti Corvinus Egyetemen a politika tudományok tantárgyhoz kapcsolódó titkosszolgálatok a XX. és a XXI. században tantárgynál, illetve a mesterképzésben a szakdiplomáciák keretében megjelenik a titkosszolgálatok szerepe. A nemzetbiztonsághoz kapcsolható, de azért céljában és tematikájában eltérő képzést nyújtanak az üzleti hírszerzés (Business intelligence) területén megvalósuló képzések, amelyek iránt külföldön már régóta van komolyabb érdeklődés, sőt szakként is oktatják.

Ezen a területen az érdeklődés is nagyobb, főként a multinacionális cégek esetében. Erre hazánkban példaként szolgál a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, illetve az Óbudai Egyetem, ahol kísérletek történtek az üzleti hírszerzés oktatására. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Mérnök Továbbképző Intézetében tanfolyam jelleggel, 120 órában oktattak üzleti hírszerzést vállalati menedzserek részére azzal a céllal, hogy a résztvevők megismerjék az üzleti hírszerzés lényegét. Ehhez jegyzetet is készítettek, ami alapvetően amerikai tananyagon alapul. Ismereteim szerint ez az oktatás jelenleg nem folyik. Az Óbudai Egyetem is tervezte egy üzleti hírszerzési kurzus beindítását, de végül ez a gyakorlatban nem valósult meg.

A hazai civil felsőoktatási intézmények közül a legnagyobb sikert a nemzetbiztonsági képzés területén a Zsigmond Király Főiskola érte el, ahol egy folyamat eredményeként a 2010-11-es oktatási évben beindult és azóta is sikerrel folyik a nemzetközi tanulmányok szakirányon belül a nemzetbiztonsági specializáció, amelynek nem célja a nemzetbiztonsági szolgálatok utánpótlásához történő hozzájárulás, hanem az elemző-értékelő gondolkodás elterjesztése a civil szférában. Nem titkolt cél az is, hogy a kikerülő hallgatók legyenek képesek hírszerzési igények megfogalmazására a

szolgálatok irányába, amennyiben ilyen területen dolgoznak a közigazgatási szférában. A specializáció beindításával a főiskola vezetését az is motiválta, hogy a civil szférában a nemzetbiztonság kérdése – szándékos, vagy nem szándékos kommunikációs tevékenység következtében – a magyar közvéleményben a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezetének, tevékenységének, állományának, költségvetésének boncolgatásává, megkérdőjelezésévé redukálódott, elveszítve annak jelentőségét, hogy valójában az értékek és a biztonság védelme területén milyen szerepe lehet a nemzetbiztonsági szolgálatoknak.

Az oktatás előzményeihez tartozik, hogy a Zsigmond Király Főiskola Nemzetközi és Politikai Tanulmányok Intézete a Főiskolával együttműködő Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvánnyal együtt 2008. második felében egy négy rendezvényből álló – Nemzetbiztonsági Klub nevet viselő – sorozat megszervezését határozta el annak érdekében, hogy a magyar felsőoktatásban érzékelhető jelentős érdeklődést is kihasználva, a hallgatók bevonásával, értelmezze a nemzetbiztonság kérdéseit. A nagysikerű rendezvénysorozat széles körben került meghirdetésre, ennek megfelelően a főiskola hallgatói mellett a résztvevők soraiban megjelentek a közélet különböző területeinek szereplői, politikusok, a kormányzati, valamint a magánszféra képviselői, újságírók, kutatók és egyéb szakemberek. A nyílt, aktív vitákkal, véleménynyilvánítással jellemezhető rendezvényeken négy – az alapokat érintő – kérdés csoport került megvitatásra, így például a nemzetbiztonság fogalmi értelmezése, a nemzetbiztonságért felelősséggel bírók körének megvitatása, a szakmai szervezetek tevékenységének bemutatása, a „civil ellenőrzés”, politikai szintű irányítás kérdése, a jelenlegi helyzet értékelése, illetve a nemzetközi integrációkban betöltendő szerep. Egy másik rendezvényen a nemzet biztonsága garantálásában résztvevő szervezetek, intézmények feladatai, tevékenységük irányítása, koordinálása, felügyelete kérdéskör került megvitatásra, hangsúlyozva, hogy a nemzetbiztonság össznemzeti kérdés. A harmadik rendezvény a nemzetbiztonság gazdasági dimenzióival foglalkozott, áttekintést adott a világ pénzügyi és gazdasági folyamatairól, a világ esetleges geopolitikai átrendeződéséről és hogy ez mennyire aktuális ma, ezt világosan bizonyítják napjaink globális trendjei, az újabb biztonságpolitikai, nemzetbiztonsági kihívások megjelenése. Külön rendezvény foglalkozott a nemzetbiztonság és a társadalom viszonyával, kiemelve, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok csak megfelelő társadalmi támogatottsággal képesek rendeltetésüknek megfelelni, illetve mekkora felelőssége van a médiának a társadalmi vélemény formálásában. Ezek a gondolatok és természetesen a hallgatói érdeklődés vezetett el ahhoz a döntéshez, hogy a főiskola vezetése elindította a nemzetbiztonsági specializációs képzést.

A szakirányú képzés célja olyan szakemberek biztosítása, akik a megszerzett ismeretek birtokában képesek a biztonságpolitikai/nemzetbiztonsági tevékenység központi elemét képező információ elemző-értékelő munkára mind a polgári közigazgatásban, mind a politikai, gazdasági, társadalmi, biztonsági, katonai döntéshozatalban résztvevő intézményeknél, szervezeteknél. A képzés során megszerzett ismeretek révén a hallgatók képesek lesznek az aktuális - hazai és nemzetközi – társadalmi, gazdasági, biztonságpolitikai folyamatok nemzetbiztonságot érintő összefüggéseinek, hatásainak értékelésére, azok kifejtésére, megjelenítésére.

A képzésben részt vevők az alábbi ismereteket szerzik meg:

1. Alapvető nemzeti és nemzetközi politikai, gazdasági és jogi ismeretek;
2. A nemzetközi biztonságpolitikai helyzet alakulása;
3. A nemzetbiztonság, a nemzeti értékek és érdekek megfelelő értelmezése;
4. A nemzetbiztonságot érintő stratégiák, koncepciók, elméletek alkalmazása;
5. A nemzeti stratégiák, értékek, érdekek és célok ismerete;
6. A társadalom, állam döntéshozatali rendszerének megismerése;
7. Az információ döntéshozatali rendszerben betöltött jelentősége;
8. Az információ elemzés-értékelés, tájékoztatás rendszere;
9. A nemzetbiztonsági tevékenység specialitásai ismerete.

Mindezen ismeretek birtokában cél, hogy a hallgatók képesek legyenek:

1. A nemzetközi politikai, gazdasági és jogi ismeretek birtokában a nemzetközi biztonságpolitikai helyzet értékelésére;
2. a nemzetbiztonság, a nemzeti értékek és érdekek megfelelő értelmezésére és képviseletére;
3. nemzetbiztonságot érintő stratégiák, koncepciók, elméletek alkalmazására, az adott munkaterületre vonatkozóan azok adaptálására;
4. a polgári közigazgatásban (minisztériumok, kormányzati szervek, állami intézmények, önkormányzatok) a nemzetbiztonsággal összefüggő feladatok ellátására;
5. a törvényhozói szférában tanácsadói, szakértői feladatok ellátására;
6. gazdasági társaságoknál és a vállalkozói szektorban a nemzetbiztonsággal összefüggő feladatok ellátására;
7. a külkapcsolatokat irányító intézményeknél, szakmai és tudományos területen elemző-értékelő munka végzésére;

8. nemzetközi szervezetekben képviseleti munka ellátására.

Megjegyzendő, hogy a specializációs képzés szorosan kapcsolódik a nemzetközi tanulmányok szakhoz, annak tantárgyaihoz. El kell mondani, hogy a specializáció népszerű mind a nappali, mind a levelező hallgatók között. A főiskola vezetésének tervei között szerepel, hogy az eddigi tapasztalatok alapján a gazdasági szakirányhoz kötve a jövőben elindítja a gazdaságbiztonság és gazdasági hírszerzés specializációt is, amely iránt az eddigi felmérések és a nemzetközi gyakorlat alapján komoly érdeklődés tapasztalható.

Végül engedjék meg, hogy a Zsigmond Király Főiskolán folyó oktatást illetően köszönetet mondjak Dr. Szatmári Péter és Dr. Botz László tanár uraknak, akik információkkal segítettek a konferenciára történő felkészülésemet.

Az NBSZ szakértői tevékenysége, szakértő képzés

Hazai Lászlóné dr.

Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Szakértői Intézet

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál a szakértői tevékenységet végző szakemberek képzettségének, a képzés követelményei, lehetőségei ismertetése, a szakértővé válás folyamatának bemutatása előtt néhány fogalmat tartok fontosnak rögzíteni. A szakértő fogalma általánosan, az értelmező szótárban megfogalmazottak szerint:

„köznapi értelemben a szakértő a témához értő, tájékozott, tapasztalt, jól felkészült, szakmai vélemény megfogalmazására képes személy. Egy-egy szakterületnek elismert képviselője, ...”⁷

Olyan különösen nagy jártasságú szakember, aki minden esetben meg tudja oldani a rá tartozó feladatokat. Egy vagy több részterületet különlegesen jól ismerő és alkalmazó dolgozó”⁸

Ahhoz, hogy valaki jó szakértővé váljon alapszintű elvárás, hogy rendelkeznie kell az adott feladatok ellátásához szükséges *szakértelemmel*, – még pedig magas szinten – e nélkül nincs kellő alap a szakértői munkához, de ez – mint látjuk – még önmagában nem elegendő.

A *szakértelem* fogalma, szintén az értelmező szótárban megfogalmazottak szerint:

„... a szakmai jártasság magas foka, amely alapos szakmai tanultságon és tapasztalati gyakorlottságon alapuló magas szintű hozzáértés.”⁹

Az NBSZ szakértői tevékenysége, szakértői feladatkörök a Szakértői Intézetben

A társadalmi, műszaki és technikai fejlődés, a tudományok területén bekövetkező változások folytán minden eddiginél jobban felértékelődött a szakértők szere-

---

⁷ <http://www.superio.hu>, letöltve 2014. 03. 31.

⁸ <http://wikiszótár.hu>, letöltve 2014. 03. 31.

⁹ <http://wikiszótár.hu>, letöltve 2014. 03. 31.

pe. Egyre több az olyan eljárás, amelyben szakértőt kell igénybe venni, mivel a döntést hozó az ügy szempontjából releváns tényeket kellő szakértelem hiányában nem tudja értékelni.

A Szakértői Intézet szakértői tevékenységi körébe *a nemzetbiztonsági szolgálatokról és feladataikról* szóló 1995. évi CXXV. törvény (a továbbiakban Nbtv.) 8. § (1) bekezdésének d.) pontjában részletezett feladatok, *a biztonsági okmányok védelméről* szóló 86/1996. (VI.14.) Korm. rendelet alapján *hatósági feladatkörben végzett szakértői feladatok*; *a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól* szóló 2004. évi CXL. törvény alapján *szakhatósági feladatkörben végzett szakértői feladatok*, valamint az Nbtv. 8. § (1) bekezdésének e.) pontja alapján végzett *szakértői és – külön jogszabály alapján – igazságügyi szakértői feladatok tartoznak.*

Az NBSZ Szakértői Intézete szakértői tevékenységének irányai tehát a következő módon csoportosíthatók:

- *műveleti célú szakértői feladatok* – a titkosszolgálatoknak és a titkosszolgálati eszközök alkalmazására jogszabály alapján feljogosított nyomozati szervek részére. A megrendelő szervek sorában a három „klasszikus” nemzetbiztonsági szolgálat, „titkosszolgálat” mellett (Információs Hivatal, Alkotmányvédelmi Hivatal, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat) a rendvédelmi/bűnüldözői szerveket találhatjuk (Rendőrség, Ügyészség, Nemzeti Védelmi Szolgálat, Teroelhárítási Központ, Nemzeti Adó- és Vámhivatal).
- *igazságügyi szakértői feladatok* – a bűnüldöző szervek, bíróságok, ügyészségek megrendelésére, országos hatáskörrel.
- *hatósági, szakhatósági feladatkörben végzett szakértői tevékenység* - közigazgatási és egyéb szervek megrendelésére.

Az Nbtv. által meghatározott, alaphelyzetben a műveleti jellegű feladatok végrehajtásának támogatására, különböző szakmai területeken végzett szakértői tevékenység, valamint a hatósági, szakhatósági feladatkörben végzett okmány és nyomdatechnikai szakértői tevékenység miatt sokirányú szakmai bázison, speciális szakértői kapacitással rendelkezik az NBSZ, ez adja azt a szakértelmet, szaktudást, amely az alapja annak, hogy az NBSZ az igazságügyi szakértői feladatok ellátására is kirendelhető.

Szakértők közreműködésével készül a szakértői állásfoglalás hatósági és szakhatósági kérdéskörben: előbbit a 86/1996. (VI.14.) Korm. rendelet, utóbbit pedig *a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól* szóló 2004.

évi CXL. törvény mellett különböző ágazati rendeletek szabályozzák. E szerint egyes hatósági eljárások esetében: „Törvény vagy kormányrendelet az ügyben érdemi döntésre jogosult hatóság számára előírhatja, hogy az ott meghatározott szakkérdésben más hatóság (a továbbiakban: szakhatóság) kötelező állásfoglalását kell beszereznie. A szakhatóság olyan szakkérdésben ad ki állásfoglalást, amelynek megítélése a hatáskörébe tartozik...”¹⁰

A biztonsági okmányok védelmével kapcsolatosan az NBSZ Szakértői Intézet tehát hatóságként jár el, míg szakhatóságként feladatkörébe jelenleg két ügycsoport tartozik az engedély-köteles tevékenységek közül. Az egyik az értékpapír-kibocsátás engedélyezési eljárása, amelyben a Magyar Nemzeti Bank a főhatóság (engedélyező hatóság). Ide tartozó feladatok a részvények, kötvények, kincstárjegyek okmányvédelmi értékelése. A másik szakhatósági tevékenység az ún. biztonsági papírok országhatárt, illetve vámhatárt átlépő kereskedelméhez kapcsolódik; itt a Nemzetgazdasági Minisztérium egyik központi hivatala, a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal az engedélyező hatósági jogkör gyakorlója. Ebben a feladatkörben is szakértő, vagy szakértői csoport közreműködése szükséges.

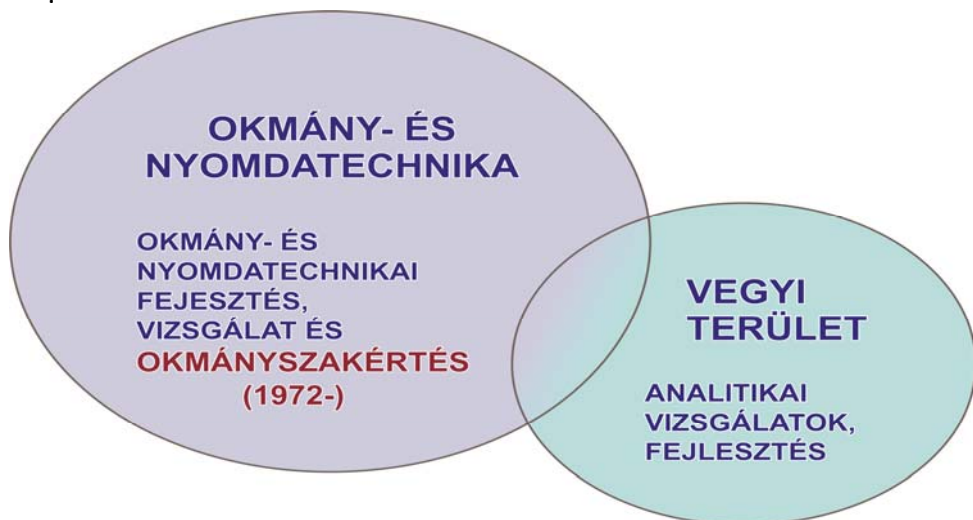
Az igazságügyi szakértők feladata, hogy a bíróság, a közjegyző, az ügyész, a rendőrség és a jogszabályban meghatározott más hatóság kirendelése, vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel segítsék a tényállás megállapítását, a szakkérdés eldöntését.

Az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló 2005. évi XLVII. törvény (a továbbiakban Sztv.) 102. § (1) bekezdésében foglaltak alapján a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság a szakértői névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértőt, illetőleg szakvélemény adására feljogosított gazdasági társaságot, szakértői intézményt, vagy külön jogszabályban meghatározott állami szervet, intézményt, szervezetet, ha ez nem lehetséges, kellő szakértelemmel rendelkező személyt vagy intézményt rendelhet ki szakértői feladat elvégzésére. Tevékenysége ellátása során a Szakértői Intézet tehát jelenleg több területen végez szakértői feladatot. A szakértői területek létrehozása az NBSZ Szakértői Intézet jogelőd szervezetén belül az 1970-es évek elejére (1972) tehető. Ekkor jött létre a BM Okmányszakértői Iroda 5 munkatárssal (lásd 1. ábra)

---

¹⁰ a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény; 44.§

1. ábra: A BM Okmányszakértői Iroda megalakulása az NBSZ Szakértői Intézet jogelődjénél

Az egyes szakterületek között az első szakértői terület megalakulásától fogva szoros a szakmai együttműködés (lásd 2. ábra), ez lehetőséget teremt arra, hogy - amennyiben szükséges - komplex vizsgálatok végrehajtására kerüljön sor több szakértői, szakmai egység részvételével, illetőleg arra, hogy az egyes szakterületek szakértői között a tudásmegosztás megvalósuljon, az egyes szakmai területek eredményei, fejlesztései, tapasztalatai könnyebben és gyorsabban átadhatók legyenek.

A Szakértői Intézet feladatait illetően nagyon sok a szakmai átfedés, határterület, így adott a lehetőség a szakmai együttműködésre. Erre példaként hozható területek az okmányvédelem, okmányfejlesztés/hatósági, szakhatósági tevékenység/okmányszakértés. Megjegyzendő, hogy a példaként felhozott szakmai területek Szakértői Intézeten belüli időrendi kialakulásának sorrendje is az előzőek szerinti (lásd 1. ábra).

Tehát – egy kissé egyszerűsítve a folyamatokat – az okmányvédelem, okmányfejlesztés gyakorlatából, tapasztalataiból építkezve, az így megszerzett tudásra alapozva jött létre a mára már hatósági, szakhatósági feladatkörben ellátott tevékenységgel foglalkozó szakértői kapacitás, majd később az okmányszakértői

képesség. Természetesen az alapként szolgáló szakmai tudás mellé szükség volt még a kapcsolódó egyéb szakértői ismeret (jogi, eljárási stb.) megszerzésére is. Meg kell említeni azonban azt is, hogy a szakértői tevékenységből származó tapasztalatok mutatják meg, hogy az okmányvédelmet mely területeken kell fejleszteni, melyek a hamisítók által leginkább támadott részei egy okmánynak. Ennek a tudásnak, információnak a birtokában tervezhetőbbé válik a védelem az okmányvédelemmel foglalkozó szakemberek részére.

2. ábra: A tevékenység szakértői területei napjainkban az NBSZ Szakértői Intézetben

Szakértővé válás folyamata, a szakértő képzés

Az NBSZ Szakértői Intézetben a szakértővé képzés tervezett, a szakértői feladatokat ellátó munkatársak szakirányú képzésének, továbbképzési lehetőségeinek megteremtése kiemelt feladat.

Kijelenthető – és ez a bevezetőben hivatkozott definíciókból is következik –, hogy a szakértővé válás egy folyamat, amely az adott szakterület feladataihoz szükséges szakmai tudásra épül, folyamatos tanulásból, az ismeretek, a tapasztalatok gyűjtéséből áll. A legfontosabb, hogy a szakértő jelöltek megfelelő szakmai alapok birtokában legyenek.

Az adott szakterülethez értő, jól felkészült szakértővé válás feltételei az NBSZ Szakértői Intézetben:

1. szakirányú felsőfokú végzettség, az adott szakértői terület sajátosságainak megfelelő, ahhoz igazodó felsőfokú végzettség a szakterületi feladatokból adódóan a szakirány sokszínű, pl.: kémiai analitikai, nyomdaipari, papíripari, informatikai, nyelvészeti, hangtechnikai, foto- és videotechnikai, stb.;
2. a nemzetbiztonsági feladatkörrel összefüggő ismeretek elsajátítása a nemzetbiztonsági szaktanfolyam keretében;
3. mentori rendszerben a szakirányú képzés, szakterületi ismeretek megszerzése a nemzetbiztonsági szaktanfolyam keretében, illetve azt követően.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Szakértői Intézetében a munkatársak, így a szakértő jelöltek képzésének egyik nagyon fontos eleme a mentori képzés, ez sok-sok éve része az NBSZ tevékenységének. Minden új munkatársnál egyénre és feladatkörre szabott, tervszerű program szerint zajlik. A megfelelő szakmai és pedagógiai kompetenciákkal rendelkező mentor a mentori képzés megkezdése előtt, a szakmai vezetőkkal egyeztetve a szakértő jelölt felkészültségéhez, munkaköréhez igazodó képzési tervet készít, amelynek fő célja a szakterületen való jártasság megszerzése, az önálló munkavégzéshez szükséges ismeretek elsajátítása.

Az elméleti (csoportos vagy egyéni képzési forma), valamint gyakorlati képzés (személyre szabott egyéni feladatok megoldása) a Szakértői Intézet speciális szakmai feladataira tekintettel több lépcsőben zajlik:

- a) a nemzetbiztonsági szaktanfolyam keretében, meghatározott képzési időintervallumban a próbaidő alatt, a véglegesítést megelőzően;
- b) az önálló munkavégzéshez, a szakértővé váláshoz szükséges speciális szakmai ismeretek és gyakorlat megszerzése általában további 1-5 évet vesz igénybe, attól függően, hogy a jelölt milyen szakmai előélettel rendelkezik.

A hatósági, szakhatósági szakterülethez értő, jól felkészült szakértővé válás feltételei az NBSZ Szakértői Intézetben, az előzőekben felsoroltakon túl:

- a hatósági, szakhatósági tevékenységgel összefüggő hatályos rendszabályok, jogi normák alkalmazás szintű ismerete,
- az okmányvédelemmel kapcsolatos eljárások, fejlesztések ismerete (az okmányok biztonsági elemeinek, az okmány előállítási technológiáknak, a határőrizeti, rendvédelmi szervek által végzett okmány ellenőrzés módszereinek, technikai eszközeinek (pl. e-gate) ismerete fontos a fejlesztések irányának meghatározása szempontjából).

Az igazságügyi szakértővé válás feltételei az NBSZ Szakértői Intézetben:

1. szakirányú felsőfokú végzettség, az adott szakértői területnek megfelelő szakirány az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. (II. 27.) IM rendelet határozza meg, (Megjegyzendő, hogy a hivatkozott rendelet egyes kriminalisztikai szakterületeken kevésbé veszi figyelembe a szakirányú szakmai felsőfokú irányokat, azok sokszínűségét.);
2. a nemzetbiztonsági feladatkörrel összefüggő ismeretek elsajátítása a nemzetbiztonsági szaktanfolyam keretében;
3. mentori rendszerben a szakirányú képzés, szakterületi ismeretek megszerzése a nemzetbiztonsági szaktanfolyam keretében. Az előzőekben bemutatott elveknek megfelelően, szintén több lépcsőben:

a) a nemzetbiztonsági szaktanfolyam keretében, meghatározott képzési időintervallumban a próbaidő alatt, a véglegesítést megelőzően;

- b) kijelölt igazságügyi szakértő mellett az igazságügyi szakismeret, az igazságügyi szakértői feladatok végrehajtási folyamatának, vizsgálati módszereinek az elsajátítása, a gyakorlati tapasztalatok gyűjtése, az igazságügyi szakértői tevékenységgel kapcsolatos egyéb ismeretek elsajátítása (az igazságügyi szakértői tevékenység jogi, etikai szabályainak, a formai, eljárási követelményeknek az ismerete);
- c) pszichológiai felkészítés a bírósági eljárásra. (tárgyalási helyzet kommunikációs gyakorlatok, részvétel a tárgyalásokon más szakértő mellett).

Az igazságügyi szakértői kijelöléshez a vonatkozó rendelkezések¹¹ szerint szakterületektől függően 3-5 éves gyakorlati idő szükséges. A kijelölésig a szakértő jelöltként dolgozik, igazságügyi szakértő felügyeletével.

Az előzőekből látható, hogy az igazságügyi szakértő, valamint a hatósági és szakhatósági feladatokat ellátó munkatársak képzésének fontos eleme – természetesen az adott szakterületre meghatározott szakmai tudás megszerzésén és folyamatos fejlesztésén túl – a speciális jogi képzés, illetve továbbképzés. Az igazságügyi szakértők részére a jogi ismeretek oktatása és a vizsgáztatás, valamint a továbbképzés szervezett keretek között, az igazságügyért felelős miniszter által meghatározottan zajlik. A hatósági, szakhatósági feladatokat ellátó munkatársak részére, a mentori rendszerben, jogász végzettségű NBSZ munkatársak végzik a szakértők képzését, illetve folyamatos továbbképzését.

A szakmai továbbképzés jelentősége, lehetőségei

A szakértő jelöltek, de a szakértők részére is követelmény az ismeretek folyamatos fejlesztése, amely minden szakértői területen (műveleti, igazságügyi, hatósági) és minden szakértői ágban (okmány, írás, nyelvész, vegyész, hang, fotó-videó, informatika) fontos. Ehhez a szakértők az egyes szakmai területek és ágak tendenciáinak nyomon követését, a legújabb módszerek, fejlesztések figyelését, a lehetőségek függvényében ezek elsajátítását, alkalmazását, valamint a saját kutatás-fejlesztési tapasztalatokat használják elsődlegesen.

Az NBSZ Szakértői Intézetben folytatott különféle szakértői tevékenységek a természettudományok, a műszaki tudományok, az informatikai tudományok, az anyagtudományok és technológiák, a bölcsészet, a nyelvtudományok, stb. terüle-

---

¹¹ 9/2006. (II.27.) IM rendelet az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képzési és egyéb szakmai feltételekről.

tének ismeretén alapszik Megfigyelhető, hogy a tudományterületek fejlődése, a szakértői tevékenység kiszélesedése a szakemberek, szakértők specializálódását igényli egy-egy szakirányba. Ehhez kell megtalálni a hazai és nemzetközi felsőfokú intézmények, különböző szakmai fórumok által szervezett képzési, továbbképzési lehetőségeket.

A megszerzett tudás folyamatos fejlesztése érdekében a Szakértői Intézetben az elmúlt évtizedekben is cél volt, és ma is a tevékenység meghatározó eleme a kutatás-fejlesztés, ezen belül a tudományosan megalapozott technikák, vizsgálati módszerek kutatása, a kutatási eredmények adaptálása a szakértői tevékenységbe. Ennek a tevékenységnek a jelentősége, hogy mélyíti a szakértők szakmai tudását, növeli az elemzések, vizsgálatok szakszerűségét, ennek megfelelően segíti a megalapozott véleményalkotást.

A szakértői területen a szakértői tevékenység szakszerűségét, megalapozottságát segíti még a MSZ ISO/IEC 17025:2005 szabvány szerint bevezetett minőségbiztosítási rendszer, amelyhez a Szakértői Intézetben ma már az akkreditált vizsgáló laboratóriumok adnak keretet.

A minőségbiztosítás szerepe a szakértők továbbképzésében, a nemzetközi körvizsgálatok, teszt feladatok jelentősége

A szakértői területek minőségirányítási rendszerben működő részén, külön éves oktatási terv készül, és e szerint végezzük a továbbképzéseket. Ilyen oktatási, képzési felületek a nemzetközi szervezetek – a Kriminálisztikai Intézetek Nemzetközi Szervezete (ENFSI) munkacsoportjai által szervezett, vagy hazai kezdeményezésű, esetenként belső erőforrásokra épülő szakmai és minőségügyi továbbképzések. Az éves oktatási terv összeállításához kiindulást a minőségirányítási rendszer ad, amely keretet, lehetőséget teremt arra, hogy a szakértők teljesítményének, a végzett munka minőségének értékelésével határozzuk meg a szakértők képzésének, továbbképzésének területeit.

A minőségirányítás szigorú, több szintű és konzekvens ellenőrzési rendszere felszínre hozza az esetleges hiányosságokat, amit figyelembe lehet, illetve kell venni a szakértők aktuális kompetencia szintjének megállapításához, illetve ennek megfelelően a képzési tervek összeállításánál.

Minden, és nem csak a minőségirányítási rendszerben működő igazságügyi szakértői tevékenységet folytató szakértői területen évente több alkalommal nemzetközi un. körvizsgálatok, illetve rendszeres belső szervezésű szakmai tesztek végrehajtásában –esetenként célzott szakmai kompetencia felmérésekben –

vesznek részt a szakértők. A feladatokat egyéneként, vagy csoportosan oldják meg, és a körvizsgálatok esetében független nemzetközi, vagy a belső tesztekénél a feladatra kijelölt szakemberek értékelik az elvégzett munkát, a kapott eredményeket.

Ezek a módszerek alkalmasak arra, hogy a szakértők képzését megfelelő hatékonysággal szervezni lehessen, de segít a szakértőknek is, mert a hiányosságok ilyen módon történő feltárása közös érdek.

A tudományos képzés rendszere a nemzetbiztonság területén

Dr. Vida Csaba¹²

A tanulmány a 2014. május 14-én „Az Állambiztonsági Szolgálatok – Nemzetbiztonsági Szolgálatok” című képzéstörténettel foglalkozó tudományos konferencián¹³ elhangzott előadás kiegészített és továbbfejlesztett változata.

Magyarország nemzetbiztonsági rendszere, így a nemzetbiztonsági szolgálatai számára rendkívül fontos az általuk alkalmazott eljárások és módszerek folyamatos fejlesztése, hogy meg tudjanak felelni a változó biztonsági környezet újabb és újabb kihívásainak, maximális szinten teljesíteni tudják a jogszabályokban meghatározott feladatokat, illetve megfeleljenek a felhasználók (vagyis a kormányzat) elvárásainak. Ez a követelmény csak olyan tudományos műhelyekkel valósítható meg, amelyek biztosítani tudják a nemzetbiztonság elméletének folyamatos fejlesztését, és meg tudják oldani szolgálatoknál felmerülő elméleti problémákat, valamint képesek meghonosítani a külföldön született eredményeket. Magyarországon a műhelyek színhelyei a nemzetbiztonsági szolgálatok által működtetett kutatóhelyek, de egyes felsőoktatási intézményekben folyó tudományos kutatások is jelentős támogatást nyújtanak ebben. A nemzetbiztonság elméletének tudományos szintű kutatás-fejlesztéséhez megfelelő ismeretrendszerrel – tudományos fokozattal rendelkező – személyek szükségesek, akiknek a felkészítésére felsőoktatási intézmények tudományos képzésének keretében történik.

A nemzetbiztonság területén folytatott tudományos képzésen túl – annak pontosabb bemutatása érdekében – ki kell tekinteni a nemzetbiztonsággal foglalkozó kutatásokra, valamint azokra a kutatókra, akik ezen a témakörrel kapcsolatos kutatásokat végeznek.

A nemzetbiztonság (hírszerzés és elhárítás) elmélete Magyarországon nem önálló tudományág, így más tudományág(ak) részét képezi. Az, hogy konkrétan melyik, az egy részről egyértelmű, más részről még mindig vitatott. A következő

---

¹² Az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíjasa. A tanulmány az MTA támogatásával készült el.

¹³ A konferenciára a Nemzeti Közszoigálati Egyetemen került sor.

tanulmányom a nemzetbiztonság elméletének tudományos képzése mellett erre is választ kíván adni. A nemzetbiztonság elméletének tudományok közötti elhelyezésénél sokkal fontosabb az elmélet tudományos igényű feldolgozása és fejlesztése, mert ezek nélkül tárgyaltan annak a vizsgálta, hogy hol található a nemzetbiztonság elmélete a tudományok rendszerében, valamint milyen szintű tudományos képzés működik a nemzetbiztonság területén. A nemzetbiztonság elméletének fejlesztése egyrészt a felsőoktatási intézményekben, másrészt pedig nemzetbiztonsági szolgálatok tudományos kutatóhelyein történik.

A tudományos szintű kutatás vizsgálata előtt fontos felhívni a figyelmet a nemzetbiztonság és a nemzeti biztonság közötti különbségekre. A nemzetbiztonság területen zajló tudományos képzés keretében folytatott kutatásom során megállapítottam, hogy számos tudományos fokozattal rendelkező kutató a két fogalom között nem tesz különbséget, így a biztonságelméletekhez (biztonságpolitikához) tartozó nemzeti biztonságot nemzetbiztonságként kezelik, így a nemzeti biztonsági stratégiai dokumentumokat is nemzetbiztonsági dokumentumoknak tekintik.

Visszatérve a nemzetbiztonság elméletének tudományos oktatására.¹⁴ Magyarországon négy felsőoktatási intézmény doktori iskoláiban van nemzetbiztonsági elméletek területével foglalkozó tudományos műhely, amelyek közül a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) kimagaslik. *(Az NKE-n folyó képzésről és kutatásról később bővebben szólok.)* Az NKE-n kívül a Szegedi Tudományegyetemen (SZTE), a Pécsi Tudományegyetemen (PTE) és az Eötvös Loránd Tudományegyetemen (ELTE) folynak kutatások, és születtek olyan tudományos művek, amelyek a nemzetbiztonság kérdéskörével foglalkoztak. Mindhárom egyetemen az állam- és jogtudományi doktori képzés keretében készültek a nemzetbiztonság témakörével kapcsolatos értekezések, valamint hirdettek meg kutatási témákat. A nemzetbiztonság elméletének jogi kérdései mellett a nemzetbiztonsági rendszer politikai és társadalmi hatásainak vizsgálatára helyezték a hangsúlyt. A fentiekén kívül természetesen a történelemtudománnyal foglalkozó tudományos képzés során is megtalálunk a nemzetbiztonsági szolgálatok történelmével foglalkozó munkák, de azok nem érintik a nemzetbiztonság elmélet kérdéseit. Ezek a munkák is inkább az 1990 előtti állambiztonsági rendszert vizsgálták, míg a jelenleg működő, az 1990-es évek elején kialakult és a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló, 1995. évi CXXV. számú törvény által szabályozott rendszer teljes feldolgo-

---

¹⁴ A szükséges adatokat alapvetően az Országos Doktori Tanács (www.doktori.hu) adatbázisából, valamint az adott egyetemek online nyilvántartásából gyűjtöttem össze.

zása még nem történt meg. Voltak kísérletek¹⁵ a magyar nemzetbiztonsági rendszer elemzésére, de azok komplex, minden szegmensét vizsgáló tudományos munka még nem született.

A *Szegedi Tudományegyetem* Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájában politológiai témakörben került sor „a hidegháború korszakának politológiai, szociológiai és eszmetörténeti vizsgálta, különös tekintettel a titkosszolgálatok szerepére” program keretében. A nemzetbiztonsági rendszer politológiai vizsgálatának eredménye lett 2007-ben Révész Béla¹⁶ doktori értekezése „A titok, mint politika. A titkosszolgálatok politológiai kutatásának lehetőségei.” címmel, amelyben alapvetően a titok oldaláról és az 1990-es évek tapasztalataiból vizsgálta a nemzetbiztonsági szektort. A munka egyik fő a politikai relevanciák keresése a titkosszolgálatok működésében. A doktori értekezés Prof. Dr. Paczolay Péter egyetemi tanár irányításával készült el, aki a Szegedi Tudományegyetem mellett Pázmány Péter Katolikus Egyetemen is részt vett a doktori képzésben.

A *Pécsi Tudományegyetem* Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájában a Bűnügyi Tudományok keretében történt meg a titkos információszerezés vizsgálata, amely a bűnügyi (vagyis rendészeti) jogi kérdéseinek elemzése keretében történt meg. Ennek egyik eredménye 2011-ből Hetesy Zsolt „A titkos felderítés” című doktori értekezése, amelyben a szerző kitért többek között a nemzetbiztonsági szektor tevékenységére és felépítésére, valamint javaslatokat fogalmaz meg annak átalakítására. A szerző a nemzetbiztonsági rendszeren túl megvizsgálja a bűnüldözési szervezeteket is, valamint a titkos felderítő tevékenység keretében a titkos információszerezést. A dolgozat Prof. Dr. Finszter Géza egyetemi tanár témavezetésével született meg, aki a Pécsi Tudományegyetem mellette az ELTE, a Károli Gáspár Református Egyetemen, Széchenyi István Egyetemen és a NKE doktori iskoláiban is oktat. A PTE-n az Interdiszciplináris Doktori Iskolában is folyik a nemzetbiztonsági szolgálatok történelmével foglalkozó képzés.

---

¹⁵ Ezek közé tartozik Hetesy Zsolt: *A titkos felderítés doktori értekezése*. (Forrás: http://doktori-iskola.ajk.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/hetesy/Hetesy_nyilv_ertekezes.pdf, letöltési idő: 2014. május 1.)

¹⁶ *Jelenleg az SZTE Állami- és Jogtudományi Kar Politológiai Tanszékének egyetemi adjunktusa.*

Az *Eötvös Lóránd Tudományegyetem* Állami- és Jogtudományi Doktori Iskolájában a büntető eljárásjog keretében a titkos információgyűjtés jogi aspektusainak vizsgálatára került sor, szintén Prof. Dr. Finszter Géza egyetemi tanár irányításával. A témakörben Bajczi Alexa „Titkos információgyűjtés vs. jogállam” címmel készített 2011-ben doktori értekezést, amely a titkos információgyűjtés alkalmazásának jogi kérdéseit vizsgálta meg.

A fentiekén túl más felsőoktatási intézményekben és tudományos központokban is találhatunk a nemzetbiztonsági területtel kapcsolatos kutatásokat, de azok csak részben érintették a területet, mert a fő céljuk nem a nemzetbiztonsággal kapcsolatos elméletek feldolgozása volt, hanem más tudományterületek elméleti problémái és kérdéskörei vizsgálata. Ide tartoznak a bűnüldözéssel és annak jogi kérdéseivel kapcsolatos kutatások, illetve azok a történelemtudományi elemzések, amelyek a nemzetbiztonsági (állambiztonsági) szolgálatok történelmének feldolgozására tettek kísérletet. A szolgálatok történelmének kutatási központja az *Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára*, amelynek tudományos műhelyét Dr. Okváth Imre irányítja (történelemtudományok PhD fokozatos – 1999/ELTE), aki Pécsi Tudományegyetem Interdiszciplináris Doktori Iskolában oktatja a doktoranduszokat az „Európa és a magyarság 18–20. században” című doktori program keretében. A program alapvetően történelmi kérdésköröket dolgoz fel.

A felsőoktatási intézmények közül nem szabad kihagyni a *Zsigmond Király Főiskolát*, ahol ugyan nincs tudományos/doktori képzés, de kialakult ott a Nemzetközi és Politikai Tanulmányok Intézetében egy olyan kutatóműhely, ahol Dr. Botz László (hadtudomány), Dr. Jávor Endre (hadtudomány), Dr. Rácz Lajos (hadtudomány), Dr. Tömösváry Zsigmond (hadtudomány) és Dr. Kis-Benedek József (hadtudomány) részvételével a nemzetközi tanulmányok alapszakon belül folyik Nemzetbiztonsági és biztonságpolitikai szakirányon főiskolai (BA), míg Diplomácia szakirányon belül egyetemi (MA) képzés. A fenti kutatók tudományos oktatói tevékenysége a NKE Hadtudományi Doktori Iskolájához kötődik.

A *Nemzeti Közszolgálati Egyetemen* és az egyik jogelődjénél, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen több, mint másfél évtizede folyik tudományos képzés a nemzetbiztonság elmélete területén, amelynek számos sikeres kutatás (doktori értekezés) lett az eredménye.

A *Hadtudományi Doktori Iskolában* jelenleg a 7. (Nemzetbiztonság és Rendvédelem) kutatási terület keretében folyik nemzetbiztonsági tudományos képzés. A

kutatási terület vezetője Dr. habil. Varga István főiskolai tanár, aki alapvetően rendvédelem területén folytat kutatásokat, mert fő kutatási területe a határvédelem.

A kutatási területen 2014-ben meghirdetett 54 doktori kutatási témakör közül 17 olyan téma van, amely a nemzetbiztonsághoz köthető.¹⁷ Ezek a témák a nemzetbiztonság elméletének majdnem teljes spektrumát felölelik az adatszerzéstől a nemzetbiztonsági intézményrendszeren keresztül az elemzés-értékelésig, de még vannak olyan részterületek, ahol szükséges lenne újabb témakörök vizsgálata. Ide sorolható például a hírszerzési ciklus működése, valamint egyes hírszerzési ágak, mint a nyílt forrású hírszerzés (OSINT¹⁸) vagy a képi felderítés (IMINT¹⁹) feldolgozása és fejlesztése.

A 17 témakör kilenc kutatóhoz köthető. A kutatók 89%-a hadtudományi fokozattal rendelkezik, míg egynek földtudományi végzettsége van. A kilenc fő közül hét fő (négy aktív és három nyugállományú) honvédséghez, egy fő korábban a honvédséghez, majd a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokhoz, míg egy fő a rendőrséghez köthető.

---

¹⁷ *Forrás Országos Doktori Tanács adatbázisa.*

¹⁸ *Open source intelligence*

¹⁹ *Imagery intelligence*

Név	Tudományág	Munkahely
Dr. Bagi József	hadtudomány	külsős
Dr. Bebesi Zoltán	hadtudomány	NKE NBI
Dr. Boda József	hadtudomány	NKE NBI
Dr. habil. Héjja István	hadtudomány	külsős
Dr. habil. Kis-Benedek József	hadtudomány	külsős
Dr. Kobolka István	földtudományok	NKE NBI
Dr. Resperger István	hadtudomány	NKE NBI
Dr. Tömösváry Zsigmond	hadtudomány	külsős
Dr. Vida Csaba	hadtudomány	NKE NBI

Az oktatott tantárgyak vonatkozásában már viszonylag szélesebb a választék, mert a 2013/2014-es tanévben az öt szigorlati és a kilenc kollokviumi tantárgy mellett 12 kutatói szeminárium biztosítja a nemzetbiztonság után érdeklődő doktoranduszok képzését.²⁰ A 26 tantárgy felöleli a nemzetbiztonság elméletének majdnem minden szegmensét, többek között az általános alapokon (HHDID7101), az információszerzésen (HHDID7108), az elemző-értékelő munkán (HHDID7102), a válságkezelő műveletek nemzetbiztonsági feladatain (HHDID7103), a technikai felderítésen (HHDID7203), a külföldi nemzetbiztonsági szolgálatok kutatásán (HHDID7201), a nemzetbiztonság területén folyó nemzetközi együttműködésen (HHDID7204) át egészen az elhárítás területéig (HHDID7221). A jelentős számú tantárgy ellenére megállapítható, hogy azok nem minden esetben követik a nemzetbiztonsági elméletével kapcsolatos szakaszokat, mert többek között nem foglalkoznak az összes adatszerzési ággal (például: IMINT-tel, OSINT-tal vagy éppen kiberhírszerzés /CYBINT²¹/). Ezen kívül vannak olyan kutatói szemináriumok is, amelyek csak érintőlegesen foglalkoznak a nemzetbiztonság kérdéskörével.

²⁰ Forrás: <http://hkk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-elet/doktori-iskolak/hadtudomanyi-doktori-iskola/kutatasi-temak-es-tantargyak> Letöltés: 2014.05.01.

²¹ Cyber intelligence

Az oktatók száma több, mint a témameghirdetőké, mert 12 személy vesz részt a doktori hallgatók képzésében (tantárgyfelelősként).

Név	Tudományág	Munkahely
Dr. Bebesi Zoltán	hadtudomány	NKE NBI
Dr. Béres János	hadtudomány	külsős
Dr. Boda József	hadtudomány	NKE NBI
Dr. Dobák Imre	földtudományok	NKE NBI
Dr. habil. Héjja István	hadtudomány	külsős
Dr. habil. Kis-Benedek József	hadtudomány	külsős
Dr. Kobolka István	földtudományok	NKE NBI
Dr. Regényi Kund	történelemtudomány	NKE NBI
Dr. Resperger István	hadtudomány	NKE NBI
Dr. Szilvágyi Tibor	hadtudomány	külsős
Dr. Tömösváry Zsigmond	hadtudomány	külsős
Dr. Vida Csaba	hadtudomány	NKE NBI

A nemzetbiztonsági kérdéseket kutató doktoranduszok képzését végző kutatók²². 75%-a hadtudományi fokozattal rendelkezik, míg két főnek (17%) földtudományi, egy főnek pedig (8%) pedig történelemtudományi végzettsége van.

A Nemzetbiztonság és Rendvédelem kutatási terület keretében részt vevő oktatókon kívül a doktori képzésekben nemcsak az NKE-n az alábbi személyek vannak megjelölve még témakiíróként, akik a nemzetbiztonság elméletével kapcsolatos témákat hirdettek meg:

Név	Tudományág	Doktori Iskola
Dr. Kenedli Tamás	hadtudomány	NKE HDI
Dr. Bagi József	hadtudomány	NKE HDI
Dr. Botz László	hadtudomány	NKE HDI
Dr. Balla Zoltán	állam- és jogtudomány	NKE KDI
Dr. Révész Béla	állam- és jogtudomány	SZTE ÁDI

²² A 3. § alapján a törvény alkalmazásában nemzetbiztonsági felsőoktatás: a nemzetbiztonsági ágazat szakembereinek felkészítése érdekében indított nemzetbiztonsági alapképzési szak, valamint a hozzá kapcsolódó mesterképzési szak.

Az előbbiek alapján megállapítható, hogy a *Nemzeti Közsolgálati Egyetem* tekinthető a nemzetbiztonsági tudományos képzés magyarországi központjának. A nemzetbiztonság elméletében folyó tudományos PhD-képzés a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen már az 1990-es években megkezdődött. A Magyar Akkreditációs Bizottság által jóváhagyott, „A katonai biztonság, a védelmi integráció és a fegyveres küzdelem” programot hat (A-tól F-ig) alprogramra osztották fel, amelyek között ugyan nem jelent meg a nemzetbiztonsági kutatási terület önálló elemként, de több alprogramba is csatlakoztak azok a hallgatók, akik nemzetbiztonsági kérdések kutatásával foglalkoztak. Leginkább az „A” és a „C” alprogram állt a nemzetbiztonsághoz közel.

2002-től jelentős változás következett be, amikor a Hadtudományi Doktori Iskola létrehozásával 23 tudományszakon folytatódott a képzés, vagyis jelentősen kibővült a hadtudományi tudományos kutatás. A 23 tudományszakon belül önálló elemként, 18. szakként megjelent „A felderítés és a nemzetbiztonság általános elmélete”, amelynek vezetője Dr. habil. Héjja István volt, aki korábban a „C” alprogramot dolgozta ki. A tudományszak leírását a szakági vezető az alábbiaként jellemezte: „A katonai nemzetbiztonság és felderítés általános elmélete olyan – a (katonai) nemzetbiztonság, a harc- és hadművelleti biztosítás/támogatás terén illetékes szervek vezetésével, az adatszerzéssel, adatfeldolgozással, helyzetelemző értékeléssel és információ-támogatással, a szervezetek nemzetbiztonság és hadművelleti biztosítás érdekében fogantatott rendszabályainak tudományos elméletével, a struktúrák belső, tartalmi elemeinek helyzetével, egymással való összefüggéseinek vizsgálatával, fejlődésével foglalkozó – kutatások rendszere, amely a (katonai) nemzetbiztonsági tevékenységekkel, a háborús és nem háborús műveletek tervezésével, előkészítésével és végrehajtásával összefüggő információs és biztonsági garanciarendszer tudományos igényű vizsgálatát, a tudományos nézetrendszer és eljárások folyamatos korszerűsítését hivatott biztosítani.”²³ A tudományszakág oktatásában először a szakág-vezetőn túl Dr. Stefán Géza, Dr. Széplaki János, Dr. Botz László, Dr. Hajma Lajos és Dr. Nagy Pál vett részt, majd a névsor 2003-tól kiegészült Dr. Bognár Károllyal, Dr. Kuti Ferencsel, Dr. Nagy Lászlóval, Dr. Pados Ferencsel, Dr. Sallai Imrével, valamint Dr. Teller Tamással. A kezdetekkor öt szigorlati és három kollokviumi tantárgy és nyolc kutatói szeminárium biztosította a hallgatók képzését. Az oktatók névsora később kiegészült több személlyel, akik a szakágban szerezték meg a doktori végzettségüket,

---

²³ Dr. habil. Héjja István: *A felderítő tanszék és a PhD képzés (Felderítő Szemle, 2003/1.), pp.127.*

míg az idősebb kollégák közül sokan távoztak, így folyamatosan átalakult a nemzetbiztonsági szakterület oktatóinak összetétele.

2008-ban a Hadtudományi Doktori Iskolában a tudományszakok átalakítására irányuló igény merült fel, amelynek során 23-ról, 18-ra csökkentették a szakok számát, amely során a nemzetbiztonsági terület 14. szakágként „A nemzetbiztonság elmélete” nevet vette fel, még mindig Dr. Héjja István vezetésével. Ekkor az oktatói állomány: Dr. Héjja István, Dr. Iza Jenő, Dr. Lenkey László, Dr. Tömösváry Zsigmond, Dr. Kovács Károly, Dr. Kis-Benedek József, Dr. Sallai Imre, akikhez 2009-ben csatlakozott Dr. Vida Csaba is. A tantárgyak vonatkozásában már kezdett kialakulni a jelenlegi struktúra, mert ekkor már megjelentek azok a tantárgyak, amelyeket napjainkban is fel lehet venni.

2010-ben újabb változás történt a Hadtudományi Doktori Iskola keretében a tudományszakágak rendszerében, mert tovább csökkentették a szakágak számát. A 14 szakágból nyolc szakágot hoztak létre. Ekkor a vonták össze a nemzetbiztonsági és a rendvédelmi tudományszakágot, és létrejött a „Nemzetbiztonság és rendvédelem tudományszakág” (7. szakágként) továbbra is Dr. habil. Héjja István vezetésével. A két tudományszakág összevonásával a doktori iskolában két olyan területet próbáltak egyesíteni, amely a külső szemlélő számára hasonló kutatási területtel rendelkezik, de a területek művelői szerint két elkülönülő tevékenységi rendszer kutatásáról van szó. A nemzetbiztonsági tevékenységi rendszer központi szereplője az információszerzés és döntéshozók tájékoztatása, míg a rendvédelmi tevékenységi rendszer „az állam (ha kell kényszerítő) fellépése a közrendre veszélyes cselekmények megakadályozására vagy megtörésére”²⁴.

A rendvédelmi szakágot ekkor még Dr. Boda József jelentette 11 rendvédelmi tantárggyal, a tudományszakág 27 tantárgyából. A nemzetbiztonsági részben ekkor az oktatói állomány: Dr. habil. Héjja István, Dr. Rácz Lajos, Dr. Tömösváry Zsigmond, Dr. habil. Kis-Benedek József és Dr. Vida Csaba volt. Az ekkor oktatott tantárgyak többsége napjainkban is megtalálható a kutatási területen.

A nemzetbiztonsági tudományos képzésben a következő fordulópontra 2012-ben történt, amikor Dr. habil. Héjja István betöltötte a 70. életévét, így át kellett adnia a doktori iskolában a tudományszakág vezetését. Ebben az időszakban a Nemzeti Közszerződés Egyetem létrejöttét követően a Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék bázisán alakult meg a Nemzetbiztonsági Intézet. A tudományszakág, amelyet ekkor már kutatási területnek neveztek, vezetését tervezetten Dr. Rácz

---

²⁴ Dr. Parádi József által 1995-ben megalkotott fogalom.

Lajos vette volna át, de az Egyetemről történő gyors távozása miatt más személyt kellett keresni. Ekkor érkezett a rendvédelmi részről Dr. habil. Varga János, aki a Rendészettudományi Kar határőr tanszékének vezetője.

Az új kutatási területvezetővel jelentős változások kezdődtek, mert már nem csak Dr. Boda József volt oktató a rendvédelmi területen, hanem más kutatók is csatlakoztak a kutatási területéhez, akik korábban a rendvédelmi tudomány szakágban oktattak. 2012-ben a hét rendvédelmi oktató által meghirdetett tantárgyak száma 30, ami az összes (47) tantárgynak a 63,8%-a. 2013-ban ez az arány 47,5%-ra csökkent (61 tantárgyból 29), amit elősegített, hogy a Nemzetbiztonsági Intézet Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék munkatársai (Dr. Boda Józsefen kívül Dr. Regényi Kund és Dr. Dobák Imre) is csatlakoztak a doktori képzéshez, valamint az intézet részéről Dr. Bebesi Zoltán.

A Hadtudományi Doktori Iskolában a nemzetbiztonság elméletének oktatása számos sikerhez vezetett, amelyek 1998–2014. között az alábbi sikeres doktori (PhD) értekezésekben nyilvánultak meg:²⁵

---

²⁵ Forrás az Országos Doktori Tanács adatbázisa.

	Név	Doktori értekezés címe	Védés időpontja
1.	Hugyik András alez.	Ukrajna biztonságpolitikája (1991-2000)	2000. 10. 04.
2.	Botz László altbgy.	A hadászati felderítés szerepe az MK stabilitását befolyásoló globális és regionális fenyegetések, veszélyek, kockázatok és kihívások értékelésében, különös tekintettel a megváltozott európai biztonságpolitikai helyzetre, a NATO új stratégiájára és a délszláv válságra	2001. 02. 12.
3.	Szűcs György nyá. ezds.	A titkosszolgálati pályára készülő hallgatók szociális kapcsolatteremtő képességének sajátosságai	2001. 07. 03.
4.	Kuti Ferenc alez.	A nemzetbiztonsági – különös tekintettel a katonai nemzetbiztonsági – szolgálatok polgári ellenőrzésének néhány kérdése	2002. 09. 19.
5.	Pados Ferenc alez.	A Magyar Köztársaság katonai veszélyeztetésének lehetséges esetei és fegyveres ereje alkalmazásának elvei, politikai következményei	2002. 09. 24.
6.	Izsa Jenő ezds.	A biztonsági tisztek szakirányú képzésének célrendszerét meghatározó tényezők elemzése	2003. 09. 25.
7.	Tömösváry Zsigmond ddtbk.	A NATO és Oroszország kapcsolatai, e kapcsolatok hatása Közép-Európa, s benne Magyarország biztonságára	2003. 10. 20.
8.	Füzesi Ottó alez.	A felderítés elméleti és gyakorlati kérdéseinek vizsgálata, különös tekintettel, az emberi erővel folytatott felderítésre	2004. 09. 22.
9.	Kis-Benedek József ezds.	A palesztin intifáda biztonságpolitikai és katonai összefüggései	2005. 06. 24.
10.	Szilvágyi Tibor őrgy.	Az albán kérdés biztonsági kockázatai és megoldásának lehetőségei	2005. 09. 26.
11.	Rácz Lajos nyá. ezds.	A kínai összenemzeti erő növekedésének hatása a nemzetközi kapcsolatokra és a nagyhatalmak geostratégiai törekvéseire	2007. 09. 27.
12.	Ferenczy Gábor mk. alez.	Internet alapú nyílt információszerzés elvi rendszerteknikai megvalósulása	2007. 09. 28.

13.	Horváth Pál nyá. ddtbk.	A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok helye, szerepe, feladatai válságkezelő műveletek során	2007. 10. 10.
14.	Vida Csaba mk. őrgy.	Szlovákia államiságának kialakulása és annak katonai vonatkozásai, valamint a szlovák haderőreform folyamata	2008. 02. 18.
15.	Béres János mk. ezds.	Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei	2008. 06. 19.
16.	Lenkey László ezds.	A védelmi szférában folytatott kábítószer bűnözés elleni küzdelem katonai biztonsági és kriminálpolitikai aspektusai a globalizált drogprevenció tükrében	2009. 02. 09.
17.	Tóth Sándor mérnök alezre-des	A román politikai gondolkodás geopolitikai alapjai	2009. 10. 01.
18.	Bebesi Zoltán nyá. rendőr őrnagy	Kábítószer-bűnözés és terrorizmus	2010. 02. 16.
19.	Bagi József mérnök ezredes	Oroszország katonapolitikája és az orosz hadsereg reformja	2010. 02. 18.
20.	Várhalmi A. Miklós	A nemzetbiztonsági szolgálatok meghatározó jelentősége a Magyar Köztársaság XXI. századi biztonsági rendszerében	2010. 11. 29.
21.	Fürjes János Norbert őrgy.	Kis és közepes sebességű digitális adatátviteli rendszerek automatikus analizésének és dekódolásának lehetőségei	2011.04.26.
22.	Kenedli Tamás őrgy.	Elemzőközpontú információfeldolgozás a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni harcban	2012. 05. 25.
23.	Zala Noémi	A humán erőforrás-gazdálkodás kérdéseinek vizsgálata a nemzetbiztonsági szolgálatoknál	2013.03.06.
24.	Laufer Balázs	A migráció rendvédelmi és nemzetbiztonsági kihívásai	2013.10.08.

A fentiek között számos olyan című értekezés készült, amelyek első látásra távol állnak a nemzetbiztonság elméletétől, de az értekezés alaposabb vizsgálata alapján megállapítható, hogy a témakör feldolgozása kötődik a nemzetbiztonság elméletéhez. Például egy-egy ország bemutatása során hírszerző elemző-értékelő elméleteket vettek igénybe, és azon keresztül mutatták be az adott ország biztonságpolitikáját és biztonsági rendszerét, valamint valamely transznacionális kihívást nemzetbiztonsági szempontok alapján elemezték.

A nemzetbiztonság elméletének tudományos szintű kutatása keretében 1998-at megelőzően is készültek tudományos munkák. A Magyar Tudományos Akadémián ezek a kandidátusi értekezések szintén többségében a hadtudomány keretében vizsgálták a nemzetbiztonságot.

Ezek közé lehet sorolni néhány munkát:

- Stefán Géza: A Magyar Néphadsereg állam- és szolgálati titkainak operatív védelme érdekében foganatosított dezinformáció elvi és gyakorlati kérdései (1988).
- Czuth László: A rádiótechnikai felderítés kialakulása, fejlődése és szerepe a szárazföldi csapatok csoportosításának, tevékenységének és valószínű szándékának felderítésében (1992)
- Fenyves Péter: A rádióelektronikai felderítés és az elektronikus célobjektum — tervezés hatékonyságának növelését biztosító fúziós elven alapuló — adatfeldolgozási technológia vizsgálata (1994)
- Galambos Lajos: A magyar polgári nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszerének tartalmi módosulása a rendszerváltozás folyamatában (1997).

A nemzetbiztonság elméletével foglalkozó tudományos képzésben részt vevő műhelyeken túl meg kell vizsgálni azokat a kutatóhelyeket és személyeket (kutatókat), akik a nemzetbiztonság elméletével foglalkoznak. A nemzetbiztonság elméletében tudományos fokozatot szerzett személyek közül sokan a doktori cím átvételét követően (sajnos) nem folytatták a kutatói tevékenységüket, valamint nem vettek részt a doktori hallgatók képzésében. Ennek egyik oka, hogy a doktori fokozatot szerzett állomány egy része viszonylag idős (többnyire nyugállományú), így többen már nem tudtak aktívan, jelentősebb szerepet vállalni a képzésben.

A kutatóhelyek előtt azonban meg kell vizsgálni a tudományok magyarországi központját, a Magyar Tudományos Akadémiát (MTA), amely meghatározza az országban a tudományok rendszerét. Az MTA osztályai megfelelnek a különböző

tudományágak felosztásának, amelynek alapján – a vizsgált témakörök alapján – a nemzetbiztonság elmélete a IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályhoz köthető. Az osztályon belül jelenleg nem létezik önálló nemzetbiztonsági bizottság, így más bizottság(ok) keretében folyik a nemzetbiztonsági elmélet kutatása. Az osztály keretében működő tíz bizottság közül a nemzetbiztonság elmélete alapvetően a Hadtudományi Bizottsághoz kötődik, mert a témakörrel foglalkozók többsége a bizottsághoz tartozik, mivel hadtudományi tudományos fokozattal rendelkezik, továbbá néhány esetben az Állam- és Jogtudományi Bizottsághoz, de az oda tartozó kutatók alapvetően a nemzetbiztonság elméletének jogi kérdéseivel foglalkoznak. Ez is alátámasztja, hogy a nemzetbiztonság elmélete egy interdiszciplináris tudomány, amely számos tudományághoz köthető.

Az MTA akadémikusai (rendes tag, levelező tag, külső tag és tiszteletbeli tag) között nincs olyan személy, akinek a kutatási területéhez tartozna a nemzetbiztonság elmélete. Az MTA doktora között sincs olyan személy, aki kizárólag a nemzetbiztonság elméletével foglalkozna. Három olyan kutató van, aki közvetve érintett a nemzetbiztonság témakörében. A köztestületi tagok közül már jobb a helyzet, mert hat személy található, aki a kutatási területéhez vagy a tudományterületéhez felvette a nemzetbiztonságot. Két személy a nemzeti biztonság és nemzetbiztonság között nem tett különbséget, mert például a nemzetbiztonsági dokumentumok, doktrinális rendszerek keretében inkább a biztonsági stratégiai rendszerekkel foglalkozik, mint a nemzetbiztonság elméletével.

Nemzetbiztonságot megjelölő köztestületi tagok:

Név	Tudományos fokozat	Megszerzés éve
Dr. Galambos Lajos	hadtudomány kandidátusa	1997
Dr. Kuti Ferenc	hadtudomány PhD fokozatos	2002
Dr. Botz László	hadtudomány PhD fokozatos	2001
Dr. Vida Csaba	hadtudomány PhD fokozatos	2008

A négy személy közül három a Hadtudományi Doktori Iskola képzésében vesz/vett részt, valamint látható, hogy minden hadtudományi fokozattal rendelkeznek.

A MTA rendszerét vizsgálva nem hagyható ki az Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával végzett kutatások is. A témakörrel foglalkozók közül eddig ketten részesültek az ösztöndíj támogatásával, de egyikük Dr. Resperger István a kutatásai során más területet dolgozott fel, míg Dr. Vida Csaba a nemzetbiztonság elméletének alap kutatásaival vesz részt az ösztöndíjban.

A nemzetbiztonság elméletével foglalkozó kutatók meghatározására a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) is lehetőséget biztosít, mert oda felvitt hatalmas mennyiségű tanulmányból (tudományos cikkekből, tudományos értékű tanulmányokból és könyvekből) meg lehet állapítani, hogy mely kutatók készítettek tudományos műveket a nemzetbiztonság területén? A MTMT alapján az alábbi kutatók készítettek nemzetbiztonság elméletével kapcsolatos tudományos munkát (Itt kizárólag csak azokat a tanulmányokat vettem figyelembe, amelyek közvetlenül kötődtek a nemzetbiztonság elméletéhez.):

- Dr. Bagi József (NKE) – hadtudomány
- Dr. Balla Zoltán (NKE) – állam- és jogtudomány
- Dr. Boda József (NKE) – hadtudomány
- Dr. Botz László (NKE) – hadtudomány
- Dr. Dobák Imre (NKE) – földtudomány
- Dr. habil. Héjja István (NKE) – hadtudomány
- Dr. Kenedli Tamás (NKE) – hadtudomány
- Dr. habil. Kis-Benedek József (NKE) – hadtudomány
- Dr. Révész Béla (SZTE) – állam- és jogtudomány
- Dr. Vida Csaba (NKE) – hadtudomány

Megállapítható, hogy a nemzetbiztonság elméletével kapcsolatos tudományos munkákat alkotó kutatók többsége 70%-a hadtudományi fokozattal rendelkezik, míg 20%-uk állam- és jogtudományi fokozattal, 10%-uk pedig földtudományok fokozattal.

A nemzetbiztonsági rendszerek (szolgálatok) történelmével az alábbi kutatók foglalkoztak tudományos műveikben:

- Dr. Baráth Magdolna, történelemtudomány, ÁBTL
- Dávid Ferenc, történelemtudomány, NKE NBI
- Dr. Hermann Róbert, történelemtudomány, ELTE
- Dr. Horváth Csaba, hadtudomány, NKE
- Dr. Okváth Imre, történelemtudomány, ÁBTL
- Dr. Parádi József, hadtudomány, NKE
- Dr. Szabó Csaba, egyháztörténelem, Sapientia Hittudományi Főiskola
- Prof. Dr. Szakály Sándor, történelemtudomány, Veritas Történetkutató Intézet
- Dr. Takács Tibor, történelemtudomány, ÁBTL
- Dr. Ujházi Lóránd, hadtudomány, NKE, Sapientia Hittudományi Főiskola

Természetesen valójában sokkal többen készítettek a nemzetbiztonság elméletével kapcsolatos tanulmányokat, mert például a Felderítő Szemle (az MK KFH, majd a KNBSZ tudományos folyóiratának) 13 évfolyama alapján sokkal több személy készített nemzetbiztonsági kérdéskörökben cikkeket, de ők többségében jelenleg nem vesznek részt a nemzetbiztonsági tudományos képzés területén.

Hozzájuk tartoznak:

Dr. Czuth László, Jakusné Dr. Harnos Éva, Tóth András, Dr. Fenyves Péter, Sztyéhlik László, Dr. Várhegyi István, Halász István, Marton Csaba, Dr. Kovács Tibor, Pászka Tibor, László Attila, Lévy Gábor, Dr. Izsa Jenő, Prof. Dr. Kőszegvári Tibor, Gróf Béla, Szedlacsek Róbert stb.

Hasonló tudományos kutatótevékenység színhelye a Szakmai Szemle (az MK KHB, majd a KNBSZ tudományos folyóirata), valamint 2013-tól a Nemzetbiztonsági Szemle (az NKE NBI) folyóirata.

A nemzetbiztonsági tudományos képzés bemutatását követően az alábbi következtetések vonható le:

1. Magyarországon a nemzetbiztonsági tudományos képzés fő központja a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen és jogelődjeinél volt, ahol több évtizedes múltra tekint vissza annak ellenére, hogy önálló kutatási területként (tudományszakágként) csak nyolc évig működött (2002–2009 között).
2. A nemzetbiztonsági képzésben részt vevők köre az elmúlt másfél évtizedben jelentősen átalakult, de mindig egy szűk réteghez tartozott, aki számos szállal kötődtek kiemelten a katonai nemzetbiztonsági szolgálat(ok)hoz.
3. A nemzetbiztonsági tudományos képzés néhány kivétellel a hadtudományhoz kötődik. A kivételeket az állam- és jogtudomány képezte, ahol a nemzetbiztonság elméletének jogi kérdéseit vizsgálták meg.
4. Az elmúlt évtizedekben a nemzetbiztonság elméletében is történtek változások, míg a kilencvenes évek elején az állambiztonsági rendszert átalakítva a nemzetbiztonsággal kapcsolatos elméletek kutatására helyezték a hangsúlyt. Ekkor a hadtudomány keretében a hadászati felderítés képezte a nemzetbiztonság elméletét, majd ez szélesedett ki a nemzetbiztonság elméletévé, amely már tartalmazta az elhárítási témaköröket

is. Ez a folyamat fokozódott a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok csatlakozásával a Nemzeti Közsolgálati Egyetem létrehozásával.

5. A nemzetbiztonság tudományos képzésében jelentős előrelépésnek tekinthető a Nemzeti Közsolgálati Egyetemen a Nemzetbiztonsági Intézet létrehozása, amely hosszú távon biztosítani tudja a nemzetbiztonsági területen a tudományos képzés központját.

A nemzetbiztonság elméletének tudományos képzésének javítása és tökéletesítése érdekében hét ajánlást fogalmaztam meg:

1. Vissza kell szerezni a tudományos képzés önállóságát a nemzetbiztonság területén független kutatási területként.
2. Az elméletet a teljes önállóság (önálló tudományágként történő elfogadtatása) előtt a hadtudomány keretében kell megerősíteni.
3. Tökéletesíteni és bővíteni kell az oktatott témaköröket, hogy a nemzetbiztonság elméletének minden szegmensében történjenek kutatások, valamint a jelenlegi tantárgyakat meg kell tisztítani, így csak az elmülethez szorosán kötődő témák maradhassanak.
4. Szoros kapcsolatot kell kiépíteni a nemzetbiztonság elmélet oktatói között, a különböző doktori iskolák esetében is. (Meg kell vizsgálni az áthallgatások lehetőségét is!)
5. Törekedni kell, hogy a nemzetbiztonság elméletének kutatói között minél magasabb tudományos fokozattal (legalább MTA doktora címmel) rendelkező személyek is legyenek.
6. A nemzetbiztonság elméletének területén minél több tudományos fokozatot szervezett személyt be kell vonnia tudományos képzésbe. Szorgalmazni kell minél több doktorandusz csatlakozását a nemzetbiztonsági kutatási területhez.
7. Fel kell használni a tudományos ösztöndíjak és különböző tudományos képzést támogató pályázatokat a nemzetbiztonság elméletének fejlesztéséhez.

Irodalomjegyzék

1. Országos Doktori Tanács www.doktori.hu adatbázisa

2. Magyar Tudományos Művek Tára www.mtmt.hu adatbázisa
3. Nemzeti Közszolgálati Egyetem www.uni-nke.hu adatbázisa, a Hadtudományi Doktori Iskola honlapja
4. KŐSZEGVÁRI Tibor: A doktori képzés negyedik éve kezdetén (Fórum 1999/7-8)
5. A Hadtudományi Doktori Iskola kiadványai „Tájékoztató adatok a Hadtudományi Doktori Iskola képzési rendszeréről” (2004-től 2014-ig)
6. Felderítő Szemle korábbi számai (www.knbsz.gov.hu/hu/publikaciok.html)

A magyar katonai képzések története (1945 – 1990)

Nagy Gyula nyá. ezredes, főtanácsos

A megjelölt időszakban képzésünk öt időszakra bontható:

- 1., 1945 – 1949 HM Katonapolitikai Osztály
- 2., 1950 – 1953 HM IV. Főcsoportfőnökség
- 3., 1953 - 1956 HVK 2. Csoportfőnökség
Kiképzési és Ellátó Szolgálat – részleg
- 4., 1971 - 1985 MNVK 2. Csoportfőnökség
Osztott bázis – ZMKA katonadiplomáciai szak „D” tagozat
- 5., 1985 – MNVK 2. Csoportfőnökség
Saját bázis – ZMKA általános

1./ 1945.03.03 – 1949 HM Katonapolitikai Osztály /KATPOL/

A katonai hírszerzés és az elhárítás egységes szervezetben működött, elsődlegesen belpolitikai biztonsági feladatai voltak. Tagjait egyéni felvételekkel biztosította katonák, csendőrtisztek, ludovikások, korábban a VK. 2-nél szolgálatot teljesítők, a fegyveres ellenállásban résztvevők, politikai emigránsok köréből.

Szervezett, tanfolyami felkészítésük nem volt, esettanulmányokat követően a megszabott feladatok alapján dolgoztak. A szervezetben 1947-ben megalakították a rádiófelderítő alakulatot, ahol már szervezettebb válogatás, kiképzés, felkészítés folyt. A rendszert a káderosztály működtette.

2./ 1950.02.01 – 1953 HM IV. Főcsoportfőnökség

Az átszervezéssel, a feladatok változásával és bővülésével, külföldi katonai információk megszerzéséhez és adatkezeléséhez felkészültebb, nyelvismerettel, katonai alapképzettséggel rendelkező személyekre volt szükség. Ezek felkészítésére, kiképzésére szaktanfolyamokat indítottak.

A tanfolyamok konspirált körülmények között, fedőnevek felhasználásával folytak:

- 1950. 04. 17-től   5 hónapos tanfolyam   26 fővel,
- 1950. 10. 15-től   4,5 hónapos tanfolyam   20 fővel,
- 1951. 05. 15-től   5,5 hónapos tanfolyam   16 fővel,

A tanfolyamok parancsnokai később a szolgálat vezető egyéniségei lettek (Szűcs Ferenc őrnagy, Sárközi Sándor alezredes, Kapás Pál főhadnagy)

3./ 1953.12.01 – 1956 HVK 2. Csoportfőnökség

Az iskola a Kiképzési és Ellátó Szolgálat alárendeltségében, részlegként működött.

Az 1953-as jelentős MN szintű létszámleépítéseket kihasználva a megszünt és átalakuló fegyvernemek, a központi iskolai túlképzés következtében létszámfelettivé vált tisztek köréből válogattak, a Csoportfőnökség hiányzó szakkaderei helyeinek feltöltésére /felderítő, tájékoztató, operatív híradó, rádiófelderítő, stb./. Óriási feladatot jelentett a Varsói Szerződés megalakulásának előkészítéséhez orosz nyelvet ismerők felkutatása, képzése.

A megelőző időszak tapasztalatait felhasználva, a válogatás elveinek a pontosítása, az ebben részt vevő szervezetek feladatainak a meghatározása, a végrehajtó szervezet alá- és fölérendeltségének a tisztázása sokat javított a helyzeten. Ehhez hozzájárult még a feladatban résztvevő személyek felkészültsége és gyakorlati tapasztalata is. A tanfolyam konspirált körülményei maradtak, a fedőnevek felhasználása megszünt.

- 1954. 12. 01-től   10 hónapos tanfolyam   26 fővel,
- 1955. 10. 15-től   8,5 hónapos tanfolyam   14 fővel.

A tanfolyamok parancsnokai Sárközi Sándor alezredes, Kovács Ferenc százados voltak.

4./ 1957 – 1971 MNVK 2. Csoportfőnökség

A képzés az Operatív 5. osztály (vezetője Németh István őrgy., aki 1969-től 1977-ig a személyügyi osztály vezetője volt), majd Csoportfőnök közvetlen Tiszti Szakiskola alárendeltségben folyt. Megkezdődött a kiképzés korszerűsítése, a korábbi pozitív tapasztalatok pontosítása, saját tansegédletek, tankönyvek írása és felhasználása.

- 1958. 11. 01-től   5,5 hónapos tanfolyam   5 fővel,
- 1959. 11. 15-től   7 hónapos tanfolyam   5 fővel,
- 1961. 11. 01-től   3 hónapos tanfolyam   12 fővel,
- 1963. 08. 28-től   10 hónapos tanfolyam   10 fővel, SZU-ban,
- 1964. 01. 15-től   5 hónapos tanfolyam   10 fővel,
- 1965. 01. 15-től   6 hónapos tanfolyam   8 fővel.

A tanfolyamok parancsnokai Witz József alezredes és Fényi Sándor alezredes volt.

Ebben az időben kezdett beszivárogni a hazai munkapszichológia kibontakozása, különösen a kiválasztó munka jellege és iránya. A Katonai Főiskolák a 4 éves képzés bevezetését a magasabb szintű tanulmányi és kiképzési program beindulásával kapcsolták össze. Ez kiterjesztésre került a tiszthelyettesi iskolákra, a katonai középiskolai kollégiumokra, sőt speciális képességet igénylő fegyvernemekre is.

A szakma is felismerte ennek óriási jelentőségét, ezért pár lelkes ember a házon belüli értékítéletek megváltoztatását is sürgette (műveltség, képesség meghatározása, kiképzési idő jobb kihasználása, a nyelvtanulási képesség felismerése, káros szenvedélyek kiszűrése, a különféle terhelések elviselésének határai, stb.).

A Szakiskola vezetése és a személyügyi osztály kijelölt munkatársai próbálták a válogatást korszerűsíteni, az alkalmasság vizsgálatok egyes elemeit felhasználni, a válogatást végzők egyetemi képzését megszervezni.

A nyelvkiképzés beindításához nyelvtanári helyek rendszeresítése és nyelvtanárrok felvétele vált szükségessé (angol, német, olasz, francia).

Ebben az időben a rövid tanfolyamokat felváltotta egy kettő éves képzés, ahol az első évben - angol, német, olasz, francia - nyelveket, a második évben operatív ismereteket oktattak. Kettő ilyen tanfolyam indult 1968. 09. 16-tól 21 fővel, illetve 1969.09.15-től 21 fővel. Ide már házon belüli pszichológiai alkalmasság vizsgálatot is végzett Nyersbakó János őrnagy. A tanfolyam parancsnoka mindkét esetben Fényi Sándor alezredes volt.

A tanfolyamok oktatói nyelvtanárok, a szolgálat vezető személyiségei és az iskola állományában szolgálatot teljesítők - hírszerzési és külszolgálati tapasztalattal rendelkezők - voltak.

1971-ben az iskola saját bázist kapott - vezetője Darvas Gábor alezredes - az MNVKF 023/1974. utasításával a ZMKA-n létrehozta a „D” tagozatot – vezetője Kádár Ferenc alezredes - ami akadémiai szintű hároméves /1+2, illetve 2+1/ képzést jelentett. A tagozatparancsnok kinevezését, valamint a hallgatók kiválasztását és beiskolázását az MNVK 2. Csoportfőnök jogkörébe utalta. Ez azt jelentette, hogy egy évet az akadémián, kettő évet saját bázison kellett tölteni. 1976-tól a tanszék a Kiképzési Osztály alárendeltségébe kerül, mint csoportfőnök közvetlen szerv, vezetője Ráncsik József ezredes lett, akit dr. Gerle Gáspár ezredes, majd Esztergomi Ferenc ezredes követett.

A felderítő rendszer egységes utánpótlási rendszerének kialakítására 1972-ben a személyügyi osztályon rendszeresítésre került egy tanulmányi főtiszti beosztás (Nagy

Gyula százados), aki együttműködve a hadműveleti-harcászati felderítő (Márványkői István őrnagy), illetve a rádiófelderítő szolgálat (Altörjai Sándor őrnagy) kinevezett személyeivel, a szakiskola, a biztonsági főosztály vezetésével szervezte az alábbi feladatokat:

- beiskolázás, utánpótlás /polgári, katonai/,
VK, ZMKA, KLF, ZMKMF, KGYRNF, 2 éves tts bázisok, ELTE, PTE, MKKE, ME. JATE, KLTE
- pályaalakalmassági vizsgálat
a 2/1973 HM utasítás alapján kiválogatás,
MN Repülőorvosi Vizsgáló és Kutató Intézet + EVI,
DEKTOR PSE-1 hazugságvizsgáló alkalmazása
- továbbképzés /belföld, külföld/
2 hó vezetői tk. SZU 1972-89-ig 80 fő, 10 hó SZU 1979-88-ig 36 fő
ráf., rtf., ESZG., Leningrád, Moszkva
- HM nyelvtanfolyam /belföld, külföld/
Kulturális Kapcsolatok Intézete bevonásával 1974-76-77 arab Kairó, Tripoli,
később görög, török, kínai nyelvtanfolyamok
- Csoportfőnökség által működtetett nyelvtanfolyamok /belföld, külföld/
Szolnok- Eger német, Debrecen angol,
Párizs, London, Lipcse,
- káderutánpótlás-képzés tervezése
1970-től előkészület a tervszerű mozgatásra, ami 1976-tól rendszerre vált.
Megvalósult a szakmai alárendeltek, a szakmai irányítás alá rendelték
egységes rendszerének kialakítása – konspiráció teljes biztosítása mellett.
- tudományszervezés
1963-tól 1990-ig támogatott és nemcsak a hadtudomány keretein belül,
sokan egyetemi doktorátust is szereztek - a jelzett időszakban 16 fő – jelen
tős szakmai hírnévre is szert tettek.
- megnyertek SZT állományba vétele
- katonai pályára irányító tevékenység
A 43/1975 HM utasítás alapján a bázis iskolai rendszerben főleg nyelvi,
műszaki, informatikai szakközépiskolákból toborzás.
- diplomáciai szolgálatra kerülőkkel kapcsolatos feladatok
Kiválasztás, felkészítő tanfolyamok, feleségek felkészítése – munkaugyeik
intézése, KÜM agrement.
- pszichológusi feladatok

1976-tól állománytáblában rögzített beosztás, hírszerző pályatükör kidolgozása, Operatív Szemlében cikksorozat, pszichológiai laboratórium felállítása, alkalmassági és beválás vizsgálatok végzése.

5./ 1985 – MNVK 2. Csoportfőnökség

Saját bázis, ZMKA általános felderítő szak.

1985-ben megkezdődött a saját objektum korszerűsítése, tantermi épület építése, kollégiumi épület korszerűsítése, megfelelő sportterek, illetve szabadidő eltöltésére alkalmas helyek kiépítésével.

Egy újabb fejlődési szakasz következett, amikor az MNVKF 069/1987. intézkedése értelmében megalakult a ZMKA általános felderítő szak, a korszerűsített saját bázison. A tanszék vezetőjévé Kovács Ferenc ezredest, helyettesévé Nagy Gyula alezredest nevezték ki. A jelzett időszakban 52 fő végzett.

Az iskolára számításba vehető személyek felkutatása a saját, illetve a hadosztályok állományából, alkalmasságuk előzetes dokumentum elemzése (életrajzok, feljegyzések, minősítések, addigi tanulmányi jellemzések, szolgálati munkájuk eredményessége), előzetes bizottsági beszélgetése (életkörülmények, egyéni és szakmai céljai, családi körülmények, viselkedés megfigyelése, gondolkodás gyorsaságalogikussága, nyelvtanulási hajlandósága), biztonsági ellenőrzése jelentős kutató és feldolgozó munkát jelentett. Ezt követően a bíráló bizottság javaslatot tett a további feldolgozásra, ami egyhetes egészségi és pszichológia (személyiség, intelligencia, frusztrációs tesztek, manipulációs és cselekvésvizsgálatok, nyelvtanulási képesség megállapítása, megfigyelés-émlékezés, káros szenvedélyek, stresszhelyzetben való viselkedés, terhelés elviselésének képessége, stb.) bentlakásos vizsgálatot jelentett. A táblázat az 1978-ban beiskolázásra felkutatott 483 fő feldolgozási adatait tartalmazza, aminek következtében 19 fő került beiskolázásra.

1978-81-re számításba vettek

	Előzetes				Biz.besz.				Vizsgálat				Felvéve	
	Átnéz alk.	Később NA	priusz	besz.	NA n.jött	később	ber.	Alk.	MF	NMF				
Csf-ség	3	3	-	-	3	-	-	-	3	1	2	-	3	
3.ö.ráf.e	27	8	-	19	-	8	2	-	-	6	3	1	2	4
34.ö.f.z.	14	6	-	8	-	6	-	-	1	5	4	-	1	4
Tö-közv.	92	16	5	71	6	16	8	-	3	5	2	-	3	2
7.Kisk.	70	10	-	60	7	11	5	-	1	5	1	2	2	1
8.Zeg.	73	14	11	43	2	15	5	3	-	7	-	1	4	-
9.Kapos	50	13	5	38	4	13	5	2	1	5	1	2	1	1
11.Tata	62	12	-	50	7	12	3	2	1	6	2	2	1	3
Tö-közv.	18	-	-	18	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.Gyöngy.24	-	-	-	24	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15.Nyir.	47	2	-	45	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Más	3	3	-	-	-	3	-	-	-	1	1	-	-	1
ÖSSZES	483	87	21	375	33	88	28	7	8	45	16	11	14	19=4%

A beiskolázottak területi megoszlása jól érzékelteti, hogy a Magyar Néphadsereg teljes vertikumból kerülhettek jó képességű tisztek kiválogatásra.

Beiskolázottak megoszlása ZMKA Katonadiplomáciai gózatára

	Beisk.	Pa	VK.2.Csf.		HDS				hdt.		h.lé.HDS.		Tanint.	HM			
			Csf. Ráf.	Közv.	7.	8.	9.	11.	Közv. 4.	15.	Közv. 1.	2.					
1973/76	23	-	-	5	5	1	-	-	5	-	3	1	-	1	-	2	-
1974/77	18	1	5	1	2	1	-	2	-	-	2	-	-	-	-	4	-
1976/79	16	-	2	1	5	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	4
1978/81	19	-	3	4	6	1	-	1	3	-	-	-	-	-	-	1	-
1980/83	16	-	2	1	4	2	4	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-
1982/85	9	-	1	1	3	1	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
1984/87	20	2	1	1	6	2	2	1	4	-	-	-	-	-	-	-	1
1986/89	12	-	2	4	2	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1
Összesen	133	3	16	18	33	8	10	4	15	-	6	1	3	1	1	8	6
		3	34		70					7		2		8		6	

Beiskolázottak megoszlása a SZU 10 hónapos operatív tanfolyamára

	Beisk.	Pa.	VK.2.Csf.				HDS			hdt.		h.lé.HDS		HM
			közv. 7.	8.	9.	11.	közv. 4.	15.	közv. 1.	2.				
1979/80	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	
1980/81	5	-	1	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	
1981/82	5	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	
1982/83	5	1	1	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	
1983/84	4	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	1	
1984/85	4	-	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	

A hároméves képzés folyamán társadalomtudományokra 540 órát /ebben szerepel az operatív pszichológia és retorika/, hadtudományra 870 órát, nyelvre 1000 órát /minimum követelmény középfok/, szakismeretre 1244 órát /214 órát gyakorlati foglalkozásra fordítottunk.

Gyakorlatok

1989-1990

Évf.	tantárgy	tárgya	Felk.	Végr.	Ért.	Összes
I.	Kat. hirs. alapjai	Önellenőrzés, figyelés, követés	15	12	3	30
	Op. összeköt.	Személyes találkozó	3	6	3	12
	Komplex op. gyak.		4	8	6	18
						60
II.	Leg.fedés	Inform.s szerző találk.	3	6	3	12
	Táj. munka	Információs utazás	6	6	6	18
	Komplex op. gyak.			30		30
						60
III.	Op. összeköt.	Rejtek- és jelzőhely		6		6
	Táj. munka	Gyakorlati munka	10	30		40
	Komplex.op. gyak	Záró gyakorlat	12	30	6	48
						94
						214

Vizsgák száma

1989-1990

Évf.	Tantárgyak	Besz.	Gyj.	Koll.	Szig.	ÁV	Összesen
I.	4 katonai	1	2	1	1	-	5
	13 szakmai	2	6	4	-	-	12
							17
II.	4 katonai	1	1	1	2	-	5
	6 szakmai	2	3	3	-	1	9
							14
III.	4 katonai	2	-	-	1	1	4
	12 szakmai	-	5	2	-	1	8
							12
	Összes	8	17	11	4	3	43

A válogatás sokrétűsége és eredményessége, a lényegesen nagyobb követelményrendszerben való sikeres megfelelést is jelentette. Ezt bizonyítják a saját és az Akadémia tanulmányi eredményeinek összehasonlító adatai.

Összehasonlító adatok a tanulmányi eredményekről

Tan. Idő	I.	II.	III.	Szig.	ÁV	3 év	Okl.min.
1982/85	4,26	3,92	4,19	4,15	4,19	4,13	3 KIT, 4 jó, 1 köz.
					3,94	3,98	
1984/87	4,31	4,07	4,19	4,19	4,23	4,19	2 KIT, 4 KIV.11 jó, 1köz.
					3,82	4,03	
1986/89	4,40	4,31	4,55	4,25	4,60	4,40	2 KIT, 3 KIV. 5 jó,
					3,66	4,06	
1987/90	4,06	4,26	4,40	4,03	4,42	4,23	1 KIT, 6 jó,
					3,94	4,10	
1988/91	4,22	4,42	4,27	4,13	4,38	4,40	1 KIT, 2 KIV, 9 jó, 1 köz.
					3,98	4,16	7 18 74 38
1989/92	4,09	4,28	4,13	4,06	4,54	4,16	1 KIV, 7 jó,
					4,11	4,03	2 29 77 36
1990/93	4,23	4,31	4,41	4,05	4,40	4,22	5 KIV, 9 jó, 1 köz.
					4,03	4,04	6 32 82 37

A pirossal jelzett a ZMKA átlaga

A felderítés vertikumának képzési rendszerét jól mutatja az alábbi táblázat. A végzett állomány látótérben maradt, csapatoknál folyó tevékenységük áttekinthetővé vált, mozgatusuk a szolgálat érdekeinek megfelelően történt.

Tanintézetekben végzetek

		1983				1984				1985			
		Vég.	VK2	HDS	hdt	Vég.	VK2	HDS	hdt	Vég.	VK2	HDS	hdt
ZMKA	Dipl.	14	14	-	-	-	-	-	-	8	8	-	-
	CSF					13	-	9	4				
	RÁF	11	7	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
FŐISK	CSF	23	1	20	2	22	-	17	5	16	-	13	3
	RÁF	14	11	3	-	-	-	-	-	14	13	1	-
TTS	CSF	12	-	10	2	17	-	14	3	16	-	14	2
	RÁF	27	23	4	-	35	31	4	-	23	16	7	-

Nyelvi képzésünk terjedelme és hatékonysága az alábbi táblázatból jól lemérhető. A kiragadott időszakban három helyen, saját erőforrások biztosításával a tanulási hatékonyság messze meghaladta az országos átlagokat.

Nyelvi képzés létszámadatai

Nyelvek		86-87	87-88	88-89	89-90	90-91
EGER	német kf.	6-5	10-6	10-8	10-1	6-4
Debr.	angol ff.				12-8	
	angol kf.	10-4	21-17	17-17	18-18	19-19
Bp.	német kf.		11-6	12-12	7-7	12-11
	angol ff.	8-8	8-3	6-5	12-7	
	angol kf.		6-3	12-10		7-3
	német ff.		6-3			
	német kf.		11-9			
	olasz ff.			4-4	1-1	4-4
	olasz kf.		4-4	5-5		
	francia ff.				9-9	
	román kf.					6-6
	spanyol ff.	1-1				
	szerb-horvát kf.					5-5
Kezdtett – vizsgázott		25-18	77-51	66-61	69-51	59-52
Hatásfok %-ban		72,-	66,5	92,4	73,9	88,1

Eredményeink

- az oktatás összetettsége folytán a helyes alá-fölérendeltség kialakítása,
- a felvételi rendszer alapossága és fontossága - „feladathoz az embert” - ami alapján a kiképzési idő hatékonysága jelentősen növelhető,
- az oktatás elhelyezése a humán rendszerben, ami a felhasználók igényeinek teljességben megfelelt, az életpályamodell működött,
- az oktatást szervezők és abban résztvevők felkészültsége, a pedagógiai-szakmai ismeretek naprakészsége,
- a hazai és a nemzetközi tapasztalatok felhasználása,
- a hasonló intézményekkel való szerepjátszás gyakoroltatása,
- a nyelvképzés, nyelvi továbbképzés, felkészítés és szinten tartás fontossága,
- a kiképzési programok aktualizálásának lehetősége,
- a retorika és a pszichológia fontosságának felismerése és programba állítása meghaladta az egyetemi képzésben való bevezetését,
- a komplex jellegű gyakorlatok szélesítése,
- irányított szabadidő bevezetése /tenisz, lovaglás, bridge, casino, stb./,
- feleségek bevonása időarányosan a felkészülésbe,
- a káros szokásoktól, szenvedélyektől való megszabadulás elősegítése,
- az ésszerű kockázatvállalás határának felismertetése,
- az öngondoskodás kialakítása,
- a motiváltság állandó szinten tartása.

A nemzetbiztonsági képzésről ...

Dr. Dobák Imre

A titkosszolgálatok, vagy más megfogalmazással a nemzetbiztonsági szolgálatok képzési kérdéseit mindig is egyfajta zártság jellemezte. Így volt ez régen és talán így van ez napjainkban is. Tagadhatatlan azonban, hogy a képzés olyan súlyponti terület a szolgálatok számára, amely hosszabb távon meghatározhatja egy-egy szervezet hatékonyságát és képességeit. Éppen ezért tekinthető mérföldkőnek a 2014 májusában megtartott Állambiztonsági szolgálatok – Nemzetbiztonsági szolgálatok Képzéstörténeti Konferencia, ahol az érintett szakemberek áttekinthették az elmúlt évtizedek szakmai tapasztalatait, segítve ezzel a jövő képzéseinek megvalósítását is.

A hírszerzési – elhárítási vonatkozású képzések jelentőségére már a két világháború közötti Magyarországon is találhatunk példát, amikor is főként katonai vonatkozásban a 2.vkf. osztály feladatrendszere mentén végezték a szakemberek egyedi, illetve tanfolyami jellegű képzését²⁶. A témakör háttéréhez hozzátartozik, hogy a főbb szervezeti elemeiben Offenzív (hírszerző), Defenzív (kémelhárító) és Nyilvántartó Alosztályokra tagozódó 2. vkf. osztály képzései kapcsán számos - hi- telesen nehezen megválaszolható - kérdés merülhet fel (többek között, hogy milyen képzéseik voltak, azok milyen sajátosságokkal rendelkeztek, stb.). Az időszak a későbbi ÁVH érdeklődését is felkeltette, így a vonatkozó levéltári források értékes adalékot szolgáltathatnak a katonai hírszerzés és elhárítás képzéseiről. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában (ÁBTL) fellelhető számos forrást áttekintve, a két világháború közötti időszak kémelhárítóinak és a hírszerzőinek képzését számos eltérés jellemezte, nemcsak belső tartalmában, tananyagában, hanem a képzések „szerkezetében” is²⁷. Amíg az elhárítási területen főként a tanfolyami jellegű képzések nyomait találjuk meg, addig a hírszerzés ágánál inkább a zárt, személyre szabott módszerek és megoldások kerültek előtérbe.

Mint a konferencia tematikája is mutatja a 2. világháborút követően - gyakran a korábbi tapasztalatokat felhasználva - az ÁVH, majd állambiztonság időszakában

---

²⁶ Lásd: Dr. Dobák Imre: *Adalékok a 2. vkf. osztály képzéstörténeti kérdéseihöz...* (Megjelenés alatt, *Felderítő Szemle* 2014)

²⁷ Mindez a *Nemzeti Közszerzési Egyetemen 2014. május 14-én, Állambiztonság – Nemzetbiztonság* címmel megrendezett képzéstörténeti konferencián Prof. Dr. Szakály Sándor témakörben megtartott előadásában is megjelent.

szintén hangsúlyosan szerepelt a képzések kérdése (pl. a tanosztás felállítása), amelyre a témakör előadói – a katonai és belügyi sajátosságok mentén - részletesen kitértek.

A jelenlegi polgári irányultságú nemzetbiztonsági képzés jelentőségének megértéséhez talán az 1970-as évek végéig érdemes röviden visszatekinteni, amikor az 1970. évi 39. számú törvényerejű rendelettel létrehozott Rendőrtiszti Főiskola feladatai között szerepelt²⁸ az állambiztonsági képzés folytatása²⁹ (Ezt megelőzően több intézményben is zajlott az állambiztonsági ismeretek oktatása). Ebben az időszakban a képzés külön szak formájában zajlott, amelynek háttérét az akkori állambiztonsági tanszék biztosította. Mint Révész Béla: Az állambiztonsági szervek politológiai kutatásainak kérdéseire című munkájában³⁰ is rávilágít, a Rendőrtiszti Főiskola „állambiztonsági tanszékének feladata .... az állambiztonsági operatív tisztek felsőfokú képzése” volt. A Főiskola oktató-kutató tevékenységet folytató munkatársai „nagyreszt - érthetően - a belügyi praxis operatív feladatainak művelői köréből kerültek ki”. Révész a Rendőrtiszti Főiskolának az állambiztonsági tisztképzés területén történő kiemelt szerepére hívja fel a figyelmet, amely mellett említésre érdemes, hogy az akkori Főcsoportfőnökség folyamatosan biztosította az állambiztonsági tantárgyak oktatásához szükséges anyagokat és szabályzatokat. Együttműködésük keretében kerültek kidolgozásra a hallgatók oktatásához szükséges tananyagok, és az érintett szervek részt vettek a „gyakorlati operatív munkára való sikeres felkészítésben”. Az oktatói állomány szakmai ismereteinek naprakészségét és bővítését szolgálhatta, hogy a tanszék oktatóit adott időszakonként „a szakterületüknek megfelelő operatív szervhez vezényelték gyakorlati munkára”. A tevékenység sajátosságára jellemző azonban az is, hogy kezdetben „az állambiztonság területét illetően orosz

---

²⁸ Forrás: http://www.mab.hu/web/tir/hatarozatok/RTF_091030_plhatH.doc - MAB Intézményi (RTF) akkreditációs jelentés 2008-2009, 2009/8/VII/6. sz. MAB Határozat (letöltve: 2013.07.01.)

²⁹ Ezt megelőzően 1959-től többek között a BM Rendőrtiszti Akadémiai Politikai Nyomozó Tanszéke végezte az állambiztonsági ismeretek oktatását. Részletesen lásd: Jobst Ágnes - A titkosszolgálatok tudománya az oktatás és a tananyagok tükrében – 1945 után. In: Csóka F. (főszerk.) – Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából, p. 425.

³⁰ Révész Béla „Az állambiztonsági szervek politológiai kutatásainak kérdéseire” <http://mek.oszk.hu/02400/02486/02486.pdf> (letöltve: 2013.07.01.)

vendégtanárok bevonásával zajlott a képzés, 1973-tól pedig a Főiskola szaktanárai és az állambiztonsági hallgatók egy része” a Szovjetunióban tanult³¹.

A korszak állambiztonsági képzéseit illetően történeti visszatekintés ad a szovjet állambiztonsági képzés témakörét érintő 1973-ban tett szakmai tanulmányút anyagá³² is, amelyben - mint korabeli minta - ismertetésre került a szovjet oktatási intézmény állambiztonsági képzésének struktúrája, a képzéseket biztosító tanszékek és oktatott tantárgyak kapcsolata. Ennek alapján a politikatudomány tanszékein kívül csak két nyílt jogi tanszék működött, az Általános Jogi Tanszék (jogtörténet, államjog, államépítés, stb, tantárgyak oktatására), valamint a Büntetőjogi és Eljárásjogi Tanszék. A szakmai tantárgyak és ismeretanyagok oktatása a speciális tanszékek feladatkörébe tartozott, amely során egy-egy tanszék több tantárgyat is oktatott az alábbiak szerint:

1.sz. Speciális Tanszék:

- Az állambiztonsági munka alapjai (hálózati munka, operatív feldolgozás)
- A hírszerző munka általános kérdései
- A figyelés és környezettanulmányozás
- Az operatív technikai alkalmazása

2.sz. Speciális Tanszék (Kémelhárítás):

- Kémelhárítási ismeretek (vonalas és objektumi elveknek megfelelően)
- Az irányítás és munka tudományos szervezésének kérdései a kémelhárítás területén

3.sz. Speciális Tanszék (katonai elhárítás):

- Katonai elhárítás

---

³¹ Boda József: *A nemzetközi oktatás és képzés története a magyar rendvédelmi szervezetknél, Belügyi Szemle 2001/10. szám 59-79. o.*

³² ÁBTL, A-3851 - *Feljegyzés a Szovjetunió Miniszter tanácsa mellett működő Állambiztonsági Bizottság Dzerzsinszkij Főiskoláján tett tanulmányút főiskolai oktatási kérdéseiről, valamint a Szovjetunió Állambiztonsági Főiskoláján szerzett néhány tapasztalatról. RTF*

- A katonai szervek működése, tevékenysége rendkívüli és háborús körülmények között

4.sz. Speciális Tanszék (kriminalisztika):

- Krimináltechnika
- Krimináltaktika
- Az állam elleni bűncselekmények nyomozásának módszerei (az állambiztonsági vizsgálati munka legfőbb kérdései)

5.sz. Speciális Tanszék (ideológiai diverzió, fellazítás elleni harc):

- Az ideológiai diverzió, a fellazítás elleni harc kérdései,
- A belső elhárítás szervezése (vallási szekták, cionizmus elleni harc, ifjúságvédelem, stb.)

6.sz. Speciális Tanszék: Az ellenség tanulmányozása

A forrásanyag a fenti tanszékek mellett még két Speciális Tanszéket jelöl, amely közül az egyik két jogi tárgy (államigazgatási jog - belső és katonai igazgatás, és nemzetközi jog (különös tekintettel a kémelhárítás szempontjából fontos részekre) oktatásával, a másik pedig a katonai és fizikai felkészítéssel foglalkozott.

Az új szervezeti felépítéssel és tantárgyakkal a cél az oktatás és a tudományos kutatás színvonalának növelése volt. „A legtöbb tanszék számozása, feladatköre, az oktatott tantárgyak jellege megegyezik az adott főcsoportfőnökség számozásával és technikai körével”. Mint az anyag is utal rá, az ilyen jellegű párhuzamosságokkal azt kívánták elérni, hogy az egyes főcsoportfőnökségek érdekeltek legyenek a tantárgyak együttes kimunkálásában. Kiemelték, hogy a tudományos katonai terveket ne csak együttesen dolgozzák ki, hanem közös munkával hajtsák végre (A megfelelő katonai terveket az adott főcsoportfőnök és a főiskola parancsnoka hagyta jóvá).

A forrásanyag megfogalmazása szerint az adott időszakban a szovjet oktatási környezetben változások történtek. „Átfogó munka folyik olyan irányban, hogy a Főiskola speciális jellege fokozódjék, a szakképzés az eddigieknél színvonalasabb legyen”. A tanulmányúton tájékoztatást adtak arról is, hogy dolgoznak a katonai és kémelhárító tanfolyamok új tematikáján és 1974-től kezdve a kiküldött hallgatókat már az új programnak megfelelően és tematika alapján oktatják.

Mindezek vélhetően hatással voltak a hazai oktatási keretekre is, amelyre az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára által őrzött, a korszak képzési anyagai is rávilágítanak. A korszakban több oktatási anyag, tankönyv és jegyzet is készült az állambiztonsági képzésben résztvevők számára³³, amelyek egy részének tanulmányozása mindenképpen támogathatja a felsőoktatási keretek között megvalósuló képzések történeti előzményeinek megismerését.

Az akkori évtizedek hazai gyakorlatát a képzéstörténeti konferencia érintett előadói tárgyalták, részletesen bemutatva a képzések belső szerkezetét, tantárgyi struktúráját, valamint a rendszerváltás átmenetének éveit.

A rendszerváltozást követő időszak

A rendszerváltozást követő időszaktól az állambiztonsági képzés a Rendőrtiszti Főiskolán szünetelt³⁴, azonban a képzések kialakításának és biztosításának gondolatköre nem tűnt el teljesen. Több szakmai fórumon is felmerült annak szükségessége és kialakításának szándéka, így például a Főiskola, képzési kínálatát polgári nemzetbiztonsági képzéssel kívánta bővíteni³⁵, amely azonban a gyakorlatban nem valósult meg.

A demokratikus állami berendezkedés és jogszabályi környezet kialakításával párhuzamosan a képzési igények és azok belső tartalma is jelentősen átalakult. A nemzetbiztonsági feladatokat érintő jogszabályokban meghatározottak törvényes, szakszerű és hatékony végrehajtása folyamatosan felvetette a nemzetbiztonsági képzések újbóli szükségességét és létjogosultságát.

Itt érdemes megjegyezni, hogy a felsőoktatási keretek között megvalósuló katonai nemzetbiztonsági vonatkozású képzések eltérő szakmai igények mentén fejlődtek (lásd a témakörben készült, konferencián elhangzott előadás írott változatát). Érintett munkatársaik 1998-ig az ún. akadémiai képzésben szereztek egyetemi diplomát, majd már egyfajta közös képzési szakaszként értelmezhető a ZMNE 2008-ig

---

³³ *Részletesen lásd: Jobst Ágnes – Válogatott bibliográfia a titkos nyomozati eszközök 1945-1990 közötti oktatási anyagaiból In: Csóka F. (főszerk.) – Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából, p. 437-451.*

³⁴ *A Rendőrtiszti Főiskola 2007. február 07-én szenátus által elfogadott Intézményfejlesztési Terve 2007-2011. - http://policetv.hu/RTF_hatalyos/013.2007-2011.Int.fejl_vegleges_07.01.29.pdf*

³⁵ *A Rendőrtiszti Főiskola Küldetésnyilatkozata - <http://www.rtf.hu/kuldetes.html> (letöltve: 2012. 06. 20.)*

tartó egyetemi kiegészítő képzése (katonai vezetői szak nemzetbiztonsági szakirány³⁶), amikor is a katonai szolgálatok munkatársai mellett, már a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, továbbá a rendvédelmi szféra meghatározott szervezeteinek szakemberei is megjelentek. A ZMNE képzése önálló tanszéki keretet 2009-ben kapott³⁷, amikortól már nagyobb szakmai önállósággal formálódhattak az oktatás lehetőségei. A képzési tematikák és mintatantervek összeállítására a ZMNE oktatói állománya, illetve a különböző megrendelő - főként katonai - szervezetek munkatársainak együttműködésében kerülhetett sor.

A nemzetbiztonsági képzést érintően alapképzési és mesterképzési szakok kerültek akkreditálásra, előírt Képzési és Kimeneti Követelményekkel (KKK)³⁸, amelyek sajátos szakmai feladatrendszer alapján formálódtak. Ebben az oktatási és szabályozási környezetben hozott változást a polgári és katonai nemzetbiztonsági irányultságú felsőoktatási képzési lehetőségek terén a 2011. évi CXXXII. törvény, amely a közigazgatási, rendészeti, katonai felsőoktatási tevékenységek mellett már kiterjed a nemzetbiztonsági felsőoktatásra is, vagyis a nemzetbiztonsági ágazat szakembereinek felkészítése érdekében indított nemzetbiztonsági alapképzésre, valamint a hozzá kapcsolódó mesterképzésre, és doktori képzésre.

Mindezek jelentősége a nemzetbiztonsági szféra szempontjából vitathatatlan, hiszen a képzés hatékonyan támogathatja:

- a felsőoktatási képzési rendszerben egyes nemzetbiztonsági feladatok ellátásához szükséges társadalomtudományi, biztonságpolitikai, jogi, hadtudományi, rendészeti, stb. ismeretek megszerzését,
- a felsőoktatásban megszerzett ismeretek - képzésben résztvevőkön keresztül történő - becsatornázását a szervezetek „tudásanyagába”,
- a képzésben résztvevők ismeret- és tudásanyaga szakmai „versenyképességének” fenntartását, folyamatos továbbfejlesztését,
- az ismeretek megszerzésének koncentrált lehetőségét,

---

³⁶ Dr. Héjja István ezredes – A „Bolognai folyamat” és a nemzetbiztonsági képzés, *Felderítő Szemle*, MK KFH VIII. évf. 4. szám 2009. december

³⁷http://portal.zmne.hu/portal/page?_pageid=34,117010&_dad=portal&schema=PORTAL (letöltve: 2012. 06. 15.)

³⁸Közzétéve: OM 15/2006. (IV.3.) rendeletében - <http://www.kormany.hu/hu/emberieroforrasok-miniszteriuma/felsooktatasi-felelos-allamtitkarsag/hirek/felsooktatasi-alapkepzesi-es-mesterkepzesi-szakok-kepzesi-es-kimeneti-kovetelmenyei> (letöltve: 2013.06.20.)

- és nem utolsó sorban a vonatkozó kapacitások költséghatékony felhasználását.

Fontos megjegyezni, hogy a felsőoktatás rendszerben megvalósuló nemzetbiztonsági képzésnek a bolognai folyamatnak megfelelően átláthatónak és összehasonlíthatónak kell lennie, egymásra épülő, kétciklusú felsőoktatási rendszerben, egységes hallgatói kreditrendszer biztosításával.³⁹ Jelenleg a képzés rendszerét tekintve a nemzetbiztonsági tudományszakhoz tartozó terület képzése egységességét, komplexitását az alapszak, a mesterszak majd a doktori képzés, egymásra épülő folyamata teremti meg. A 2012-ben elvégzett előkészítő munka után a képzési struktúrában a közös (polgári és katonai) nemzetbiztonsági irányok mentén kialakításra kerültek a polgári és katonai specializációk⁴⁰, amelyek a szükséges mértékű differenciált tantárgyi szerkezettel biztosítják a szakmai igényekkel összhangban jelentkező képzési és ismereti sajátosságok jelenlétét.

A közigazgatási, rendészeti és katonai képzési terület jelenlegi 6 féléves nemzetbiztonsági alapképzésének képzési és kimeneti követelménye már tartalmazza a polgári és katonai specializációkat, ahol a képzés célja „nemzetbiztonsági szakértők képzése a speciális rendeltetésű nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint más megrendelők számára, akik korszerű általános és szaktudományi, elméleti és gyakorlati ismeretekkel, továbbá nemzetbiztonsági szakmai, szaktechnikai, jogi, kriminológiai, kriminalisztikai, pszichológiai, informatikai, biztonságpolitikai és idegen nyelvi szaknyelvi ismeretekkel rendelkeznek, továbbá kellő ismerettel a képzés második ciklusban történő folytatásához”.⁴¹

Az alapképzés az általános alapozó ismeretek, majd szakismeretek átadásával alapvetően a nemzetbiztonsági szolgálatok helyének, szerepének, funkcióinak, valamint a nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jogszabályi rendelkezéseknek az értelmezésére, a különböző szakmai tevékenységek végzésére, döntések előkészítésére és az azokban való közreműködésre készít fel. Mindez kiegészül az informáci-

³⁹ Dr. Héjja István ezredes – A „Bolognai folyamat” és a nemzetbiztonsági képzés, *Felderítő Szemle*, MK KFH VIII. évf. 4. szám 2009. december

⁴⁰ Lásd: *Felsőoktatási alapképzési és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményei*, 2013. május 7 <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/felsooktatasi-tervezes-2013-06-25>

⁴¹ *uo.*

ók elemzésére, feldolgozására, hasznosítására, egyedi és összetett szakmai kérdések komplex értékelésére vonatkozó ismeretekkel.

Az ugyanezen a képzési területen megjelenő – 2013-tól szintén specializációkkal rendelkező - 4 féléves nemzetbiztonsági mesterképzési szak képzési célja, „olyan nemzetbiztonsági szakemberek képzése, akik korszerű társadalomtudományi és szakmaspecifikus ismeretek felhasználásával képesek a nemzetbiztonsági szakterület szervezeteiben a munkakörükhöz tartozó követelmények és feladatok eredményes teljesítésére, alkalmasak a szakmai elmélet és módszertan fejlesztésére, a szakmai kultúra és értékrend továbbadására, valamint tanulmányaik doktori képzés keretében való folytatására”⁴². A mesterképzési szakon szerezhető ismeretek, a nemzetbiztonsági-, védelmi-, rendvédelmi és társadalomtudományi elméleti és gyakorlati szakismeretek mellett többek között vezetélméleti és alkalmazott pszichológiai ismeretek, államigazgatási, szakmai jogi ismereteket ölelnek fel.

A felsőoktatásban akkreditált képzések során az oktatott ismeretek elsajátítása, a szakmai tudásanyag rendszerezett befogadása biztosíthatja és felkészítheti a hallgatót arra, hogy később bővítsék az egyre inkább komplexebb kérdéseket kutató-vizsgáló nemzetbiztonsági tudomány szak eredményeit is. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a képzéssel célirányosítani lehet a szakmai feladatok hatékony, magas színvonalú ellátásához szükséges ismeretek megszerzésének útját, és olyan széles látókörű, az egyes szolgálati beosztásokra megfogalmazott követelményeket teljesítő szakemberek kimenetét lehet és kell biztosítani, akik hosszabb távon hozzájárulhatnak a korszerű nemzetbiztonsági tevékenység ellátásához.

A jelenleg akkreditált nemzetbiztonsági képzések nem mérnökképzések, azonban a nemzetbiztonsági szféra sajátos képzési igényeihez kapcsolódó ismeretek átadása érdekében, a tantárgyi programokban hangsúlyosan megjelennek a szükséges műszaki ismeretek is.

Hosszabb távon kitekintve a képzés ciklusait és a várható hallgatói létszámokat figyelembe véve néhány szót kell ejtenünk a képzés létszámáról. Tény, hogy a nemzetbiztonsági / titkos információgyűjtő tevékenység végrehajtásával törvényileg felhatalmazott szervezetek száma korlátos, amely egyfelől behatárolja a képzéssel „érintett” szervezetek körét. Tény az is, hogy a nemzetbiztonsági alap- és mesterképzési szak „zárt” képzésnek tekinthető, vagyis arra csak a polgári vagy katonai nemzetbiztonsági szolgálatok, illetve a titkos információgyűjtésre törvényben felhatalmazott szervezetek állományába tartozó olyan személyek jelentkezhetnek, akiket

---

⁴² uo.

a beiskolázási jogkörrel rendelkező eljáró vezető az előmeneteli tervek alapján támogat. Mindezekon felül további követelmény a kockázatot nem tartalmazó érvényes „C” típusú nemzetbiztonsági ellenőrzés megléte⁴³. A következő szintet jelentő doktori képzés azonban már sikeres felvételi eljárást követően nyitott, befo-gadva a szegmens tudományos igényű kutatásával és vizsgálatával foglalkozó jelent-kezőket.

A képzés kapacitásai kapcsán az utóbbi évekre visszatekintve, 2011-ben alapkép-zésben nem, csak mesterképzésben indult osztály, 2012-ben pedig a nemzetbizton-sági képzésekre nem hirdettek felvételt. Talán ez is indokolta, hogy mind a 2013., mind a 2014. évi felvételi statisztikai adatok alapján túljelentkezés jellemzi a képzést. Mindezek figyelembevételével azonban az ágazat utánpótlási igényei és szak-mai elképzelései, valamint az ennek mentén évenként megfogalmazódó ágazati képzési igények jelenthetik a felsőoktatási keretek közötti képzés hosszú távú stabil hátterét. Az NKE nemzetbiztonsági képzését és fejlesztését tekintve jelenleg is szá-mos feladat adódik, amelyek közül talán az egyik legfontosabb, a nemzetbiztonsági tananyagok fejlesztésében mutatkozik meg, amely a szféra szerteágazó feladatrend-szere, és a felölelt ismeretanyag összetettsége miatt széleskörű szakmai kitekintést és összefogást igényel.

A képzés fejlesztését segítheti a képzésre jelentkezők előzetes véleményének, motiváltságának megismerése is, amely kapcsán 2013-ban kérdőíves vizsgálat⁴⁴ ké-szült. A válaszadók túlnyomó része (95%) szerint a sikeres végzés és diplomaszerezés erősíteni fogja a pályán való megmaradásukat, amely mellett a már többéves szak-mai tapasztalattal rendelkező felvételizők elhivatottságát jelzi, hogy jelentős részük sikertelen felvételi esetén a következő évben ismételten megpróbál bejutni a szak képzésére (a válaszadók 78%-a jelölte meg).

---

⁴³ a közigazgatási, rendészeti, katonai és nemzetbiztonsági felsőoktatás vonatkozásában az évenként felvehető hallgatói létszám megállapításával és elosztásával kapcsolatos eljárás részletes szabályairól, a Nemzeti Közsolgálati Egyetemre történő felvétel különös feltételeiről, valamint a külföldi hallgatók Nemzeti Közsolgálati Egyetemre történő felvé-telének, jogállásának és tanulmányainak részletes szabályairól szóló 1/2013. (I. 8.) IM rendelet 12. §-ában foglaltak

⁴⁴ Az NBI munkatársai által összeállított a képzés fejlesztését támogató, önkéntesen ki-töltött (23 db kitöltött kérdőív / nem reprezentatív), személyhez nem köthető, nem azo-nosítható kérdőíves vizsgálat a mesterszakra felvételizők körében, amely a leendő kép-zéssel szembeni egyéni elvárások megismerésére irányult. 2014-ben a kérdőíves vizsgálat szintén lezajlott, azok eredményeinek (58 kitöltött kérdőív a Bsc, és az Msc szakok eseté-ben) feldolgozása folyamatban van.

Fentieket áttekintve látható, hogy új és a nemzetbiztonsági szervezetek számára mindenképpen előremutató lehetőség a 2011. végén létrehozott törvényi változás⁴⁵, amely a rendészettudományi, honvédtiszti és közigazgatási területek mellett külön megjeleníti a felsőoktatási intézményi keretek között megvalósuló nemzetbiztonsági képzést⁴⁶. A törvényi változás nem egyszerűen egy terület képzési igényeinek erőteljesebb becsatornázását jelenti a felsőoktatási keretrendszerbe, hanem talán annak az igénynek a nyomatékosítását is, hogy a nemzetbiztonsági jellegű veszélyekkel és fenyegetésekkel szemben széleskörű ismeretekkel rendelkező szakemberekből álló szolgálatok álljanak szemben. Leszögezhető az is, hogy a nemzetbiztonsági állomány szakmai ismereteinek fejlesztése, a kor színvonalának megfelelő, elméleti és gyakorlati tudás kiszélesítése nem az adott szféra öncélú érdeke, hiszen a szigorú szolgálati kötelmekkel összefüggő, magas szintű szaktudást és jártasságot igénylő feladatokat egyre komplexebb ismeretek birtokában kell az ország és a közösség javára ellátni.

Felhasznált irodalom

1. ÁBTL, A-3851 - Feljegyzés a Szovjetunió Miniszter tanácsa mellett működő Állambiztonsági Bizottság Dzerzsinszkij Főiskoláján tett tanulmányút főiskolai oktatási kérdéseiről, valamint a Szovjetunió Állambiztonsági Főiskoláján szerzett néhány tapasztalatról. RTF
2. BODA József: A nemzetközi oktatás és képzés története a magyar rendvédelmi szervezeteknél, Belügyi Szemle 2001/10. szám 59-79. o.
3. Dr. HÉJJA István ezredes – A „Bolognai folyamat” és a nemzetbiztonsági képzés, Felderítő Szemle, MK KFH VIII. évf. 4. szám 2009. december
4. JOBST Ágnes - A titkosszolgálatok tudománya az oktatás és a tananyagok tükrében – 1945 után. In: Csóka F. (főszerk.) – Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából, p. 425.

---

⁴⁵ a Nemzeti Közszerződési Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról szóló 2011. évi CXXXII. törvény 1. § (1) a) bekezdés

⁴⁶ A 3. § alapján a törvény alkalmazásában nemzetbiztonsági felsőoktatás: a nemzetbiztonsági ágazat szakembereinek felkészítése érdekében indított nemzetbiztonsági alapképzési szak, valamint a hozzá kapcsolódó mesterképzési szak.

5. RÉVÉSZ Béla „Az állambiztonsági szervek politológiai kutatásainak kérdéseihez” <http://mek.oszk.hu/02400/02486/02486.pdf> (letöltve: 2013.07.01.)
6. http://www.mab.hu/web/tir/hatarozatok/RTF_091030_plhatH.doc - MAB Intézményi (RTF) akkreditációs jelentés 2008-2009, 2009/8/VII/6. sz. MAB Határozat (letöltve: 2013.07.01.)
7. A Rendőrtiszti Főiskola 2007. február 07-én szenátus által elfogadott Intézményfejlesztési Terve 2007-2011. http://policetv.hu/RTF_hatalyos/013.2007-2011.Int.fejl_vegleges_07.01.29.pdf (letöltve: 2012. 06. 20.)
8. A Rendőrtiszti Főiskola Küldetésnyilatkozata - <http://www.rtf.hu/kuldetes.html> (letöltve: 2012. 06. 20.)
9. http://portal.zmne.hu/portal/page?_pageid=34,117010&_dad=portal&schema=PORTAL (letöltve: 2012. 06. 15.)
10. a Nemzeti Közszerződési Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról szóló 2011. évi CXXXII. törvény 1. § (1) a) bekezdés

Az állambiztonsági képzés zárása, a nemzetbiztonsági képzés kezdete 1990-1994-ig

Fialka György
(volt szaktudományi tanszékvezető)

A rendőrtiszti képzés átszervezése első lépéseként 1990 elején utasítást kaptunk az RTF Állambiztonsági Tanszéke felszámolására. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az oktatott három évfolyam jogi és szolgálati viszonyát az utasítás értelmében rendeznünk kellett.

Az első és másodéves hallgatókat a Bűnügyi Tanszék bűnügyi operatív állományába vezényeltük át, felsőfokú végzettségüket itt szerezték meg. Ez különösebb problémát nem okozott, jelentős tantárgyi azonosság volt oktatott témaköreikben. A harmadéves hallgatókat márciusig államvizsgáztatnunk kellett végzettségük megszerzése érdekében.

1990. március 1-én megalakult a Nemzetbiztonsági Hivatal, és ennek részeként a Kiképző és Oktatási Központ, mely több lépcsőben végül az NBH Tanintézet nevet kapta. Működése első lépcsőjében a létesítmény kialakítása, és berendezése mellett (Menyét utca), az oktatás alapelveinek, elfogadott témaköreinek, és jellegének a megteremtése volt a cél. Az alapelvek elsődlegesen a politikamentesség, a titkosszolgálati tevékenység tartalmi megfogalmazása, és az ellenségkép átértelmezésében rejlettek. Az elkészült többlépcsős oktatási terv alkalmas volt végállapotában a másoddiplomás posztgraduális képzési feladatok ellátására is.

Ennek végrehajtása érdekében a Tanintézetben három tanszék alakult:

1. Szakmai tanszék - melynek feladata a titkosszolgálati elhárító tevékenység feladatainak oktatása, gyakorlatok, szakmai látogatások szervezése, levezetése volt.

2. Szaktudományi tanszék - feladatkörébe a titkosszolgálati tevékenységben alkalmazott tudományágak oktatása tartozott. Ez 14 témakört jelentett. Ide tartoztak a jog szakágai, a pedagógia pszichológiai ismeretanyaga, informatika, számítástechnika, biztonságtechnika tárgyai, a testnevelés, az önvédelem és a közelharc lövészet, tisztii etika témája.

3. Nyelvi tanszék - melynek feladatkörébe, a szolgálat által igényelt összes nyelvképzés belső és külső szervezésű oktatása tartozott.

Nyilván, ahhoz hogy ezeket a feladatokat elláthassuk együttműködési megállapodásokat kellett kötnünk az érintett tanintézetekkel, elsősorban az RTF-el a szakoktatói állomány és a képzési bázis használata érdekében.

Kezdeti útkeresésünk első lépcsőjeként egy 10 hónapos képzést sikerült elindítanunk 25 fő budapesti hallgató számára 1991.02.01-ei indítással. Közben 10 napos vezető képző tanfolyamokat is szerveztünk, az aktuális irányítási feladatok elősegítése érdekében.

Az intézmény folyamatos kontrollok alatt állt, mint például a POFOSZ 2 hetenkénti előadás ellenőrzései, vagy a parlamenti bizottságok látogatásai. Ezek kivétel nélkül tevékenységünk megerősítését segítették elő.

- A Szakszolgálatnál is beindult 350 órában a képzés ez év júniusában, sőt szeptember hóban a levelező képzést is megkezdtük, és folyamatosan végeztük.
- Elkészítettük a NBH többnyelvű szakszótárát. Előkészítettük a középiskolák nemzetbiztonsági oktatására alkalmas szakanyagot.
- Előkészítettük, és megkezdtük a 2 éves oktatási blokkunkat.
- Rendkívül gyümölcsöző nemzetközi kapcsolatokat alakítottunk ki a német, angol, olasz, izraeli, dél afrikai titkosszolgálatokkal, előadók látogattak hozzánk, illetve mi is kilátogattunk tanintézeteikbe.
- 1992. év elején megkezdtük, belső szolgálati igény alapján 200 fő részére számítógépes kezelői ismeretek oktatását, 1 hetes ciklusokban.
- 1993 évben megyei összevont 2 hetes kihelyezett képzéseket tartottunk vidéki, régiós kollégáink részére.

Össességében elmondható, hogy az elvárásoknak megfelelő arculati és tartalmi új titkosszolgálati képzést indítottunk be, úgy hogy az egyéb képzési szolgálati igényeket is ki tudtuk elégíteni. Gyümölcsöző nemzetközi oktatási kapcsolatokat építettünk, sok külföldi vendég előadó értékes előadásait hallgathattuk meg. Ugyan a másoddiplomás képzést nem tudtuk elintézni, de tartalmában és szolgáltatásaiban értékes képzéseket szerveztünk.

A tudomány az állambiztonság és a nemzetbiztonság szolgálatában⁴⁷

Dr. Boda József

1. Rendészet vagy rendvédelem? Létezik egyáltalán rendészet-tudomány?

Természetesen a Magyar Rendészettudományi Társaság (MRTT) megalapítói és tagjai szerint létezik! Virányi Gergely tanulmányában kiáll a rendészettudomány, mint önálló tudományág létrehozás mellett.

„Dacára az olyan véleményeknek, amelyek szerint értelmetlen a rendészettudomány létéről, jogosultságáról vitázni, mert hisz a rendészet kérdéseire a társadalomtudomány általában, de különösen a jogtudomány és a hadtudomány kielégítő és meggyőző válaszokat hivatott és képes adni, igenis szükséges és érdemes időt és energiát fordítani a rendészettudományi elméletre, a kutatásmódszertanra (minta-vétel, megkérdezés, kísérletezés stb.), a statisztikai elemzésre és végül a gyakorlati hasznosítás kérdéseire.”⁴⁸

Szintén ő az, aki megpróbálja meghatározni a rendészettudomány elhelyezkedését a többi tudományághoz képest „A rendészettudomány a társadalomtudományok között foglal helyet, és alapvetően három összetevője – elmélet, kutatásmódszertan, statisztika – különbözteti meg a tárgya körébe tartozó jelenségek, folyamatok, állapotok szakmai vagy éppen hétköznapi megközelítésétől.”⁴⁹

„Olyan interdiszciplináris tudomány, amely a belső biztonság, a köznyugalom, a közrend, közbiztonság megőrzése, szükség esetén védelme és a bűnmegelőzés érdekében magában integrál jogtudományi, közigazgatás-tudományi, hadtudományi, pszichológiai, pedagógia-tudományi és más elemeket is, de mindezeket önálló rendszerbe foglalja, és mindezekkel kiteljesíti a tárgyát képező rendészetet.”⁵⁰

---

⁴⁷ A tanulmány egyes részei megjelentek az MRTT 10 éves jubileuma kiadványában

⁴⁸ Virányi Gergely: *Gondolatok a rendészettudományhoz*, 37. o. In: Hautznger Zoltán: (szerk.) *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, I. Pécs. 2002.

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ Virányi Gergely: *Gondolatok a rendészettudományhoz*, 48. o. In: Hautznger Zoltán: (szerk.) *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, I. Pécs. 2002.

Rendészetről szólva, megkerülhetetlen számunkra Finszter Géza „A rendészet elmélete” című meghatározó jelentőségű műve. „A rendészeti szakképzésben dolgozó pedagógusok és a rendőrséggel foglalkozó kutatók számára hosszabb idő óta megválaszolásra váró kérdés: a társadalomtudományok sorában helye lehet-e egy sajátos tárgykörrel és módszertannal rendelkező rendészeti (rendőri, rendőrségi) diszciplínának, és ha igen, akkor ennek az új tudománynak milyen elméleti és gyakorlati következményeknek kell megfelelnie?”⁵¹ Finszter Géza ezután több mint 200 oldalas, tudományos alaposággal megírt könyvében tárgyalja a rendészet elméletével kapcsolatos kérdéseket.

A Parádi József által alapított és vezetett műhely, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelemtörténeti Tudományos Társaság (SZBMRVTT) álláspontja szerint a rendvédelem, az a fogalom, amely alkalmas a szakterület által művelt diszciplína befogadására. „Megítélésünk szerint a XXI. században elérkeztünk ahhoz a történelmi pillanathoz, amikor indokolttá és lehetővé válik a szakterület szellemi bázisának önálló diszciplínává szerveződése. Véleményünk szerint a szakterület művelőinek és elméleti kutatóinak bátran kell ehhez a kérdéshez nyúlniuk. A tudományok száma soha nem gyarapodott volna, ha elődeink mereven ragaszkodnak a tudomány középkori, vagy akár a XIX. századi felosztásához.”⁵²

Nézzük meg tehát a tényeket! Ezek alapján talán eldönthetjük, melyik szemlélet lehet a helyes!

Magyarország Alaptörvényének 45. cikke a rendőrséget és a nemzetbiztonsági szolgálatokat nevesíti.⁵³ Az Alaptörvény 50. cikk (3) bekezdésében pedig, amely a Megelőző védelmi helyzettel foglalkozik, az alábbiak szerepelnek:

„A Kormányrendeletben a megelőző védelmi helyzet kihirdetésének kezdeményezését követően a közigazgatás, a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek működését érintő törvényektől eltérő intézkedéseket vezethet be, amelyekről a köztársasági elnököt és az Országgyűlés tárgykör szerint feladat- és hatáskörrel rendelkező állandó bizottságait folyamatosan tájékoztatja. Az így bevezetett intézkedések

---

⁵¹ Finszter Géza: *A rendészet elmélete*, 9. o. KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest 2003.

⁵² Parádi József: *Rendvédelem kontra rendészet*, 9. o. In: Hautzinger Zoltán: (szerk.) *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, I. Pécs. 2002.

⁵³ *Magyarország Alaptörvénye*, 45. cikk, (1-2).

hatálya az Országgyűlés megelőző védelmi helyzet kihirdetésére vonatkozó döntéséig, de legfeljebb hatvan napig tart.”⁵⁴

Az 1994. évi XXXIV. törvény, a Rendőrségről (továbbiakban Rtv.) 4. § (1) bekezdése szerint: „A Rendőrség állami, fegyveres rendvédelmi szerv.” A Rtv 4.§. (2)-ja pedig részletezi, hogy mely szervek is tartoznak ide. „A rendőrséget az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv, a belső bűnmeelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv, valamint a terrorizmust elhárító szerv alkotja.”⁵⁵

A további megértéshez szükséges ismernünk a rendvédelem fogalmát, és tudnunk, hogy a rendőrségen kívül milyen egyéb rendvédelmi szervek léteznek még.

Rendvédelem: (1) A rendvédelmi szerveknek a közrend-közbiztonság védelme fenntartása céljából folytatott tevékenységeinek összessége.⁵⁶

Rendvédelmi szervek: (1) Az állam közigazgatási, belső védelmi ágazataihoz, de eltérő tárcákhoz tartozó, alkotmányos belső rendet szolgáló tevékenységet rendeltetésszerűen végző szervek (Rendőrség, Katasztrófavédelem, Vám-és Pénzügyőrség, büntetés-végrehajtás, Nemzetbiztonsági Szolgálatok) összefoglaló megnevezése.⁵⁷

2003-ban Szabó András akadémikus kezdeményezésére, a Magyar Tudományos Akadémia IX. Gazdasági és Jogtudományi Osztálya befogadta önálló tudományágként a rendészettudományt. Az MTA IX. Osztálya Állam- és Jogtudományi Bizottságának kezdeményezésére megalakult a Rendészeti Albizottság. A rendészet elméleti kutatásának ez a szervezeti formája először 2007-ben, néhai Szabó András akadémikus kezdeményezésére jött létre. Első elnöke prof. Dr. Korinek László akadémiai levelező tag volt. A Magyar Tudományos Akadémia 2011-ben végrehajtott reformja tette szükségessé az albizottsági formában történt újjászervezést.⁵⁸

A Nemzeti Közszerológati Egyetem (NKE) 2012-es megalakulásával létrejött az NKE Rendészettudományi Kara és megkezdődött a Rendészettudományi Doktori Iskola létrehozása, viszont az Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájának keretein belül 2003-tól létezik a „Nemzetbiztonság és rendvédelem” mint kutatási terület.

A Országos Doktori Tanács honlapján, a társadalomtudományok tudományterületén belül, nevesíti a rendészettudományt, mint tudományágot, de a doktori iskolák között még nem szerepel az adatbázisban!⁵⁹

---

⁵⁴ Magyarország Alaptörvénye, 50. cikk (3).

⁵⁵ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 4.§ 1-2 bekezdés.

⁵⁶: Rendészeti szószerdet, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest 2008. 310 o.

⁵⁷ Rendészeti szószerdet, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest 2008. 310 o

⁵⁸ <http://www.bm-tt.hu/rab/index.html>; Letöltve: 2014. 03. 30.

⁵⁹ <http://www.doktori.hu/index.php?menuid=117>; Letöltve: 2014. 03. 30.

Ami következtetés levonható az előző oldalakon bemutatott irányzatok kapcsán, az lehet, hogy továbbra sincs tiszta képünk.

Jogszabályainkban a rendvédelem kifejezés bukkan fel újra és újra, és ezt az álláspontot képviseli a SZBMRVTT, míg a NKE vezetői és a MRTT tagjai a rendészettudomány, mint önálló tudományág létrehozásán fáradoznak, közben pedig a rendvédelmi szervek tagjai elsősorban az NKE két hadtudományi doktori iskoláján szerzik meg tudományos címeiket.

Következő kérdésünk akkor, az lehet, hogy hová is soroljuk be azt a tudományos tevékenységet, amelyet a korábbi állambiztonsági szervezetek és a jelenlegi nemzetbiztonsági szervek kutatói művelnek?

2. Az állambiztonság és a tudomány

Induljunk ki itt is a fogalmakból.

Az Állambiztonsági értelmező szótár a BM Könyvkiadónál 1980-ben jelent meg. A kötetet Gergely Attila szerkesztette, amely akkor természetesen szigorúan titkos kézikönyv volt és az állambiztonsági területen dolgozók számára foglalta össze címszavakban mindazt, amit a korszak titkosrendőreinek tudniuk kellett.

„Állambiztonság: az állam biztonsága olyan – a külső és a belső körülmények által determinált – állapot, amelyben az adott állam zavaroktól mentesen, a teljes szuverenitás alapján gyakorolhatja funkcióit.

Állambiztonsági szolgálat: a felszabadulás után az Ideiglenes Nemzeti Kormány a 13/1945. számú rendeletével hozta létre a demokratikus rendőrséget. Ennek keretében alakultak meg a politikai rendészeti osztályok az ellenséggel vívott harcra. 1949-53 között a Minisztertanács mellett működő Államvédelmi Hatóságként tevékenykedett. 1953-56 között az egységes Belügyminisztérium részeként szerveződött át.

Az 1956. évi ellenforradalmi események után rövid ideig a Politikai Nyomozó Főosztály szervezésében vett részt az ellenforradalom leverésében. 1957 óta a Belügyminisztérium integrált részeként – mint állambiztonsági szolgálat – teljesíti feladatát.”⁶⁰

1945 után az állambiztonsági képzés a rendőrképzés részét képezte. Ilyen irányú javaslattal élt Rajk László belügyminiszter is 1946-os egy szervezendő Rendőr Aka-

---

⁶⁰ <http://hvg.hu/itthon/20050225allambiztonsag>; Letöltve: 2014. 04. 05.

démiáról szóló javaslatában. „A negyedik évben külön kiképzést kapnak azok, akik az Őrszemélyzet tisztjei lesznek és külön kiképzést, akik a politikai rendészeti tevékenységet végeznék.”⁶¹ 1945 és 1951 között csak különböző gyorstalpaló tanfolyamokon oktatták az államvédelmi állományt. Az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) megalakulása után az ÁVH Tanulmányi Osztálya tervezete, szervezte, irányította az állomány képzését és a tananyagok kidolgozását. A képzés a Dzerzsinszkij Tiszti Iskolán (1951) és a Szovjetunióban folyt. 1958-ban a BM Idegennyelvi Főiskola megalakításával elindult a külső állambiztonsági vonal szakembereinek három éves képzése. Egy évvel később pedig (1959-ben) pedig kétéves Rendőrtiszti Akadémia kezdte meg működését.

A BM-ben már az 1950-es évek elején igény jelentkezett a tapasztalatok közre adására, tudományos igényű művek készítésére. Ennek irányítója és összefogója a BM Tanulmányi és Módszertani Osztály volt, színtere pedig az 1953-ban alapított Rendőrségi Szemle, amely 1962-től Belügyi Szemle lett. Kísérletek voltak az állambiztonsági területen is hasonló tudományos periodikák megjelentetésére, mint például az „Államvédelmi Szemle” és az „Elhárítás” című folyóiratok.⁶²

Álljon itt egy érdekes idézet a Belügyi Szemle 1973/1 számából: „A Belügyminisztérium különféle szervei hosszabb, rövidebb ideje folytatnak tudományos vagy ilyen igényű kutató, elemző munkát, amit – eredményekben is kifejezésre jutó – fokozatos fejlődés jellemez. Eredményeket elsősorban a műszaki-technikai és a természet-tudományi területeken értünk el. Nem véletlenül, mert e tudományterületek kutatását, fejlesztését részben vagy egészében intézményesített (főhivatású) szervek végezték. Ezekben a bázisokon jelenleg is tervszerű munka folyik.

Lassúbb ütemben haladt – a belügyi munkával közvetlenül összefüggő – társadalomtudományok művelése, bár e vonatkozásban is vannak eredményeink.”⁶³

Az 1970. május 8-i ülésén döntött a BM Kollégiuma a Rendőrtiszti Főiskola (RTF) létrehozásáról, és a belügyi tudományos munka központi szervezéséről és irányításáról. Az RTF-n a bűnügyi, közbiztonsági, igazgatásrendészeti, büntetés-végrehajtási

---

⁶¹ Rajk László összefoglaló jelentése a Magyar Államrendőrség szervezési, személyi és felszerelési kérdéseiről, valamint az állam-rendőrség és a pártszervezet viszonyáról. Tárnyalta az MKP Központi Vezetőség Titkársága 1946. július 21-i ülése. Idézi: Kozáry Andrea: A Rendőrákadémia létrehozása és működése 1947-1948-ban. In: Gyarmati György (szerk.): A Történelmi Hivatal évkönyve. Trezor I. TH., Bp., 1999. 190. o.

⁶² BM KI Dokumentációs Osztály Iratai A-1093

⁶³ A Belügyminisztérium tudománypolitikájának kérdései Dr. Szalma László r. alezredes az állam- és jogtudományok kandidátusa Társadalom és tudomány rovat, 18. o. Deák József doktorandusz hallgató levéltári munkája alapján.

képzés mellett megszervezésre került az állambiztonsági tisztek egységes képzése is. Az állambiztonsági tanszék feladata olyan állambiztonsági operatív tisztek felsőfokú képzése lett, akik a végzés után bármely elhárító tiszti munkakörben alkalmazhatóak voltak. Az ÁB tanszék munkájának köszönhetően az 1980-as évek közepére összeállt az állambiztonsági tanszék dokumentumtára, amely az állambiztonsági tanulmányok, külföldi anyagok fordításai mellett a tanszéki szakdolgozatokat is tartalmazta, valamint összeállították a főiskola nyílt könyvtárában található állambiztonsági vonatkozású irodalmi művek bibliográfiáját is.⁶⁴

1973-ban értékelte a III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség a tudományos kutatás helyzetét: „Az utóbbi időben észrevehetően fejlődött a belügyi állomány publikációs tevékenysége. Mintegy 300 főre tehető azok száma, akik az utóbbi 10 évben 5 vagy ennél több esetben jelentkeztek önálló tanulmánnyal, cikkel, vagy társszerzőként írtak tan- vagy kézikönyvet.”⁶⁵

A fentiek ellenére megállapíthatjuk, hogy az állambiztonsági területen rendszer és következetes tudományos munkáról egészen az 1980-as évekig nem beszélhetünk, bár néhányan szereztek tudományos fokozatot, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen (Nagy József- 1968⁶⁶, Hári Károly -1975⁶⁷).

A korabeli dokumentumokból az derül ki, hogy elsősorban a III/II –es (Kérelmehárító), a III/IV-es (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség és a III/V-ös (Technikai) Csoportfőnökség, azon belül is a Szakértői Intézet tisztjei körében folyt tudományos munka. Többen szereztek tudományos fokozatot a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Állambiztonsági Bizottság Dzerzsinszkij Főiskoláján (Stefán Géza - 1986, Peredi Rezső - 1988), a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Főiskoláján (Dankó László - 1983), sőt Huszár Jenő (III/V-ös (Technikai) Csoportfőnökség, Szakértői Intézet) 1980-ban az MTA doktori címet is megkapta.

---

⁶⁴ Révész Béla: *A TITOK MINT POLITIKA, A TITKOSSZOLGÁLATOK POLITOLÓGIAI KUTATÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI*, <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/eforras/tananyag/polit/abjegyzet.pdf>, Letöltve: 2014. 04. 05.

⁶⁵ Matuska Béla r. ezredes (a Csoportfőnökség 1973. Október 18-i taggyűlésén elmondott) előadása a BM III/IV Csoportfőnökségnél folyó tudományos kutatás helyzetéről 15.o. (61-247/75) (ÁBTL 4.1. A-3448) Deák József doktorandusz levéltári munkája alapján.

⁶⁶http://www.utolag.com/ilkei/Ugynok/BM_III_II_csoporfonokseg_kemelharitas.htm#nagy_j; Letöltve: 2014. 04. 05.

⁶⁷http://www.utolag.com/ilkei/Ugynok/BM_III_II_csoporfonokseg_kemelharitas.htm#hari; Letöltve: 2014. 04. 05.

Néhány példa az állambiztonsági területen készült tudományos munkák közül:

- Huszár Jenő: A fényelnyelés megakadályozása diffúziószűrő rendszerekben. Kandidátusi értekezés, 1969
- Dr. Kiss Lajos: A kézírások szakértői vizsgálata a büntetőeljárásban. I.-II.-III. kötet Kandidátusi értekezés 1971.
- Hornyák István: Szenzibilizált lumineszcencia analitikai alkalmazása és felhasználása speciális feladatok megoldására. Kandidátusi értekezés 1976.
- Szegő Péter: Adatok a papír-nyomdafesték kölcsönhatáshoz, laboratóriumi próbanyomó berendezés alkalmazása a biztonsági nyomtatásban. Kandidátusi értekezés 1979.
- Huszár Jenő: A papírlap egyenetlenségei és kapcsolatuk a papírtulajdonságokkal. MTA Doktori értekezés 1980.
- Simon József A spektrálszenzibilizáció tanulmányozása és felhasználása speciális feladatok megoldására. Kandidátusi értekezés 1980.
- Opál Sándor: Az USA II. vhb. utáni antikommunista lélektani hadviselése módszertani törvényszerűségeinek hasznosítása az ÁB-szolgálatok módszereinek fejlesztésében. Kandidátusi disszertáció 1980.
- Matus János: Az USA speciális szolgálati és külföldi felforgató központok ideológiai diverziója a MNK ellen és az AB szervek ideológiai diverzió elleni harcának néhány kérdése. Kandidátusi értekezés, 1981.
- Karmacsi Árpád: Speciális papírok tanulmányozása emissziós színkép-elemzéssel és elektronsugaras mikroanalízissel. Kandidátusi értekezés 1983.
- Finszter Géza: Az állam elleni bűncselekmények kriminológiája. (összeesküvések és kémkedések 1949-1983.) Kandidátusi értekezés, 1983.
- Pais Károly: Szerves anyagok nemvizes közegű szuszpenzióinak előállítás, tanulmányozása és felhasználása speciális feladatok megoldására. Kandidátusi értekezés 1984.
- Aleva György: A hírszerző hálózat szervezésének és foglalkoztatásának kérdései a magyar külpolitikai újságírók körében. Kandidátusi értekezés 1986.
- Székelyhidi Lajos: Szubsztituált benzofenonok előállítása, lumineszcencia tulajdonságaik tanulmányozása és felhasználása speciális feladatok megoldására. Kandidátusi értekezés 1986.

- Hevesi Tóth Ferenc: Vizsgálatok a papíröregedés témakörében, különös tekintettel a termikus módszerekre. Kandidátusi értekezés 1986.
- Jónás Endre: Az állam biztonságának elvi kérdései, összefüggése a bűnmegelőzés integrált rendszerével. Doktori disszertáció, 1987.
- Kőszegvári Tibor: Az ellenség diverziós erői és az általuk szervezett ellenforradalmi gerilla-bandák elleni fegyveres harc problémái a hadműveleti területen és a háterszágban. Doktori értekezés, 1988.
- Csonka Albert: Elektrosztatikus nyomkimutatás. Egyetemi doktori értekezés 1988.
- Tóth Judit: A BM-ben folyó agitációs és propagandamunka főbb elvi, politikai kérdései 1944 decemberétől 1962-ig. Doktori disszertáció, 1988.⁶⁸

A nyolcvanas évek közepére a BM vezetése is érzékelte a kutatási és tudományos területen történő lemaradást és ezért intézkedett is annak korszerűsítésére:

„4. A belügyi oktatás tartalmának korszerűsítését a tudományos és technikai fejlődés követelményeivel összhangban, a belügyi szolgálati és szakszolgálati ágak aktív, felelős részvételével, az államigazgatási szervek a bíróságok, az ügyészségek segítségét igényelve kell végrehajtani. Az általános szolgálati ismeretek magas színvonalú oktatása mellett növelni kell az egyes beosztások ellátásához elengedhetetlen speciális ismeretek arányát.”⁶⁹

Még ugyanazon a napon (1986. 11. 19.) a belügyminiszter-helyettes kiadta intézkedését a BM parancs végrehajtására:

„15. A Minisztertanácsnál kezdeményezni kell a Rendőrtiszti Főiskola egyetemi (akadémiai) szintre történő fejlesztését.

16. A Rendőrtiszti Főiskola a felsőfokú szakmai végzettségen túl, felsőfokú politikai végzettséget, valamint angol, német, orosz nyelvek egyikéből a középfokú nyelvvizsga letételének lehetőségét biztosítsa... A képzés időtartama nappali és levelező tagozaton egyaránt négy év legyen...

17. Az egyetemi szintű rendőrtisztképző intézményekbe a jelentkezés és a felvétel rendszerét ki kell dolgozni. A felvételi vizsgák követelményrendszere egyezzen meg az egyetemi állam- és jogtudományi karon alkalmazottakkal, és foglalja magába

⁶⁸ Révész Béla: *A titok mint politika, a titkosszolgálatok politológiai kutatásának lehetőségei*, <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/eforras/tananyag/polit/abjegyzet.pdf>, Letöltve: 2014. 04. 05.

⁶⁹ *A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 29/1986. számú Parancsa Budapest, 1986. évi November hó 19-én, 1. o. (ÁBTL 4.2.(1.sor) 10-22/29/1986)*

a pályaalkalmassági követelményeket is. A szolgálati területek (különösen az állambiztonsági szolgálat) érdekeit és igényeit a felvételi feltételek kiírásánál figyelembe kell venni.”⁷⁰

A részletek iránt érdeklődő megtalálhatja a BM szervek kutatói által készített tudományos munkák jegyzékét a következő tanulmányban: „A belügyi tudományos tanulmányok és cikkek válogatott bibliográfiája (1974-1983).” Szerk. Újhelyi Gabriella. BM Könyvkiadó, 1984, 138.o.; Kiegészítése: Belügyi Dolgozók doktori disszertációi (1959-1984.) BM Tudományszervezési Osztály, 1985. 25.o. TH Könyvtár 33/1567.

A katonai felderítők (hírszerzők) képzése az 1960-as évektől a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKa) és a Magyar Néphadsereg Vezérkara (MNVK) 2. Csoportfőnökség együttműködése keretében valósult meg. Az 1974/75-ös tanévtől a képzés az úgynevezett „D” Akadémia keretei között folyt. A teljesen kihelyezett három éves képzést az 1988/89-es évvel kezdték meg.⁷¹

3. Tudományos és kutató munka a nemzetbiztonsági szolgálatoknál

A rendszerváltás egyenes következménye volt az Állambiztonsági Főcsoportfőnökség (ÁB FCSF) megszüntetése, és új nemzetbiztonsági szolgálatok létrehozása. Ennek eredményeként a kilencvenes évek elején pedig megszűnt az állambiztonsági képzés is a RTF-en. Ezzel szinte teljesen eltűnt az a tudományos háttér, amely a szolgálatok kutatói, a tudományos munka iránt érdeklődő szakemberek támogatását volt hivatott segíteni. A volt ÁB tanszék által összegyűjtött tudományos könyvtár, dokumentumtár részben megsemmisült, részben az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában még megtalálható.

Nézzük meg itt is először a fogalmakat:
Nemzetbiztonság:

---

⁷⁰ *A Magyar Népköztársaság Belügyminiszter-helyettesének 11/1986. Számú intézkedése a Belügyminisztérium szervei hivatásos állományára oktatásának korszerűsítéséről szóló 29/1986. számú belügyminiszteri parancs végrehajtásáról, 7-8. o. Budapest, 1986. évi november hó 19-én*

⁷¹ *Héjja István: Az MK Katonai Felderítő Hivatal és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem együttműködés 1960-2008. 301. o. In: Vass Jenő Sándor (szerk.): A magyar katonai felderítés és hírszerzés története, Szöveggyűjtemény, Bp. 2010.*

- (1) Olyan –külső és belső körülmények által determinált – állapot, amelyben az adott állam zavartalanul, a teljes szuverenitás alapján gyakorolhatja funkcióit.
- (2) Adott társadalmi rendszer alapja és felépítménye, összességében az államrend egésze stabilitásának, zavartalanságának megléte.
- (3) Egy adott ország határain belül található valamennyi anyagi és humán jellegű értékek fenyegető támadástól történő összefogott, többirányú megvédése illetve ezek érvényesülése a határon belül és azon kívüli tevékenységgel.
- (4) Adott nemzet azon képessége, hogy megvédje nemzeti értékeit, érdekeit minden külső és belső fenyegetés ellen.
- (5) Adott ország (nemzet) szuverenitásának, alkotmányos rendjének, biztonsági érdekeinek titkosszolgálati eszközökkel fenntartott, támogatott külső és belső veszélyektől, fenyegetettségektől mentes állapota.⁷²

A Belügyminisztérium hivatalos honlapján nemzetbiztonság címszó alatt az alábbi fogalom meghatározást találhatjuk:

„A nemzetbiztonság egy adott állam szuverenitásának és alkotmányos rendjének biztonságát jelenti. Komplex kategória, amely nemcsak a katonai, de a politikai, gazdasági társadalmi, emberjogi, környezeti és informatikai biztonságot is magában foglalja, szorosan összefügg az adott állam szűkebb és tágabb környezete, valamint szövetségei biztonságával.”⁷³

Hazánkban jelenleg négy nemzetbiztonsági szolgálat működik:

- Alkotmányvédelmi Hivatal
- Információs Hivatal
- Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
- Nemzetbiztonsági Szakszolgálat.

A fogalmak tisztázása után tekintsük át a nemzetbiztonsági területen ma fellelhető tudományos tevékenységet:

Minisztériumi szinten azt látjuk, hogy működik a Belügyi Tudományos Tanács. A belügyi tudományos munka olyan kutató, alkotó, tudományszervező tevékenység, amely a rendészettudomány valamennyi területére kiterjed. Célja az ágazatban létrehozott tudományos értékek feltárásának elősegítése, a tudományos eredmények

⁷² Magyar Rendészettudományi Társaság: Rendészeti szószedet, Bp. 2008. 276-277.p.

⁷³ <http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium>; Letöltve? 2014. 04. 05..

gyakorlatban történő alkalmazásának előmozdítása, továbbá a rendészettudomány tudomány-rendszeri helyének, szerepének erősítése, valamint tárcaszintű koncentrációja.⁷⁴ Ezen kívül 2011 óta valamennyi BM szervnél működnek a tudományos tanácsok. A BM szintű tudományos eredmények publikálásához 1953-tól a Belügyi Szemle című folyóirat áll rendelkezésre. A lap a társadalmi devianciák, valamint a közbiztonság és a rendészet kérdéseit kriminológiai, kriminál-szociológiai, büntetőjogi, rendészeti szempontból elemző, értékelő tanulmányokat közöl.⁷⁵ A BM háttérintézményeként működik a BM Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság (BM OKTF), amelynek alapfeladatát képezi a BM rendészettel összefüggő tudományszervezési feladatainak végzése. Ezt a feladatot a Főigazgatóságon belül elsősorban a Tudományszervezési Osztály végzi. A BM OKTF egy internetes folyóiratot is alapított "Rendvédelem" címmel. A *RENDVÉDELEM internetes folyóirat* kiadásának elsődleges célja, hogy publikációs felületet teremtsen a rendvédelmi szakterület hazai kutatóinak, elméleti és gyakorlati művelőinek, oktatóinak, a rendvédelmi felsőoktatás hallgatóinak a rendvédelemhez kapcsolódó legújabb eredményeik minél szélesebb körben történő megismerhetősége érdekében.⁷⁶

A MK Katonai Felderítő Hivatal munkatársai részére a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemmel (ZMNE) zajló együttműködés kereti között 1997-ig különböző formában folytatódott a főiskolai, egyetemi szintű képzés. 2002 és 2008 között pedig öt osztályban végeztek felderítő tisztek. A képzések a MK Katonai Biztonsági Hivatalával közösen kerültek végrehajtásra.⁷⁷

Egészen 2005-ig viszont nem folyt állami iskolarendszerbe illeszkedő szervezett-szerű nemzetbiztonsági oktatás a szolgálatok tagjai számára. A 2005/2006-os tanévben a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen indult meg már a bolognai folyamat szerint akkreditált nemzetbiztonsági képzés. „2005-től 2009-ig Nemzetbiztonsági Szakcsoport, 2009. szeptembertől 2012. február 1-ig Nemzetbiztonsági Tanszék, 2012. február 1. óta Nemzetbiztonsági Intézet néven működik a nemzetbiztonsági

---

⁷⁴ <http://www.bm-tt.hu/koszont.html>; Letöltve: 2014. 04. 06.

⁷⁵ http://www.rvki.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=129&Itemid=128; Letöltve? 2014. 04.06.

⁷⁶ http://www.rvki.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=93&Itemid=99; Letöltve: 2014. 04. 06.

⁷⁷ Héjja István: *Az MK Katonai Felderítő Hivatal és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem együttműködés 1960-2008.* 302. o. In: Vass Jenő Sándor (szerk.): *A magyar katonai felderítés és hírszerzés története, Szöveggyűjtemény, Bp. 2010.*

oktatás központi intézménye.”⁷⁸ Jelenleg a Nemzeti Közszerológati Egyetemen (NKE), a Nemzetbiztonsági Intézetben belül működik a Katonai és Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék, ahol a katonai és polgári nemzetbiztonsági specializáció keretein belül, alap és mester szakokon folyik az oktatás, a szolgáltatók tagjai számára. A tudományos munka támogatására, a doktoranduszok és a szakterület kutatói számára a NBI 2013. szeptember 1-vel egy elektronikus folyóiratot alapított „Nemzetbiztonsági Szemle” címen. A folyóirat célja a nemzetbiztonsági szféra tudományos kérdéseinek, szakmaiságának képviselete, és olyan fórum létrehozása, amely összhangban az egyetem létrehozásakor megfogalmazott gondolatokkal, teret biztosít a szakemberek, oktatók, kutatók és hallgatók tudományos értékű eredményei bemutatásának. Eddig két száma jelent meg a szemlének.

Bűnügyi szolgáltató ismereteket (bűnügyi hírszerzést és titkos információgyűjtést) oktatnak még az NKE Rendésztudományi Karának (RTK) Bűnüldözési és Gazdaságvédelmi Tanszékén. Az NKE RTK szakmai tudományos folyóirata pedig a 2000. óta működő „Magyar Rendészet”.

A Honvédelmi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatában a tudományos munkával kapcsolatban a miniszter részére az alábbiak szerepelnek:

(115) Meghatározza a hadtudományi kutatás-fejlesztés főbb irányait, a tudományos kutatások irányításával összefüggő hatásköröket, a kutatások tervezésével kapcsolatos követelményeket. Szabályozza a Magyar Honvédség szervezeteinél folyó tudományos munka rendjét, a tudományos kutatások támogatását.

(116) Meghatározza a Magyar Honvédségnél folyó oktatási, képzési, továbbképzési, tudomány-, illetve pályázatszervezői tevékenység irányításával kapcsolatos feladatokat.⁷⁹

A NKE-n jelenleg három doktori iskola is működik, a hadtudományi, a katonai műszaki és a közigazgatás-tudományi. A Hadtudományi Doktori Iskolán belül választható a Nemzetbiztonság és rendvédelem kutatási terület, ahol 2003 óta 8 fő szerzett tudományos (PhD) fokozatot valamilyen nemzetbiztonsági területet érintő disszertációval.

---

⁷⁸ Rácz Lajos–Bebesi Zoltán:

http://mhtt.eu/hadtudomany/2013_e_Racz_Lajos_Bebesi_Zoltan.pdf

Letöltve: 2014. 01. 26.

⁷⁹ http://www.kormany.hu/download/6/29/60000/HM_SZMSZ_m%C3%B3d_egysszerk_hatalyos_2011nov26.pdf; Letöltve: 2014. 04. 06.

Tekintsük át a Hadtudományi Doktori Iskola kutatási területenként meghirdetett kutatási témáit a 2013/2014. tanévre, elsősorban a nemzetbiztonsággal foglalkozó terület vonatkozásában:

Nemzetbiztonság és rendvédelem kutatási terület

Szakvezető: Dr. habil. Varga János főiskolai tanár, PhD

1. A magyar nemzetbiztonsági intézményrendszer stratégiai szintű vizsgálata: a szolgálatok működési feltételeiben, feladataiban, szervezésében, eszközrendszerében, tevékenységében, vezetésében, irányításában, felügyeletében, ellenőrzésében és együttműködésében bekövetkezett változások elemzése és értékelése, az elődszervezetek története.

Témavezetők: Dr. Boda József egyetemi docens, PhD,
Dr. Héjja István, CSc

2. A nemzetbiztonsági szemléletű elemzés-értékelés elméleti kérdései és gyakorlati módszertana.

Témavezető: Dr. habil. Kis-Benedek József egyetemi docens, PhD

3. A nemzetbiztonsági szolgálatok szerepvállalása és együttműködése a NATO és az EU előtt álló kihívások kezelésében. A Szövetség és az Unió felderítő-információs rendszere.

Témavezető: Dr. Tömösváry Zsigmond c. egyetemi docens, PhD

4. A nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés elvei és szektor-specifikus (katonai/ polgári hírszerzés, elhárítás, alkotmányvédelem) sajátosságai.

Témavezető: Dr. habil. Kis-Benedek József egyetemi docens, PhD

5. Válságkörzetek elemzése Magyarország nemzetbiztonsága tükrében.

Témavezetők: Dr. Héjja István, CSc,
Dr. Szilvágyi Tibor, PhD

6. A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai a nemzetközi válságkezelésben és a békeműveletek támogatásában.

Témavezetők: Dr. Boda József egyetemi docens, PhD,
Dr. habil. Kis-Benedek József egyetemi docens, PhD

7. A titkos információgyűjtés és adatszerzés technikai biztosítása a nemzetbiztonsági és rendvédelmi szervek számára.

Témavezető: Dr. Boda József egyetemi docens, PhD.

38. A nemzetbiztonsági szolgálatok és egyéb titkos információgyűjtést végző szervezetek sajátos tevékenységei

Témavezető: Dr. Héjja István CSc

53. A nemzetbiztonsági szolgálatok működése a demokratikus jogállamok keretei között

Témavezető: Dr. Simicskó István főiskolai docens, PhD⁸⁰

Megállapíthatjuk tehát a fenti felsorolást elemezve, hogy adottak a lehetőségek a nemzetbiztonsági témával tudományos alapon foglalkozni kívánó kutatók számára a tudományos fokozat szerzéshez.

Tanulmányozva a felsőoktatási kínálatot ugyanakkor azt a következtetést is levonhatjuk, hogy megjelentek a nemzetbiztonsági képzések a polgári egyetemeken és főiskolákon. A Zsigmond Király Főiskolán (ZSKF) nemzetbiztonság és biztonságpolitika szakirány működik. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen gazdasági, üzleti, információ-(hír)szerzést oktatnak, a Budapesti Corvinus Egyetemen pedig nemzetbiztonsági ismeretek, diplomácia és hírszerzés témáiban lehet ismereteket szerezni.

A katonai nemzetbiztonsági szolgálatoknál, a kutatás és a tudományos munka elősegítése érdekében tudományos tanácsokat hoztak létre, és léteznek a tudományos közlésekhez elengedhetetlen kiadványok, úgymint a Katonai Felderítő Hivatal (KFH) által 2002-ben alapított Felderítő Szemle, és a Katonai Biztonsági Hivatal (KBH) által létesített Szakmai Szemle, melyek a két szolgálat összevonása után is megmaradtak.

A honvédelmi miniszter a KBH-t 1999-ben, a KFH-t 2002. 11. 01-vel (tudományos) kutatóhellyé nyilvánította. A KFH-nál korábban működő Tudományos Tanács hatékony munkája eredményeként tudható be, hogy 2002 és 2010 között tíz fő szerzett a hivatal állományából tudományos (PhD) fokozatot.⁸¹ Hasonló egyébként az arány a KBH-nál és a két szolgálat összevonása után újjá alakult tanács esetében is.

---

⁸⁰ http://hvk.uni-nke.hu/uploads/media_items/meghirdetett-kutatasi-temak-a-2013-2014-es-tanevre.original.doc; Letöltve: 2014. 04. 06.

⁸¹ Sallai Imre: *Tájékoztató a MK KFH Tudományos Tanácsának a hadtudományi és a katonai műszaki PhD képzés támogatása érdekében végzett tevékenységéről (2002-2010)*, 313-315. o. In: Vass Jenő Sándor (szerk.): *A magyar katonai felderítés és hírszerzés története, Szöveggyűjtemény, Bp. 2010.*

A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok vonatkozásában azt láthatjuk, hogy Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál (NBSZ) és elődszervezeteinél már az 1960-as évek végétől intenzív kutatói tevékenység és tudományos munka folyt, amely az előző fejezetben részletesen ismertetésre került. Ezek a kutatások, és tudományos munkák akkor még elsősorban a Szakértői Intézetben zajlottak. A rendszerváltást követően ez a munka folytatódott.

Lássunk itt néhány példák az ezen időszakban készült tudományos munkákra:

- Hazai Lászlóné: Papíröregedés jelenségeinek felhasználása a spektroszkópiai azonosító vizsgálatokhoz. Egyetemi doktori értekezés 1991.
- Lapat Attila: Robbanóanyag-analitikai vizsgálati módszerek alkalmazása az igazságügyi szakértői munkában, szerepük a robbanóanyaggal elkövetett bűncselekmények felderítésében. Doktori (Phd) értekezés 2002.
- Zalai Noémi: A humanerőforrás-gazdálkodás kérdéseinek vizsgálata a nemzetbiztonsági szolgálatoknál, Doktori (Phd) értekezés 2012.

Az NBSZ Tudományos Tanácsa 2010 decemberében jött létre, azzal a céllal, hogy egyrészt megpróbálja a tudomány eredményeit közel hozni a napi élet szükségleteihez, másrészt a gyakorlatban megszerzett tudást a tudományos kutatók számára elérhetővé tenni. 2011-től egy tudományos folyóiratot is elindított az NBSZ „Tudományos Szemle” címmel. Az NBSZ TT-a, megalakulása óta évente egy-két nemzetközi és három-négy hazai szakmai konferenciát szervezett és egy tucatnyi szakmatörténeti, szakmai kiadványt adott ki. 2010-ben 4 fő rendelkezett a Szakszolgálatnál tudományos fokozattal, amely mára 11 főre bővült és ma 13 fő tanul valamelyik egyetem doktori iskolájában.

Az Alkotmányvédelmi Hivatal Tudományos Tanácsa 2012-ben alakult meg, és még abban az évben, pszichológiai témában sikeres konferenciát szerveztek.⁸²

Az állambiztonsági múlt tudományos feltárásában elvülhetetlen érdemei vannak az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának és elődszervezetének a Történeti Hivatalnak. Ez az a terület, ahol a legtöbb tudományos színvonalon készült művet találhatjuk. A levéltár egy internetes folyóiratot is működtet „Betekintő” címmel, ahol az időszerű kutatási eredményeket publikálják.

A tudományos munkával hivatalból foglalkozó szervezetek mellett léteznek olyan társadalmi szervezetek, amelyek abból a célból jöttek létre, hogy az adott szakma

---

⁸² Regényi Kund: *Tudományosság, mint új kihívás az Alkotmányvédelmi Hivatal számára*, 91. o. In: *Hadtudomány 2013/1-2 szám*.

tudományos művelői számára nyújtsanak szervezeti és pénzügyi támogatást. Közöttük akad néhány olyan is, amely a nemzetbiztonsági kutatásokat is támogatja.

Talán a legrégebbi hagyományokkal a Magyar Hadtudományi Társaság rendelkezik. „A Magyar Hadtudományi Társaságot (MHTT) a hadtudomány művelésében élenjáró és iránta érdeklődő személyek 1990-ben alapították azzal a céllal, hogy összefogja e tudományterület szakembereinek tevékenységét. Az MHTT célja a magyar hadtudomány fejlődésének elősegítése, tagjainak érdekképviselése, továbbá a Magyar Tudományos Akadémia által 1883-ban létrehozott Hadtudományi Bizottság szellemi örökségének a felvállalása. A Társaság egy, a tudományos kutatók körében elismert és népszerű folyóiratot is működtet „Hadtudomány” néven. A MHTT—n belül működik egy Nemzetbiztonsági Szakosztály is.”⁸³

A következő szervezetről már a tanulmány elején említést tettem. Ez a Magyar Rendészettudományi Társaság, amely 2004. május 24-én 116 alapító taggal alakult meg.

A Társaság célja

- a rendészettudománnyal és a rendészettel kapcsolatos tudományos ismeretek fejlesztése, az egyes rendészeti problémák tudományos vizsgálata;
- a rendészettel összefüggő és más kapcsolódó szakterületek iránt érdeklődő, azokkal tudományos igénnyel foglalkozó vagy foglalkozni kívánó állampolgárok összefogása, a rendészettudomány fejlődésének szolgálata, a tudományos eredmények gyakorlati alkalmazásának segítése;
- megfelelő fórum biztosítása a Társaság tagjai részére ismereteik bővítésére, kutatásaik segítésére, szakmai eredményeik terjesztésére, publikálására, szakmai színvonaluk emelésére, továbbá érdekeik védelmére;
- a magyar rendészettudományi élet hagyományainak felkutatása, ápolása, a szakmai egység és az együvé tartozás érzésének, gyakorlatának erősítése.”⁸⁴

A MRTT nem rendelkezik nemzetbiztonsági tagozattal, de tagjai között szép számmal akadnak a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokhoz tartozó hivatásosok és nyugdíjasok.

---

⁸³ <http://mhtt.eu/index.php?page=bemutakozas>; Letöltve: 2014. 04. 06.

⁸⁴ <http://www.rendeszet.hu/celok>; Letöltve: 2014. 04. 06.

Még egy társadalmi szervezetről mindenképpen említést kell tenni, ez pedig nem más, mint a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. „Célunk, hogy a szakterület művelésével, az írásos források és tárgyi emlékek feldolgozásával hozzájáruljunk a magyar és az egyetemes történelem gyarapításához, rendvédelem-történeti múltunk feltárásához és hasznosításához. Egyesületünk úgy véli, hogy nemzeti rendvédelem-történeti tradícióknak – elsősorban a XIX. és XX. századi hagyományaink – közkinccsé tételével elősegítheti a magyar rendvédelem fejlesztését, a személyi állomány identitástudatát, ezen keresztül pedig az etikai viszonyok fejlődését, valamint a lakosságnak a rendvédelmi testületekről kialakított elképzelésének a kedvezőbbé tételét.” A társaság adja ki a Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historea Preasidii Ordinis) című, az egyetlen magyar nyelvű tudományos periodikát, amely a rendvédelem-történet kutatóinak tudományos igényű feldolgozásait közli.⁸⁵ A társaság tudományos konferencián és kiadványaiban szerepelnek a titkosszolgálatok történetével kapcsolatos témák és publikációk.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy folyamatos fejlődés látszik a kutatás és a tudományos munka területén mind az állambiztonsági időszakot, mind pedig a rendszerváltás óta eltelt időintervallumot figyelembe véve. Nem is lehet ez másképpen, hiszen a folyamatosan és dinamikusan zajló technikai változások, a társadalomban bekövetkezett események megkövetelték és megkerülhetetlenné teszik az ezen kihívásokra adandó tudományos alapokon nyugvó válaszokat.

E rövid tanulmány természetesen nem adhat választ a rendészetre, mint tudomány elfogadásával kapcsolatos kérdésekre és nem volt célja az sem, hogy részletesen beszámoljon az állambiztonsági időszakról, és nem volt célja a rendszerváltás óta eltelt közel huszonöt és részletes, tudományos értékelése sem.

Talán azt viszont sikerült elérnem, hogy felkeltettem az érdeklődést a tudomány művelőiben, hogy nélkülözhetetlen az együttműködés a nemzetbiztonsági szolgálatok és a tudományos kutatók között, és talán azt is sikerül elérnem, hogy a szolgálatok vezető, szakemberei lássák értelmét a tudományos munkába való bekapcsolódásnak.

Felhasznált irodalom

11. Virányi Gergely: Gondolatok a rendészettudományhoz, In: Hautzinger Zoltán: (szerk.) Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, I. Pécs. 2002.

---

⁸⁵ <http://szbmrtdt.atw.hu/Strategia.htm>; Letöltve: 2014. 04. 06.

12. Finszter Géza: A rendészet elmélete,. KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest 2003.
13. Parádi József: Rendvédelem kontra rendészet,. In: Hautzinger Zoltán: (szerk.) Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, I. Pécs. 2002.
14. Magyarország Alaptörvénye,
15. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 4.§ 1-2 bekezdés.
16. Rendészeti szószeret, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest 2008. 310 o.
17. <http://www.bm-tt.hu/rab/index.html>; Letöltve: 2014. 03. 30.
18. <http://www.doktori.hu/index.php?menuid=117>; Letöltve: 2014. 03. 30.
19. <http://hvg.hu/itthon/20050225allambiztonsag>; Letöltve: 2014. 04. 05.
20. Rajk László összefoglaló jelentése a Magyar Államrendőrség szervezési, személyi és felszerelési kérdéseiről, valamint az állam-rendőrség és a pártszervezet viszonyáról. Tárgyalta az MKP Központi Vezetőség Titkársága 1946. július 21-i ülése. Idézi: Kozáry Andrea: A Rendőrákadémia létrehozása és működése 1947-1948-ban. In: Gyarmati György (szerk.): A Történeti Hivatal évkönyve. Trezor I. TH., Bp., 1999. 190. o.
21. BM KI Dokumentációs Osztály Iratai A-1093
22. A Belügyminisztérium tudománypolitikájának kérdései Dr. Szalma László r. alezredes az állam- és jogtudományok kandidátusa Társadalom és tudomány rovat, 18. o. Deák József doktorandusz levéltári munkája alapján.
23. Révész Béla: A titok, mint politika, a titkosszolgálatok politológiai kutatásának lehetőségei <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/eforras/tananyag/polit/abjegyzet.pdf>, Letöltve: 2014. 04. 05.
24. Matuska Béla r. ezredes (a Csoportfőnökség 1973. Október 18-i taggyűlésén elmondott) előadása a BM III/IV Csoportfőnökségnél folyó tudományos kutatás helyzetéről 15.o. (61-247/75) (ÁBTL 4.1. A-3448) Deák József doktorandusz levéltári munkája alapján.
25. http://www.utolag.com/Ilkei/Ugynok/BM_III_II_csoportfonokseg_kemelharitas.htm#nagy_j; Letöltve: 2014. 04. 05.
26. http://www.utolag.com/Ilkei/Ugynok/BM_III_II_csoportfonokseg_kemelharitas.htm#hari; Letöltve: 2014. 04. 05.
27. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 29/1986. számú Parancsa Budapest,1986. évi November hó 19-én, 1. o. (ÁBTL 4.2.(1.sor) 10-22/29/1986)

28. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszter-helyettesének 11/1986. Számú intézkedése a Belügyminisztérium szervei hivatásos állománya oktatásának korszerűsítéséről szóló 29/1986. számú belügyminiszteri parancs végrehajtásáról, 7-8. o. Budapest, 1986. évi november hó 19-én
29. Héjja István: Az MK Katonai Felderítő Hivatal és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem együttműködés 1960-2008. 301. o. In: Vass Jenő Sándor (szerk.): A magyar katonai felderítés és hírszerzés története, Szöveggyűjtemény, Bp. 2010.
30. <http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium>; Letöltve: 2014. 04. 05..
31. <http://www.bm-tt.hu/koszont.html>; Letöltve: 2014. 04. 06.
32. http://www.rvki.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=129&Itemid=128; Letöltve: 2014. 04.06.